

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**CORONAVIRUS SALGININDA UZAKTAN EĞİTİM YAPAN
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YÜZ YÜZE EĞİTİME GEÇİŞ
SÜRECİNDE COVID-19 KORKUSU, PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIKLARI VE MESLEKİ TÜKENMİŞLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya ŞAHİN

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı**

AĞUSTOS, 2021

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**CORONAVIRUS SALGININDA UZAKTAN EĞİTİM YAPAN
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YÜZ YÜZE EĞİTİME GEÇİŞ
SÜRECİNDE COVID-19 KORKUSU, PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIKLARI VE MESLEKİ TÜKENMİŞLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Derya ŞAHİN
18210301013**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hale A. KAHYAOĞLU ÇAKMAKCI

AĞUSTOS, 2021

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Ayvansaray Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım, Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin psikolojik sağlamlıkları, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişleri isimli tez çalışmasında,

- çalışmada yer alan bilgi ve verileri etik kurallara bağlı olarak elde ettiğimi
- bilimsel ahlak kuralları çerçevesinde elde ettiğim görsel, sözlü ve yazılı olan tüm bilgi ve belgeleri usulüne uygun bir şekilde sunduğumu
- başkalarına ait çalışmalardan yararlanılması durumlarında atıfta bulunduğum
- eserleri, bilimsel normlara uygun olarak çalışmama eklediğimi
- alıntı yaptığım eserlerin hepsini kaynakçada belirttiğimi
- kullanılan bilgilerde herhangi bir tahrifat yaratmadığımı
- bu çalışmanın herhangi bir kısmını yada tamamını, öğrencisi olduğum üniversitede veya herhangi başka bir kurumda başka bir araştırma olarak sunmadığımı beyan ederim.

Derya ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Araştırma boyunca bilgi ve tecrübeleriyle, sonsuz sabrıyla, yazı yazma konusundaki heyecanıyla, tezin her aşamasında emeği geçen Danışmanım Sayın **Dr. Öğr. Üyesi Hale A. KAHYAOĞLU ÇAKMAKCI**' ya teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca yardımını hiç esirgemeyen Yayla İlkokulu okul idaresine, çalışmaya anlam katan Yayla İlkokulu sınıf öğretmenlerine teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca desteklerini hissettiğim babam **Şükrü ŞAHİN**'e, ablam **Yasemin GÜLER**'e, kardeşim **Enes Murat ŞAHİN**'e ve her zaman hayallerimi önemseyen ablam **Gülistan ÇAĞLAMAZ**' a teşekkür etmek isterim.

Derya ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
1.GİRİŞ	1
1.1.Problemin Tanımı ve Araştırmanın Önemi	1
1.2. Literatür Taraması ve Kurumsal Çerçeve.....	3
1.2.1. Coronavirus salgını	3
1.2.1.1. Coronavirus salgınının sosyal hayata etkisi	4
1.2.1.2. Coronavirus salgınının psikolojik etkileri.....	5
1.2.1.3. Coronavirus salgınının eğitime etkisi	7
1.2.2.COVID-19 korkusu	11
1.2.2.1. COVID-19 korkusundan öğretmen tükenmişliğine	12
1.2.3. Tükenmişlik kavramı.....	14
1.2.3.1.Tükenmişlik nedenleri.....	14
1.2.3.2. Tükenmişliğin boyutları	15
1.2.3.3. Tükenmişliğin belirtileri.....	16
1.2.3.4. Tükenmişliğin sonuçları	18
1.2.3.5. Tükenmişlikle başa çıkma yolları	19
1.2.3.6.Öğretmenlik mesleğinde tükenmişliğin nedenleri ve sonuçları ...	20
1.2.4. Psikolojik sağlamlık	22
1.2.4.1. COVID-19 korkusundan psikolojik sağlamlığa	24
1.2.4.2. Psikolojik sağlamlık ve çocukluk dönemi.....	24
1.2.4.3. Psikolojik sağlamlıkta kişisel farklılık	25
1.2.4.4. Psikolojik sağlamlık ve öğretmen tükenmişliği.....	26
1.3. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları.....	29

1.4.Araştırmanın Modeli, Araştırmanın Değişkenleri, Hipotezler	30
2. YÖNTEM.....	31
2.1. Çalışma Grubu.....	31
2.2. Veri Toplama Araçları.....	32
2.3. Uygulama	33
2.4. Veri Analizi	34
3. BULGULAR.....	36
3.1. Kullanılan Ölçeklerle İlgili Bulgular.....	36
3.1.1. Kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri.....	36
3.1.1.1. Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin güvenilirlik analizi	37
3.1.1.2. COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin güvenilirlik analizi.....	37
3.1.1.3. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin güvenilirlik analizi	38
3.1.2. Kullanılan ölçeklerin faktör analizleri	39
3.1.2.1. Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin faktör analizi.....	39
3.1.2.2. COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin faktör analizi.....	40
3.1.2.3. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin faktör analizi	41
3.2. Hipotezlere İlişkin Bulgular	43
3.2.1. Verilerin normallik testi.....	43
3.2.2. Sosyodemografik veriler.....	44
3.2.3. Psikolojik sağlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenme, kişisel başarı ve cinsiyet.....	45
3.2.4. Psikolojik sağlık ve COVID-19 korkusu ile kronik hastalık ilişkisi ..	46
3.2.5. Duygusal tükenme ve kişisel başarı ile mesleki kıdem ilişkisi.....	47
3.2.6. Duyarsızlaşma ve cinsiyet ilişkisi.....	49
3.2.7. Duyarsızlaşma ve mesleki kıdem ilişkisi.....	49
3.2.8. Psikolojik sağlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenmişlik ve kişisel başarı arasındaki ilişki	50
3.2.9. Psikolojik sağlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenmişlik, kişisel başarı ile duyarsızlık arasındaki ilişki.....	51
4. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	52
4.1. Sınırlılıklar ve Öneriler	68
KAYNAKLAR	70
EK'LER	81
ÖZGEÇMİŞ.....	88

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi	37
Tablo 3.2: COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi	37
Tablo 3.3: Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi.....	38
Tablo 3.4: Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Faktör Analizi	39
Tablo 3.5: COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin Faktör Analizi	40
Tablo 3.6: Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin Faktör Analizi.....	41
Tablo 3.7: Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	43
Tablo 3.8: Sosyodemografik Değişkenlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	44
Tablo 3.9: Psikolojik Sağlamlık, COVID-19 Korkusu, Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı ile Cinsiyet Arasındaki İlişki	46
Tablo 3.10: Psikolojik Sağlamlık ve COVID-19 Korkusu ile Kronik Hastalık Arasındaki İlişki	47
Tablo 3.11: Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı ile Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki	47
Tablo 3.12: Duyarsızlaşma ve Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	49
Tablo 3.13: Duyarsızlaşma ve Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki	49
Tablo 3.14: Psikolojik Sağlamlık, COVID-19 Korkusu, Duygusal Tükenmişlik ve Kişisel Başarı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	50
Tablo 3.15: Psikolojik Sağlamlık, COVID-19 Korkusu, Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarı ile Duyarsızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: Mesleki Tükemişlik Ölçeği Yığın Grafiği 42

KISALTMALAR

- BBC** : British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
CKÖ : COVID-19 Korkusu Ölçeği
COVID-19 : 2019 Yılında Ortaya Coronavirus Hastalığı
KBF : Kişisel Bilgi Formu
KPSÖ : Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği
MTÖ-EF : Mesleki Tükenmişlik Ölçeği- Eğitimci Formu
OECD : Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

ÖZET

CORONAVIRUS SALGININDA UZAKTAN EĞİTİM YAPAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YÜZ YÜZE EĞİTİME GEÇİŞ SÜRECİNDE COVID- 19 KORKULARI, PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI VE MESLEKİ TÜKENMİŞLİKLERİ

Bu araştırma, Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan ilkokul öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde, COVID-19 korkularını, psikolojik sağlamlıklarını ve mesleki tükenmişliklerini konu almaktadır. Salgın döneminin başlangıcında uzaktan eğitime hazırlıksız bir şekilde yakalandıklarını söyleyen öğretmenlerin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde yaşadıkları sorunların incelenerek azamiye düşürülmesi bu tezin amacını oluşturmaktadır. Dünya genelini ve ülkemizi de etkileyen Coronavirus salgını hayatımızın her alanını etkilediği gibi eğitimi de etkisi altına almıştır. COVID-19, 2019 yılının aralık ayında ilk virüs tanısının koyulmasıyla birlikte, insanların hareketli yaşam sürmelerinden dolayı hızlıca yayılım göstermiş olup, salgın halini almıştır. Salgın başladıktan sonra eğitim alanında ortaya çıkabilecek potansiyel sorunların, araştırma ve incelemeler sonucunda önceden tahmin edilip, önlemin alınması, tecrübesizlikle ilgili ortaya çıkabilecek aksaklıkların giderilmesi, bu ve bundan sonra yaşanabilecek herhangi bir doğal afette hazırlıklı bir şekilde beklenmesine sebep olacaktır. Çalışmaya, salgında uzaktan eğitim yapan 211 sınıf öğretmeni katılmıştır.

Bu çalışmada, Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Mesleki Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde olan bu çalışmada psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişlik (bağımsız değişkenler) ilişkili olduğu düşünülen değişkenler olan yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, kronik hastalık (bağımlı değişkenler) arasındaki ilişkinin niteliği araştırılmıştır. Cinsiyet ile kişisel başarı arasında, mesleki kıdem ile duygusal tükenme ve kişisel başarı arasında istatistiksel farklılıklar bulunmuştur. Korelasyon analizlerinde psikolojik sağlamlık ve COVID-19 korkusu arasında negatif yönlü orta şiddette istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Korkusu, COVID-19 Salgını, Uzaktan Eğitim, Tükenmişlik, Psikolojik Sağlamlık.

ABSTRACT

THE FEARS OF COVID-19, PSYCHOLOGICAL STRENGTH AND PROFESSIONAL EXCELLENCE IN THE TRANSITION TO FACE-TO-FACE EDUCATION OF DISTANCE EDUCATION IN THE CORONA VIRUS OUTBREAK

This research deals with the fears of COVID-19, psychological resilience and professional burnout of primary school teachers who do distance education during the Coronavirus epidemic, during the transition to face-to-face education. The aim of this thesis is to examine and maximize the problems experienced by teachers who say that they were caught unprepared for distance education at the beginning of the epidemic period, during the transition to face-to-face education. The Coronavirus epidemic, which affects the whole world and our country, has affected every aspect of our lives as well as education. With the diagnosis of the first virus in December 2019, COVID-19 spread rapidly due to the active life of people and became an epidemic. After the epidemic begins, the potential problems that may arise in the field of education are predicted as a result of research and investigations, taking precautions, eliminating the problems that may be related to inexperience, will cause them to be prepared for this and any natural disasters that may occur in the future. 211 classroom teachers who did distance education during the epidemic participated in the study.

In this study, Personal Information Form, Psychological Resilience Scale, COVID-19 Fear Scale and Occupational Burnout Scale were used. In this study, which is in the relational screening model, the variables that are thought to be related are psychological resilience, fear of COVID-19 and occupational burnout (independent variables); The nature of the relationship between age, gender, professional seniority, chronic illness (dependent variables) was investigated. Statistical differences were found between gender and personal achievement, professional seniority, emotional exhaustion, and personal achievement. In correlation analysis, it was found that there was a moderately significant negative relationship between psychological resilience and fear of COVID-19. The findings obtained were discussed in line with the literature.

Keywords: *COVID-19 Fear, COVID-19 Outbreak, Distance Education, Burnout, Psychological Resilience.*

1.GİRİŞ

1.1.Problemin Tanımı ve Araştırmanın Önemi

Tüm dünyada ve Türkiye’de de büyük etkisi olan Coronavirus salgını, hayatımızın her alanını etkilediği gibi eğitimi de etkisi altına almıştır. İlk tanısının 31 Coronavirus Aralık 2019 tarihinde konulmasının akabinde insan hareketliliğinin de etkisiyle virüs hızlı bir yayılım göstermiş ve Dünya Sağlık Örgütü, 2020 yılının Mart ayının 11. Günü, dünyada pandemi (salgın) ilan etmiştir (WHO, 2020). Dünyada geçmiş tarihlerde de salgınlar yaşandığı halde Coronavirus salgını kadar yaygın olmamış, bölgelerde ya da kıtalarda sınırlı kalmıştır. İnsan hareketliliği sebebiyle Coronavirus salgını yayılma hızı açısından insanoğlunu hazırlıksız yakalamıştır (Sarı & Nayır, 2020).

Ülkemizde ilk vakanın görülmesinden sonra okullar geçici olarak tatil edilmiştir. Fakat kısa bir sonra yüz yüze eğitime devam edilemeyeceği anlaşılıp uzaktan eğitime geçilmiştir. Altıparmak (2011) Uzaktan Eğitimi “Dijital ya da yazılı iletişim kaynakları aracılığı ile gerçekleştirilen zaman ve mekândan kaynaklı oluşan sınırlılığı ortadan kaldıran çok çeşitli öğrenme faaliyetini kullanıcılara sunan planlanmış, tasarlanmış disiplinler arası biçimsel bir öğrenme” şeklinde tanımlanmıştır. Uzaktan eğitimin, 1700’lü yıllardan günümüze dek süregelen köklü bir geçmişi vardır (İşman, 2008). Yazılı kaynaklarla başlayan uzaktan eğitim; ilk olarak posta ve gazetenin kullanımı, sonrasında teknolojinin günlük hayatın parçası olması ile birlikte, televizyon, bilgisayar ve internetin varlığıyla daha etkili ve verimli bir şekilde devamlılık göstermektedir (Özbay, 2015). Başka bir ifade ile eğitime ayrılan medyalar etkileşimli olarak canlı derslerin yapıldığı videolar, telefon gibi aygıtlarla yapılanlardır. Doğrudan etkileşime izin vermeyen video kayıtları, radyo ve televizyon yayınları, ses kayıtları etkileşimsiz eğitim ortamlarıdır (Algan, 1996).

İş hayatındaki insan ilişkilerinde meydana gelen ve kısa süreli olmayan, süregelen stresin bir neticesi olarak tükenmişliğin ortaya çıkabileceği düşünülmektedir (Maslach & Jackson 1981; akt. İnce, 2014). Amerikan Stres Enstitüsü ‘nün çalışmaları sonucunda öğretmenlik mesleğinin, sağlığı tehlikeye atma ve yaşamın günlük sorunları ile başa çıkmayı zorlaştırma açısından yüksek riskli bir meslek olduğu saptanmıştır (A. Baltaş & Z. Baltaş, 1997). Kavram olarak tükenme bireye ait olan içsel gücün son raddeye geldiği, rutin yaşantılara karşı ümitsizlik hissettiği ve negatif fikirlerle olaylara yaklaştığı bir durumdur (Barutçu & Serinkan, 2008).

Araştırmanın önemli kavramlarından biri olan psikolojik sağlamlık hakkında bazı tanımlar vardır. Örneğin Carver’a göre, stres içeren durumlara uyum gösterme, olumsuzluk olaylar karşısında sağlığı muhafaza etme, stresli yaşantılardan sonra kendini toparlanma ve zorluklar karşısında işlevsel olma anlamına gelmektedir (Carver, 1998; akt. Tusaie ve Dyer, 2004; akt. Smith, Dalen, Wiggins, Tooley, Christopher ve Bernard, 2008; akt. Doğan, 2015). Buna bağlı olarak Psikolojik sağlamlık kolay yılmazlık, zorluklar karşısında pes etmeme ve “hayatta karşılaştığımız olumsuz yaşantılar karşısında güçlü olabilmeyi” açıklayan bir ifadedir (Kararımak Ö., 2006). “Psikolojik sağlamlık (resilience), dayanıklılık (hardiness), iyimserlik (optimism) ve tutarlılık algısı (sense of coherence) değişkenlerinin TSB ile ilişkili olan kavramlar arasında yer aldığını belirtmektedir” (Tedeschi ve Calhoun, 2004; akt. Akcan, 2018). COVID-19’un fiziksel olarak yarattığı tehdit ile yıkımın yanı sıra, kişilerde sebep olduğu stres tepkisi ve hastalığın getirdiği durumların ortaya çıkardığı travmatik yaşantılar hem yaşanan sürecin hem de süreçten sonraki dönemin psikolojik açıdan ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Ladikli vd., 2020). Deprem, sel felakati gibi yıkıcı doğal olaylar, sınırlar arasında meydana gelen çatışmalar, cinsel veya fiziksel istismara maruz kalma, kötü muamele ile karşılaşma, çeşitli kazalar, tedavisi olmayan bir hastalığa yakalanma, tehlikeli duruma şahitlik etme, travmatik yaşantılar olarak gösterilmektedir (Erdinç, 2017). Yaşanan travmaların her insanda farklı sonuçlar doğurduğunu düşünülmüştür (Kılıç, 2003).

Uzaktan eğitim uygulamaları ortaya çıkan durumda önem kazandığı için aniden başlayan salgın süreci sebebiyle aniden geçiş yapılan uzaktan eğitim uygulamaları ve öğrencilere ulaşma konusunda yaşanan problemler farklı

araştırmalarla test edilmekte ve tartışılmaktadır. (Tuğrul Korucu & Kabak, 2020). Diğer yandan gelecekte tekrardan benzer salgın hastalıkların ya da doğa olaylarının yaşanma ihtimali göz önünde bulundurulduğunda, eğitim ve eğitim yaşantılarının desteklenmesinde uzaktan eğitimden faydalanabileceği düşünölmektedir (Keskin & Özer, 2020). Bunun yanı sıra salgın sürecinde sağlık, eğitim ve istihdam en fazla dikkat çekken konular olarak gösterilmektedir (Buheji & Ahmed, 2020). Gerek yöneticilerin gerekse de eğitim konusunda araştırma yapacak kişilerin bu dönemi fırsat olarak değerlendirilebileceği ifade edilebilir (Sarı & Nayır, 2020).

Eğitimin her kademesinde ve her aşamasında büyük sorumluluk taşıyan öğretmenlerin uzaktan eğitime devam ederken psikolojik sağlamlığı, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişliklerinin uzaktan eğitim sürecinde incelenmesi, uzaktan eğitimin kalitesinin artırmaya yönelik yapılan çalışmalara kilometre taşı olma niteliği gösterecektir.

1.2. Literatür Taraması ve Kurumsal Çerçeve

Bu araştırma, Coronavirus salgınında, uzaktan eğitim yapan ilkokul öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlığını, COVID-19 korkusunu ve mesleki tükenmişliklerini konu almaktadır. Araştırma boyunca Coronavirus salgını, salgının hayatımızdaki etkisi, uzaktan eğitim, salgının insanlar üzerindeki psikolojik etkileri, COVID-19 korkusu, psikolojik sağlamlık, tükenmişlik ve mesleki tükenmişlik konuları incelenecektir.

1.2.1. Coronavirus salgını

Wuhan (Çin) kentinde, 2019'un aralık ayı itibari ile yapısal olarak Sars hastalığına sebebiyet veren virüse benzer, "COVID-19" adı verilen yeni bir Coronavirus türü görölmüştür. Geçen süre içinde yayılmaya devam eden COVID-19 salgını bütün dünyayı etkilemiş ve 2020 yılının mart ayının 11. günü "Dünya Sağlık Örgütü" küresel salgın olarak ilan etmiştir (WHO, 2020). Coronavirus'den etkilenen insan sayısı 11 Mart 2021 tarihinde, ABD Johns Hopkins Üniversitesi verilerine göre, 118 milyona doğru ilerlerken, 2,6 milyona

yakın insanın ölümüyle sonuçlanmıştır (BBS News Türkçe, 2021).

Ülkemizde Coronavirus'ün ortaya çıkışının başında, 2020 yılının ocak ayının 10. Günü, "Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı"nın hazırladığı "Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı"na göre "Coronavirus Bilim Kurulu" oluşturulmuştur. Ülkemizde ilk Coronavirus vakası aynı yılın 11 Mart gününde görülmüştür. Yurt dışından COVID-19 kaptığı tespit edilen ve kişisel bilgileri paylaşılmayan bir T.C vatandaşı sağlık kuruluşunda gözlem altına alınmış, hastayla temaslı kişiler de karantinaya alınmıştır. Salgın nedeniyle ilk, orta, lise ve yükseköğretim kademelerinde, eğitim-öğretime ara verilerek 16 Mart 2020 günü itibari ile öğrenciler uzaktan eğitim almaya başlamışlardır. Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca, 17 Mart 2020 günü Coronavirus kaynaklı ölen ilk vakayı: "Coronavirus ile mücadelede bugün ilk kez bir hastamı kaybettim. 89 yaşındaki bir vatandaşımız maalesef hayatını kaybetti. Çinli bir çalışmada virüs bulaşmış." şeklinde ifade etmiştir (Karataş, 2020).

Salgın devam ederken, toplumsal yaşamın değişmesi ve yeniden şekillenmesi ile birlikte insanlar karantinaya girmiş, yalnız kalmış, belirli bir mesafe ile yüz yüze iletişim kurmuş, günlük alışkanlıkları değişmiş ve iş hayatları köklü değişime uğramış, iktisadi çöküntülere şahit olmuş ve eğitimin uzaktan yapılması gibi hem toplumsal hem düzeyde ciddi değişimler yaşamışlardır (Alsancak & Kara, 2020).

Araştırmanın bu bölümünde, Coronavirus salgınının sosyal hayata etkisi ve bu etki sebebiyle ülkemizde yapılan uzaktan eğitim, eğitimin sürdürülmesinde önemli rol olan öğretmenlerin COVID-19 korkusu, Coronavirus salgını devam ederken sahip oldukları bireysel farklılık olarak psikolojik sağlamlıkları ve mesleki tükenmişlikleri incelenecektir.

1.2.1.1. Coronavirus salgınının sosyal hayata etkisi

Salgınlar tıbbi bir olay olmanın dışında kişileri ve ait oldukları toplumu farklı düzeylerde etkisi altına alan ve çeşitli bozulmalara sebebiyet veren bir fenomendir. Bunun nedeni salgınların yarattığı tehdit algısının gittikçe yükselmesi, kaygı ve endişe yaşayan kişilerin her zamankinden daha farklı duygu ve davranış sergileme

eğilimden kaynaklanmaktadır. Bulaş riski olan hastalık gibi etkileri yordanamayan bir durumla karşı karşıya kalındığında, kişilerin kaygı ve endişe hissiyle, kaçma-korunma davranışı göstermeleri olağan kabul edilmektedir. Risk taşıyan durumlar, sahip oldukları olumsuz içeriklerinden dolayı bugünü etkiledikleri gibi geleceğe dair güven ve ümit duygularına da zarar vermektedir (Beck, 1992; akt. Karataş, 2020).

Ülkemizde de Coronavirus sosyal yaşantıyı derinden etkilemiştir. Aynı yılın Nisan ayı itibari ile büyük şehirler başta olmak üzere, Coronavirus Ülke genelinde yayılım göstermeye başlamıştır. Salgının önüne geçmek amacıyla yüz yüze eğitime 16 Mart tarihinde ara verilmiş, eğlence mekanları belli bir süre için kapatılmıştır. 19 Mart itibari ile kültür sanat etkinlikleri ertelenmiş, 21 Mart tarihinde kadın ve erkek kuaförleri geçici olarak hizmete ara vermiştir. 11 Nisan gününden sonra Zonguldak ile birlikte büyükşehir belediyesi olan 30 kent hafta sonları ve resmî tatilleri kapsayan, sokağa çıkma kısıtlamalarına tabi olmuşlardır (Ladikli vd., 2020).

Coronavirus' ten daha çok etkilenmesi nedeniyle, 21 Mart 2020 tarihinde 65 yaş üzerindeki bireylere sokağa çıkma kısıtlaması uygulanmasına başlanmıştır. 3 Nisan 2020'de kısmi olarak sokağa çıkma kısıtlaması, Cumhurbaşkanlığına yayımlanan kararname ile duyurulmuş ve 20 yaş altındakilere sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Alışveriş merkezleri ve toplu taşıma araçları gibi insanların yoğun oldukları alanlarda, maske takma mecburiyeti getirilmiştir (Karataş, 2020).

1.2.1.2. Coronavirus salgınının psikolojik etkileri

Ortaya çıkış sebeplerinin henüz bilinmemesi, virüsün çıplak gözle görülemiyor olması ve toplumun her kesimindeki kişilerin risk taşıyor olması, Coronavirus 'ü küresel anlamı olan bir travma haline getirmiştir. Travma sonrasında ortaya çıkabilecek psikolojik tepkiler, salgın devam ederken adım adım ortaya çıkmışlardır. Yaşanan kaotik ortamla birlikte hastalık kapma korkusu, umutsuzluk, stres, endişe gibi duygular da salgın haline gelmeye başlamışlardır (Wu vd., 2009; akt. Sim vd., 2010; akt. Aşkın, Bozkurt ve Zeybek, 2019).

Alanyazın incelendiğinde Coronavirus ile ilgili psikolojik ya da sosyal etmenler kapsamında kişilerin bu süreçten nasıl etkilendiğini anlatan çalışmalar

vardır: Bostan, Erdem, Öztürk, Kılıç ve Yılmaz (2020) yaptıkları çalışmada Türkiye vatandaşlarının salgın karşısında duyarlılıklarının yüksek olduğunu, kendilerini virüsten korumak için olağanüstü çaba harcadıklarını, sosyal izolasyona özen gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Fakat sosyal izolasyon boyunca, dışarı çıkamayan kişilerin zamanla psiko-sosyal sorunlar yaşadıkları düşünülmektedir. Bu problemlerin başında, kilo almak, aile içi iletişim sorunları ve şiddet, iş yaşamında meydana gelen değişiklikler sonucu kişilerde oluşan uyum sorunları, boşanmaların artışı, özel bireylerin eğitim desteğinin sekteye uğraması, yaşlıların bakım ihmalleri ve çocuk istismarı, ırkçılığın artması, tedbir almayan kişilere karşı duyulan öfke, işsizliğin yükselmesi gelmektedir. Bu sorunlardan kaynaklanan tükenmişlik sendromunu en fazla hisseden meslek grubunun başında sağlık çalışanları gelmektedir. Coronavirus salgınında yoğun olarak karşılaşılan bu sorunlar, psiko-sosyal iyilik durumunu negatif yönde değiştirmekte ve toplumu ilgilendiren bir boyut haline gelmektedir (Alsancak & Kara, 2020).

Küresel çaptaki Coronavirus salgınının insanların psikolojileri üzerinde etki etmeleri, kişiden kişiye değişen bir durumu da barındırmaktadır. İnsanların yaşamlarını tehdit eden ve kısa sürede bütün dünyayı ilgilendirir hale gelen, Coronavirus, salgın devam ederken ve salgın sonrasında stresle ilgili olarak travmatik tepkilerin, insanların sahip olduğu toplumsal farklılıklara, sosyoekonomik düzeylere, psikolojik iyi oluş durumuna ve kişisel özelliklere göre çeşitlilik göstermesi beklenmektedir (Kaya B. , 2020).

Bireylerin Coronavirus salgını devam ederken güvende olma, yeme-içme gibi temel insani ihtiyaçların eksik karşılanması, internet ortamındaki bilgi kirliliği, sosyal izolasyonun uzaması, yalnız kalmak, iş hayatındaki kayıplar, Coronavirus belirtileri göstermek veya Coronavirus kapmış kişilerle temas halinde olunması gibi durumlar, insanları salgın boyunca psiko-sosyal anlamda yüksek riskli hale getirmektedir (Kaya B. , 2020).

Coronavirus 'ün insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini ortaya koyan araştırmalar vardır: Coronavirus salgınının uyku düzenini etkilemesi üzerinde yapılan araştırmalara göre: Demir (2020), Coronavirus salgınının, uykuya etkisini incelemiştir. Bu araştırmasının sonucunda cinsiyet değişkeninden farklı olarak salgın

sürecinde uyku bozukluğu yaşandığını, günlük rutinlerin değiştiğini, kaygı seviyelerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Alınan psiko-sosyal destek sonucu Coronavirus 'ün etkilerinin azaldığını anlatan çalışmalara bakıldığında: Xiao, Zhang, Kong, Li, & Yang' ın (2020) Orta Çin'de gerçekleştirdiği araştırmasında, COVID-19 salgınında, sosyal yardımların artışı endişe ve stresinde azalmasını sağlayarak uykunun sağlığını da artırdığı saptanmıştır.

1.2.1.3. Coronavirus salgınının eğitime etkisi

İlk Coronavirus tanısının 31 Aralık 2019 tarihinde konulmasının akabinde insan hareketliliğinin de etkisiyle virüs hızlı bir yayılım göstermiş ve Dünya Sağlık Örgütü, 2020 yılının Mart ayının 11. Günü, dünyada pandemi (salgın) ilan etmiştir (WHO, 2020). Salgını önlemeye yönelik atılan ilk adım olan ilaç olmadan müdahale planı (Feng, Xu, & Zhao, 2007; akt. Sarı ve Nayır, 2020) olarak tanımlanan karantina uygulamasına geçilmiştir. Buna bağlı olarak ise dünyada toplam 102 ülkede yüz yüze eğitime ara verilmiş ve dokuz yüz milyon öğrenci (OECD, 2020) okuluna gidememiştir.

Coronavirus salgını ilan edildikten sonra salgına karşı temel önlem amaçlı uygulanan, sosyal izolasyon kişilerin yaşam tarzlarını ve sahip oldukları alışkanlıkları hızlı bir değiştirmiştir. Bahsedilen değişimin, uzun vadeli olarak, belirli ölçüde yaşamları etkileyeceği düşünülmektedir. Salgınla birlikte, eğitimin uzaktan yapılması ve işyerleri personellerine evden çalışma olanağı sunulması, önemli iki değişim olarak karışımıza çıkmaktadır Bir bakımdan Coronavirus salgını, dünya genelinde “Çevrimiçi” sistemlerin denendiği, iş yapma tarzının değiştiği farklı bir düzene kapı aralamıştır (Holt-Lustand, 2017).

Alanyazın incelendiğinde COVID-19 ve uzaktan eğitimi konu alan çalışmaların çok sayıda olduğu görülmektedir (TEDMEM, 2020 ;Yılmaz, 2020 ; Daniel, 2020 ; Reimers & Sch-leicher, 2020 ; Çakın ve Akyavuz, 2020 ; Yılmaz, Mutlu & Doğanay, 2020 ; Öztürk, Kuru ve Yıldız, 2020 ; Usta ve Gökcan, 2020 ; Kantos, 2020).

Sanayinin gelişmesiyle, hızlı bir şekilde değişen sosyal yapıda, eğitim ihtiyacı artmış olup yüz yüze gerçekleştirilen eğitim ve klasik eğitim metotları

toplumların ihtiyacını karşılama konusunda yetersiz kalmaya başlamıştır. Bahsedilen sorunlara çözüm amaçlı alternatif bir şekilde, yöntem ve teknikleri üretilmiş olup ve uzaktan eğitim, yeni sistem olarak, alan yazında kendine yer bulmuştur (Hızal, 1982; Kaya, 1996; akt. Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin, 2020).

İşman'a (2008) göre uzaktan eğitimin tarihi 1700'lü yıllara dayanır. Özbay'a (2015) göre uzaktan eğitim, en başta gazete, posta gibi yazılı kaynaklarla başlayıp daha sonra teknolojinin gelişmesiyle birlikte radyo, televizyon, bilgisayar ve nihayetinde internet destekli hale gelmiştir. Öğretmen, öğrenci ve iletişim uzaktan eğitim sisteminin üç ana unsurudur. Öğrenci ile öğretmen arasındaki bağlantıyı kuran iletişimdir. Eğitim sisteminin bir parçası olan uzaktan eğitimin, ilk uygulamalarında öğrenci-öğretmen iletişimi görülmez iken gelişen teknoloji ile birlikte anlık mesajlaşma, ses ve görüntülü konuşmalar karşılıklı bir şekilde etkileşimin, çift yönlü olmasına imkan vermiştir (Moore, 1972; akt. Başaran, 2020).

Uzaktan eğitim çalışmalarının dünya tarihindeki ilk örneği, 1728 senesinde, Boston Gazetesi, "Steno Dersleri" ni yazılı kanal ile uzaktan eğitimin gerçekleştirileceğinin haberini vermiştir (Çoban, 2017). İngiltere'de 1840 senesinde "stenografi eğitimi" için mektup yoluyla uzaktan eğitim ve öğretim uygulamalarına başlanmıştır. Bu gelişmenin ardından 1883 senesinde ABD'de yer alan, New York'a bağlı Ithaca' da "Mektupla Eğitim veren Üniversite" kurulmuş olup uzaktan eğitim uygulaya başlamıştır (Nizam, 2004). Almanya'da ise 1856 senesinde uzaktan eğitim uygulanmaya başlanmış ve "Tele Colleg", "Schulfernsehen", "Fern Universitat" ve "Deutsch Institut Fur Fern studien" gibi kurumlar aktifleştirilerek, günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Fransa'da 1907 senesinde uzaktan eğitim ile alakalı birtakım çalışmalar yapılmış. 1939 yılında yapmış olduğu çalışmalar sonucunda resmi olarak "Uzaktan Eğitim Merkezi" resmi olarak kurmuştur (Antalyalı, 2004). 1920'de ABD, radyo yayınlarını eğitim amaçlı kullanarak daha çok kişiye ulaşmaya çalışmış ve üniversiteler bünyesinde radyolar kurarak, hizmet vermişlerdir. Radyo yayınlarının büyük kitleler

tarafından ulaşılabilir hale gelmesiyle, bilim ve teknik konularında, tarımsal üretimde, ulaşım ve benzeri konularda halka yönelik bilgiler veren yayınlar yapılmıştır. Teknolojinin bahsi geçen tarihlerde maliyetlinin fazlalığı ve zor ulaşılabilir nitelikte olması nedeniyle, uzaktan eğitim daha az tercih edilmiş olup, beklenen gelişim düzeyine ulaşması 1945'ten sonra gerçekleşmiştir (oban, 2017). Japonya'da ise uzaktan eğitim, 1948 senesinde oğretim yasası ile toplumda dezavantajlı olarak sayılabilecek kişilere, okul ulaşımı imkânsız olan, okul hayatını yarım bırakanlara ayrıca askerlik görevini yerine getiren bireylere, eğitim vermek amaçlı başlanmıştır. Daha sonraki zamanlarda orta ve lise kademelerinde, yükseköğretimde yaygınlaştırılmaya başlamıştır (Antalyalı, 2004).

Bilinen ilk gelişmelerden iki yüz yıl kadar sonra, Türkiye'de de uzaktan eğitim faaliyetlerine başlanmıştır. Ülkemizdeki uzaktan eğitim etkinlikleri ilk olarak 1924 yılında, John Dewey' in "Öğretmen Eğitimi Raporu" ile gündeme gelmiştir (İşman, 2008). 1950 senesinde "Türk eğitim sistemindeki uzaktan eğitim etkinliği" mektup aracılığı ile başlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı 1953 senesinde 420-5-2300 sayılı karar ile birlikte "FONO Açık Öğretim Kurumunu" kurarak, özel sektörde ilk olarak uzaktan eğitim etkinliğini ortaya koymuştur. Ankara Üniversitesi, 1956 senesinde, banka çalışanlarına posta aracılığı ile kurum içi eğitim verilmiştir. MEB, 1961 senesinde "Mektupla Öğretim Merkezi" kurmuştur (Fidan ve Okan, 1975; akt. Başaran vd. 2020). Günümüzdeki ismiyle, Anadolu Üniversitesi, 1974 senesinde Üniversite Seçme Sınavı (ÖSS) ile fakülte kademesine kayıt hakkı kazanamayan öğrenciler, 4 dönem eğitim veren meslek yüksek okullarına ait programlarından bazılarını "mektup ile eğitim sistemi" şeklinde başlatmıştır (Kaya Z. , 1996). Eskişehir ilinde bulunan, Anadolu Üniversitesi'ne 1982 yılında, çıkarılan eğitime yönelik 41 sayılı KHK ile uzaktan ve açık öğretim yapma işlevi verilmiştir. Anadolu Üniversitesi içinde yer alan Açık Öğretim Fakültesi'ne "2547 sayılı kanun" ile 1982 yılında, Anadolu Üniversitesi ÖSS ile Açık Öğretim Fakültesi'ne öğrenci alımı yapmıştır. Örgün eğitime devam eden öğrenciler ve açık öğretime devam eden öğrenciler arasında, öğrenci hakları bağlamında fark bulunmadı belirtilmiştir. 1980-1990 seneleri arasında uzaktan eğitim uygulamaları; ilk, orta ve yükseköğretim kademelerinde de

eğitim vermeye başlamış ve ğrenci sayıları, büyük bir grubunu kapsayacak hale gelmiştir (Başaran, Doğan, Karaoğlu, & şahin, 2020). Fırat niversitesi, 1991 senesinde, televizyon yayınlarını eğitim amaçlı kullanılmıştır. Bu yayınların amacı bilgisayar eğitimleri vermektir. Uygulanan eğitimlerin akabinde başarılı kursiyerler, sertifika almaya hak kazanmıştır (Aslantaş, 2014). Açık ğretim Lisesi 1992 senesinde, Film Radyo ve Televizyon Eğitimi Başkanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Okul eğitimden mahrum kalan ğrenciler, Açık Lisede aldıkları eğitim sürecinde yapılan sınavlardan başarı gösterdikleri takdirde diploma alma imknına sahip olmuştur (Vikipedi, 2020). 1996 yılında Orta Doğu Teknik niversitesi ile Bilkent niversitesi yer alan bilgisayar destekli uzaktan eğitim sistemi ile uzaktan eğitim uygulamaya başlamıştır. (Başaran, Doğan, Karaoğlu, & şahin, 2020). 2000 yılı, milenyum yılı olarak kabul edilmiş olup, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler bilgisayar; sesli kaynak olarak, CD; görüntülü kaynak olarak, DVD gibi elektronik sistemlerin ulaşımını kolaylaştırmıştır. Maliyetinin düşmüş olması ile ulaşım kolaylığı yaratmış olup, uzaktan eğitim her geçen gün, artan ğrenci ve ğretmen sayısıyla, Türk eğitim sisteminin, olmazsa olmaz bir parçası haline gelmiş bulunmaktadır. (Bozkurt, 2017). 2010 yılında, Bakanlar Kurulu Kararlarıyla, İstanbul niversitesi bağlı “Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi” Atatürk niversitesi bağlı olarak “Açık ğretim Fakültesi” kurulmuştur. Bu faktelere kuruluş yılları itibari ile ğrenci kabul edilmiştir. Bununla birlikte açık ğretim faaliyetlerince, bahsi geçen niversiteler bünyesinde, uzaktan eğitime başlanmıştır (Bozkurt, 2017). 2011 senesinde, 652 sayılı kanun hükmüyle, AL, “Hayat Boyu ğrenme Genel Müdürlüğü” bünyesine bağlanmıştır. (Vikipedi, 2020). 2014 yılında A Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Uzaktan Eğitim Anabilim Dalına bağlı olarak “Uzaktan Eğitim Online Tezsiz Yüksek Lisans Programı” açılmıştır. 2015 Yılında Açık ğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD) Prof. Dr. Gülsün Kurubacak’ın üstlendiği editrlkle ilk defa uzaktan eğitimi konu alan, Türkçe dilinde, akademik bir yayın olarak, dergi kategorisinde yerini bulmuştur. 2016 Yılında uzaktan eğitim sözlüğü oluşturulmuş online ulaşıma açılarak anlam kargaşasını önlemek amaçlanmıştır (Bozkurt, 2017). Son yıllarda ülkemizde yapılan uzaktan eğitim ile ilgili bilimsel çalışmalardan bazıları şunlardır: Eygü ve Karaman (2003) ile Bayram (2020), yaptıkları araştırmalarda “uzaktan eğitim ğrencilerinin memnuniyet

algularını” Olcay ve Döş (2016), araştırmalarında öğrencilerin çevrimiçi öğrenme yöntemleri ile dilekleri yerde ve zamanda ders içeriğine erişimini sağlamayı amaçlamışlardır. Bozkurt (2017), çalışmasında ülkemizde olan uzaktan eğitim teknolojisinin gelişmesine yönelik önemli noktaları, Solak vd. (2020), çalışmalarında uzaktan eğitim alan öğrencilerinin yazılı ve internet ortamdaki sınav sonuçlarının karşılaştırılmasını araştırmışlardır (Korucuk, 2020).

Ülkemizde ilk vakanın ortaya çıkışıyla birlikte 16 Mart 2020 günü itibari ile ilk, orta, lise ve üniversite kademelerinin, yüz yüze eğitimine ara verilmiş ve uzaktan eğitim aracılığı ile öğretime devam edilmiştir (Özdoğan & Berkant, 2020). Salgın nedeniyle başlatılan, uzaktan eğitime, 2012 senesinde kurulmuş, karşılıklı iletişimi sağlayan, öğrenci ve öğretmenin etkileşimini içeren “Eğitimde Bilişim Ağı” (EBA), etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Salgın devam ederken, bütün öğrenciler için kolay ulaşım amaçlı altyapısı geliştirilmiştir. Eğitimin, “EBA TV kanalı” ile “Eba Canlı Ders Platformu” üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. 23 Mart 2020 tarihinde “EBA TV İlkokul, Ortaokul ve Lise” olarak 3 ayrı kademeyi ayırıp, eğitim yayını yapmaya başlamıştır. Bahsedilen kanallarda 1. Sınıf seviyesinden başlayarak, 12. Sınıf seviyesine kadar, 20-25 dakika aralığında her ders için yayın yapmayı sürdürmüşlerdir. Dersi kaçıran öğrenciler için aynı kanallarda ders tekrarları gün içinde devam etmiştir. Ders aralarında, öğrencilere, teneffüs amaçlı hem eğitici hem de eğlendirici etkinlikler sunulması için, farklı becerileri ortaya çıkartma amaçlı “Etkinlik Kuşaağı” yer almaktadır (Başaran, Doğan, Karaoğlu, & Şahin, 2020).

1.2.2.COVID-19 korkusu

Coronavirus salgını, bütün dünyada sosyal ve iktisadi düzeni derinden etkileyen, devlete ait kurumlara yönelik güven hissini sarsan, sahip olunan değerlerin sorgulandığı, endişe ve kaygının hâkim olduğu küresel bir problem haline gelmiştir (Aşkın, Bozkurt, & Zeybek, 2019).

COVID-19’un fiziksel olarak yarattığı tehdit ile yıkımın yanı sıra, kişilerde sebep olduğu stres tepkisi ve hastalığın getirdiği durumların ortaya çıkardığı

travmatik yaşantılar hem yaşanan sürecin hem de süreçten sonraki dönemin psikolojik açıdan ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Ladikli vd., 2020).

Coronavirus salgınının sebep olduğu tepkiler, hastalığın kişi üzerindeki psikolojik etkilerinden farklı olarak değerlendirilmemelidir. Bir hastalığın kişi üzerinde yarattığı stres faktörleri hastalığın belirtileri, tanı konma süreci, hastalığın akut veya kronik olma durumu, hastalığa verilen tepkiler (şok, inkâr, öfke, kontrolü yeniden kazanma, depresyon, kabullenme ve iş birliği) ve tedavi süreciyle ilgili yaşanan belirsizlik ve kaygılardır (Ellis ve Nowlis, 1994; akt. Kocaman, 2008; akt. Alsancak ve Kara 2020). Bu stres kaynaklarının yanında kişinin yaşam hikâyesi, kişisel özellikler, kişilik özellikleri, tecrübeleri, baş etme yolları, hastalığa atfedilen anlam dünyası, savunma mekanizmaları ve kişinin çevresine ilişkin özellikler olarak aile özellikleri, içinde yaşadığı toplumun sosyokültürel özellikleri, sosyal destek mekanizmaları, norm ve değerler, din ve inanç dinamikleri ve ekonomik faktörler hastalığın psiko-sosyal boyutunu bir bütün haline getiren unsurlar olarak gösterilmektedir. (Kocaman 2008; akt. Alsancak ve Kara 2020). Bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak bakıldığında kişinin hastalık sürecine yönelik korku tutumu ile virüsle enfekte olan kişilerin korku tutumları arasında farklılıklar bulunmaktadır (Alsancak & Kara, 2020).

COVID-19 korkusu ile yapılmış araştırmalara bakıldığında, Çin’de yapılan bir çalışmada Coronavirus ile enfekte olmuş akraba veya tanıdıklara sahip olan üniversite öğrencilerinin kaygılarının ve korkularının arttığı saptanmıştır (Cao, ve diğerleri, 2020). Aynı çalışma ekonomik, günlük yaşamsal ve akademik ilerleme boyutlarında Coronavirus ile ilgili stres faktörlerinin, salgın sürecinde Çinli üniversite öğrencilerinin kaygı belirtileri düzeyi ile anlamlı pozitif ilişkiye sahip olduğu gösterilmiştir (Alsancak & Kara, 2020).

1.2.2.1. COVID-19 korkusundan öğretmen tükenmişliğine

Araştırmanın bu bölümünde fizyolojik hastalıkların ya da salgınların insanlar üzerinde oluşturduğu psikolojik etki sonucu, yaşanan kaygı ve korku ile tükenmişlik durumunun nasıl oluştuğuna değinilecektir. Geçmişten günümüze dek ortaya çıkan tüm doğal afetler, tüm insanlık üzerinde travmatik krizlere

sebepler olmuş, ardı ardına gelen çok yönlü olumsuzluklar derin izler bırakmıştır. Bu söz konusu derin izlerin başında ruh sağlığı ve sosyal sorunlara ilişkin sorunlar yer almaktadır (Alsancak & Kara, 2020).

COVID-19 salgını sürecinde bu olumsuz durumlar çalışan bireyler açısından da dikkate alınmalıdır. Özellikle kamu hizmeti verenler bu süreçte çalışmaya devam etmesi nedeniyle onları çalışma hayatında ve çalışma dışında bireysel olarak nasıl etkilendikleri de önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz B. , 2020).

COVID-19 salgını sürecinde kamu çalışanı olan ve bu dönemde en ön saflarda yer alanlar sağlık sektörü çalışanlarıdır. Onlar hem hasta hem de hasta yakını ile yüz yüze iletişim halindedir (İştar Işıklı, 2018; akt. Yılmaz, 2020). Aynı zamanda virüs ve enfekte riski ile sürekli karşı karşıya kalmalarının yanında uzun çalışma saatleri ile mesai saatini aşan çalışma sistemine geçmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, onları, yorgunluk, stres, mesleki tükenmişlik, fiziksel ve psikolojik şiddet gibi olumsuz durumlara maruz bırakmıştır (WHO, 2020).

COVID-19 salgını sürecinde sağlık çalışanları yanında diğer çalışanlar da bu süreçte benzer olumsuz durumlarla karşılaşma riskine maruz kalmışlardır. Özellikle kamu çalışanları bu süreçte işlerine devam etmiş ve uzaktan çalışma sistemine geçilmesi durumunda bile insanlarla sürekli iletişim halinde olmuşlardır (Yılmaz B. , 2020).

Öğretmenlik mesleği doğası gereği genel anlamda öğretmenlerin üzerindeki fazla iş yükünden sebebiyle diğer mesleklere kıyasla stres oranı daha fazla olan bir meslektir. Normal şartlarda okulda sürdürülen eğitime ara verilmiş olması başlangıçta öğretmenleri ve öğrencileri endişeye düşürmüştü ve alışık olmadıkları bu durum karşısında bazı uyum sorunları yaşanmıştır. Bu durum öğretmenlerin gerek zihinsel gerekse de fiziksel sağlıklarını olumsuz etkilemiştir. Bu durumla birlikte tükenmişlik, stres ve kaygı ortaya çıkmıştır (Toplu, 2012). Aynı zamanda salgınlar kitlesel psikolojisi üzerinde de anlık etkilere neden olabilmektedir. Bunlardan bazıları korku ve kaygı düzeylerindeki artıştır. Bu da bireylerin tutum ve

davranış kalıplarında bazı değişiklikler oluşturabilir (Yılmaz B. , 2020). Araştırmanın bundan sonraki bölümünde tükenmişlik kavramı, sebepleri, sonuçları, önlemleri ve öğretmen tükenmişlikleri derince incelenecektir.

1.2.3. Tükenmişlik kavramı

Son yıllarda araştırmalara sık sık konu olan tükenmişlik kavramı, tüm dünyayı ve ülkemizi oldukça etkileyen Coronavirus salgınından sonra da karşımıza farklı alanlarda çıkmaktadır. Akademik bir kavram olarak ilk kez tükenmişlik kavramını Freudenberg 1974 yılında çalışmalarında kullanmıştır. Psikiyatrist Freudenberg'in tanımında tükenmişlik; kişinin güç, enerji ve kaynaklar üzerindeki fazla talepler nedeniyle yıpranması, başarısız olması ve tükenmesi olarak nitelendirilir (Freudenberg, 1974; akt. Gündüz, 2004).

Alanyazın incelendiğinde tükenmişlikle ilgili birçok tanım ve açıklama bulunmuştur. Sürekli kızgınlık hali, ani gelişen öfke patlamaları, umutsuzluk, yalnızlık, engellenmişlik ve çaresizlik duyguları tükenme süreci içinde olan kişilerin en fazla söz ettikleri ifadelerdir. Belirtilerin çoğaldığı dönemlerde bu kişiler “*Etrafımdaki her şey ters, bunlara ne oluyor?*” diye sorarlar; yanıt “*kendilerinin tükendiği*” dir (A. Baltaş & Z. Baltaş, 1997). Araştırma boyunca önemini koruyacak olan tükenmişlik kavramının nedenleri, boyutları, meslek hayatına yansımaları, sonuçları ve buna karşı alınabilecek önlemler tek tek incelenecektir.

1.2.3.1. Tükenmişlik nedenleri

Tükenmişlik üzerinde etkisi olan nedenlere bakıldığında bir kısmının kişisel, bir kısmının da örgütsel nedenlerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Aksoy, 2007).

Tükenmişliğin kişisel nedenleri, kişilerin sahip oldukları özelliklere göre ya da sahip olunan demografik özelliklere göre incelenebilir. Kişilik özellikleri ile ilgili olarak: A tipi kişilik (hırs, rekabet vs.) özelliklerine sahip olmak, bireyin ego gücü ve kişilik özelliklerinin özgün bir seyri olan dayanıklılık içermesi, kendini işine adanma ve yaptığı işe aşırı bağlanma, bireyin verme için gereksinimi olan bir birey olması, kişisel beklentiler, motive olabilmek, öz-saygı, engellenme eşliğinin düzeyi, tecrübe,

denge durumu, informal destek, farkındalığın düşük olması, kendi kendisi için koyduğu sınırlamalar ve günlük yaşamın streslerdir. Demografik değişkenler ile ilgili: Yaş, medeni durum, sahip olunan çocuk sayısı, eğitim düzeyi, aile statüsüdür. (Çam, 1995).

Tükenmişliğin örgütsel nedenleri bireylerin, bir örgüte dahil olurken, bazı beklenti ve ihtiyaçların tesiri altında davranış göstermesiyle ilgilidir. İhtiyaçların karşılanmaması ve beklentilerin gerçekleşmemesi, örgütün üyesi olan kişinin moralini bozarak iş veriminin düşmesine sebep olur. Kişinin beklentileri ile ihtiyaçları arasında aslında bir neden sonuç bağı bulunmaktadır. Örgüt içindeki beklentilerin üstler ile astlar arasında olmasının yanı sıra kendileri ya da benimsediği birey veya gruplar için de söz konusu olabilir. Üst olanın ast olandan ast olanın da üst olandan beklentileri formal davranışı, diğerleri ise informal davranışı yaratır (Bursalıoğlu, 1987).

1.2.3.2. Tükenmişliğin boyutları

Tükenmişlik kavramının boyutlarını inceleyen birçok araştırmacı vardır. Bunlardan başlıcaları, Maslach ve Golembiewski'dir. Golembiewski'ye göre, (2007) tükenmişlik üç boyutludur, belli bir süreçte ortaya çıkar ve duyarsızlaşma ile başlar. Duyarsızlaşma ile başlayan tükenme süreci çalışanların performanslarının ve kişisel başarılarının düşmesi hissine yol açmakta ve duygusal tükenme ile doruk noktasına ulaşmaktadır.

Tükenmişlik kavramını inceleyen diğer bir araştırmacı Maslach, tükenmişliği üç faktörlü bir yapı olarak ele almaktadır (Maslach, Schaufeli & Leiter 2001; akt. Gündüz, 2004). Bunlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalması şeklinde ifade edilmektedir.

Duygusal tükenme: Maslach modeline göre insanların psikolojik taleplerine daha fazla cevap veremeyecek konuma gelen çalışanlar ilk olarak duygusal tükenme yaşamaktadır (Maslach vd., 1981; akt. İnce, 2014). Duygusal tükenmeden sonra hissedilen duygu duyarsızlaşmadır.

Duyarsızlaşma: Kendinden ve yaptığı işten uzaklaşan çalışanlar, işe yönelik idealizmlerini ve heyecanlarını kaybederler. Hizmet verilen kişileri umursamama, olumsuz tepkilerde bulunma sıklıkla görülen davranış biçimleridir. Yapılan araştırmalar duygusal tükenmeyle duyarsızlaşma arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Gündüz, 2004).

Kişisel Başarının Azalması Hissi: Tükenmişliğin bir diğer boyutu da kişisel başarının azalması hissidir. Duyarsızlık ve duygusal tükenme sonuçlarına bağlı olarak, hizmet verdiği insanlara ve kendine yönelik olumsuz bir tutum içine giren kişiler, yaptıkları işlerin gerektirdiği talepleri yerine getirmekte zorlandıklarından kişisel yeterlik duyguları azalır. Bu anlamda, kişisel başarı duygusunun azalması diğer iki yapıyla birlikte görülür (Maslach vd., 2001; akt. İnce, 2014). Tükenmişliği üç boyulu ve süreç olarak ele alan Maslach'ın ortaya koyduğu bu yapı, tükenmişlik araştırmalarında en çok kabul gören tanımlamayı içermektedir. (Gündüz, 2004).

1.2.3.3. Tükenmişliğin belirtileri

Tükenmişlik, verilen hizmetin niteliğinde ve niceliğinde bozulmaya yol açtığı gibi hizmeti veren bireylerin sağlığını da olumsuz etkilemektedir. Tükenmişlik ile ilgili belirtiler alan yazına dayanarak şu şekilde sıralanmıştır (Izgar, 2001).

Tükenmişliğin fiziksel belirtileri olarak sayılabilecekler:

- Yorgunluk ve bitkinlik hissi
- Sık sık baş ağrısı
- Uykusuzluk
- Canlılığı kaybetmek (A. Baltaş ve Z. Blataş, 1997)
- Solunum güçlüğü
- Uyuşukluk
- Kilo kaybı
- Genel ağrı ve sızılar
- Yüksek kolesterol
- Koroner kalp rahatsızlığı oranının artışı

- Çok sık görülen soğuk algınlığı ve grip (Toplu, 2012).

Tükenmişliğin davranışsal belirtileri olarak sayılabilecekler şunlardır (Izgar, 2001):

- İşe gitmek istemeyiş, işten nefret duyma
- Birçok konudan şüphe ve endişe duyma
- Ani tepkisellik ve eleştiriye aşırı duyarlılık (Arı ve Bal, 2008).
- İş doyumsuzluğu, işe geç kalmalar
- İlaç, alkol ve tütün vb. alma eğilimi ya da alımında artma
- Öz saygısı ve öz güvende azalma
- Çevre ile ilişki ve iletişimde bozulma (Arı ve Bal, 2008)
- İzolasyon, yabancılaşma, içe kapanma ve sıkılma
- Teslimiyet, gücensizlik suçlu hissetme,
- Hevesin kırılması, çaresizlik, kolay ağlama, dikkatin kolay dağılması
- Unutkanlık, hareketsizlik
- Yansıtma, çabuk öfkelenme
- Kendi kendine zihinsel uğraş içinde olma
- Örgütlemelerde azlık
- Rol çatışması, görev ve kural ile ilgili kafa karışıklığı
- Görevlilere fazla güvenme, görevler sığınma, sebep yaratma
- Kuruma yönelik ilginin ve güvenin kaybı
- Bazı şeyleri erteleme ya da karar verme noktasında zorlanma
- Başarısızlık duygusu
- Çalışmaya yönelmede harekete geçemeyiş
- Arkadaşlarla iş konusunda tartışmaktan kaçınma, alaycı ve suçlayıcı olma

Tükenmişliğin duygusal belirtileri şunlardır (Izgar, 2001):

- Aile problemleri
- Uyku düzensizliği ya da sorunları
- Depresyon
- Psikolojik rahatsızlıklar (Toplu, 2012)

1.2.3.4. Tükenmişliğin sonuçları

Tükenmişliğin kişiler üzerinde pek çok olumsuz etkileri vardır. Çalışma alanında, kronik hale gelen baskı ve stres bireyi fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak bitirmektedir (Tümkiye, 1996). Tükenmişliğin sonuçları genel olarak kişisel ve örgütsel olmak üzere iki grupta incelenmektedir.

Bireysel sonuçlar: Tükenmişlik yaşayan kişilerin çok karmaşık duygular yaşadığı, bunun sonucunda da birçok davranış bozukluğu gösterdiği gözlenmiştir. Tükenmişliğin sonucu olarak ortaya çıkan önemli kişisel sonuçlardan bazıları şunlardır (Izgar, 2001).

Tükenmişliğin stresle ilgili sonuçları: Stres psikolojik, sosyal, kültürel ya da fizik etkenlerinin organizmada oluşturduğu değişiklik durumudur. Tükenmişlik, organizmanın stres verici etkenlere gösterdiği, fizyolojik ya da psikolojik tepkilerdir. Aşırı stres altında çalışan kişilerde stres yaratan kaynaklardan ötürü birçok psikolojik sorunlar gözlemlenmektedir (Toplu, 2012). Bunlardan bazıları: dikkat dağınıklığı, sorulan sorulara isteksiz yanıtlar verme, ani karar değişiklikleri, dinlemeden yanıt verme gibi.

Tükenmişliğin karar verme ile ilgili sonuçları: Tükenmişlik sonucunda kişilerde karar vermede zorluğa bağlı olarak bir işin sonucunu getirememeye devam etmektedir. Kararsızlık, bir işin bir günden öbür güne atılmasına, bir haftadan bir haftaya atılmasına, insanların kendilerini yetersiz hissetmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak verilmesi gereken bir kararı sürekli olarak erteleyen kimseler, çoğu zaman kendilerini yetersiz hissetmekte ve kararsızlık içinde bulunmaktadır. Kendilerine güvenleri olmadığı için herhangi bir işe nasıl başlayacaklarını bilmedikleri gibi girişimlerinin neye varacağını da düşünerek korkarlar. (Toplu, 2012).

Tükenmişliğin kişisel sonuçları dışında örgütsel sonuçları da bulunmaktadır. Tükenmişliğin sonucu olarak ortaya çıkan önemli örgütsel sonuçlardan bazıları şunlardır:

Tükenmişliğin yorgunluk ile ilgili sonuçları: Karar vermede güçlük yaşan kişilerin harekete geçmekte zorlanması ile ilgili olarak kişilerde ortaya çıkan sürekli yorgunluk ve bitkinlik halidir. Aşırı yorgunluk sinir bitkinliği ya da zihin durması denen duruma yol açar. Bu durumdaki kişi yoğun bir kaygı yaşar, sağlıklı düşünemez işinden zevk alamaz hale gelir (Toplu, 2012). Kişilerin hayattan ve yaptıkları işten zevk almasına engel olan bu durum, psikolojik tatminsizle neden olur. Psikolojik tatminsizlik yaşan bir kişi, davranış bozukluğu içine girer ve bu, insanlarla olan ilişkilerinde kendini gösterir.

Tükenmişliğin iş verimsizliği ile ilgili sonuçları: Tükenmişlik sonucunda bireylerde göreve vaktinde gelmeme, kötü çalışma ortamı oluşturma, işe karşı negatif duygular besleme, iş kazası oranının artması ve işte husumete maruz kalma gibi örgütsel tepkilerde ortaya çıkmaktadır. Bu sebepler sonucunda tükenmişlik yaşayan bireyler örgütsel anlamda iş verimsizliği ile karşı karşıya kalmaktadır (Izgar, 2001).

1.2.3.5. Tükenmişlikle başa çıkma yolları

Tükenmişliği önleme ve tükenmişlikle başa çıkmada alınabilecek en etkili yöntem tükenmişliğe sebep olan sebeplerin azaltılması ve tespit edilerek hızla müdahale edilmesidir (Öktem, 2009). Tükenmişlikle başa çıkmada bireysel ve örgütsel önlemler vardır.

Tükenmişlikle başa çıkmada alınacak bireysel önlemler şunlardır:

- Ulaşılmaması imkânsız hedefler yerine gerçekçi hedefler belirlemek,
- Yorgunluktan kaçınmak, kısa süreli dinlenme olanakları sağlamak, sık sık molalar vermek,
- Monotonluğu azaltmaya çalışmak, izin kullanmak,
- Kişinin kendini tanıması ve ihtiyaçlarının ve imkânlarının farkında olması,
- Kişinin kendini gerçekleştirme ve iç gözü geliştirerek çevresiyle iyi ilişkiler kurmaya çalışması (Izgar, 2001).

Tükenmişlikle başa çıkmada alınacak örgütsel önlemler: Tükenmişlikle başa çıkmada örgütte uygulanabilecek yollar şunlardır:

- Motive edici hizmet içi eğitim olanakları oluşturmak,
- Adaletli ve önceden planlanmış şekilde düzenlenen terfi olanakları sağlamak,
- Örgüt ortamında yapılan değişiklikler ve sıkıcılıktan uzaklaşmak,
- Örgüt araştırma ve geliştirme programları oluşturmak,
- Yetki ve yönetim devrinin yaygınlaştırılması,
- Örgütsel çatışma kaçınılmaz olduğu durumlarda idari kadronun çatışmayı kontrol etmesi, (Balcı, 2002)
- Çalışanları gerçekçi hedeflere yönlendirmek,
- Kurum-çevre-çalışan ilişkilerini düzenlemek (Izgar, 2001).

1.2.3.6.Öğretmenlik mesleğinde tükenmişliğin nedenleri ve sonuçları

Meslek olarak öğretmenlik, alan ve eğitim bilgisi dışında, hoşgörü, sabır ve enerji isteyen bir iştir. Meslekler üzerinde yapılan tükenmişlik konulu araştırmalara bakıldığında kamu çalışanlarının araştırma içinde yoğun bir şekilde bulduklarını görürüz. Tükenmişlik kavramı, ilk önce insanlarla yüz yüze ve yoğun iletişim içinde bulunan sağlık çalışanlarında araştırmaya başlanmış ve daha sonra polislik, öğretmenlik gibi benzer iletişimlerin bulunduğu meslek dallarında da araştırma konusu olmuştur (Gündüz, 2004). Öğretmenlik mesleğinin karakteristik özelliklerinden biri olan stresten dolayı tükenmişlik yaşama riski en fazla olan meslek grubudur (Girgin & Baysal, 2006). Mesleki tükenmişlik yaşayan bu insanların, içinde buldukları sıkıcı ve tahammülü zor durum kendisinin dışındaki insanları da etkiler. Bir polis memurun tükenmişlik durumu onunla etkileşim içinde olan insanlara uyguladığı muamele sonucu toplumsal bir olgu haline gelir. Öğretmenlikte ya da eğitimcilikte tükenmişlik, bir profesyonel olarak öğretmenin öğrencilerine karşı ilgisini kaybetmesine, daha sonra da öğrencilere alaycı, insanlık dışı bir şekilde davranmasına ve onlara küçültücü tarzlarda hitap etmesine neden olmaktadır (Baysal, 1995). Öğretmenlerde ya da eğitimcilerde tükenmişliğin ortaya çıkmasının ve yaygınlaşmasının, çeşitli toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak değişebilen eğitim-öğretim felsefesi ve çalışmalarından kaynaklandığı ifade edilebilir. (Gündüz, 2004). Coronavirus

Coronavirus salgını ve ülkemizdeki önlemlerde bakıldığında, öğretmenlerin hazırlıksız şekilde salgına yakalanmaları ve interneti etkin bir şekilde kullanmamaları kaynaklı birçok soruna sebep olmuştur.

Diğer meslek gruplarıyla kıyaslandığında, öğretmenlerin stres yaşama düzeyi, iş yüklerinin fazla olmasından dolayı yüksektir. Bu stresin kaynakları arasında, öğrenci -öğretmen arasındaki iletişim sorunları, okul-veli gerilimleri, davranış sorunları, kapasitesinin üstünde öğrencisi olan sınıflar, okulun sahip olduğu yapısal özelliklerin yetersizlik, bürokratik iş yükü, toplumsal önyargılar, okullar üzerindeki siyasi baskı, takdir edilmeme ve kararlara demokratik katılımın yetersiz olması. Bunlar öğretmenlerin, mental ve bedensel olarak, sağlıklarını olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Bu durum, beraberinde tükenmişliği, stresi ve endişeyi getirmektedir. Öğretmenlerde tükenmişlik hissi ile birlikte öğretme etkinliklerinde, eğitim kademelerine göre düştüğü görülmekte ve belli bir zaman sonra mesleğinden keyif almamaktadır. Öğretmenler psikolojik yönden yorgunluk, bitkinlik ve yetersizlik duygularını yaşamaktadırlar (Toplu, 2012).

Girgin ve Baysal 'a göre (2006) “öğretmenlerde tükenmişliğe neden olan unsurlar arasında sayılan stres kaynaklarının neden-sonuç ilişkisini ortaya koyan araştırma bulunmamasına karşın genel kanaat, tükenmişliğin bir sonuç olduğu yönündedir. Bu aşamada, stres, kaygı ve tükenmişlik yaşayan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine ilişkin rol algılarında, eylemlerinde ve davranışlarında pek çok değişme meydana gelmektedir”.

Sarpkaya'nın (2006) “Yöneticilerin Öğretmenlerin Güdölemesinde İçerik Kuramlarından Yararlanması ve Bir Örnek Olay” başlıklı çalışmasında, araştırmaya konu olan okullardaki yöneticilerin ve öğretmenlerin motive olmaya ilişkin bilgilerinin yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Öğretmenlerin barınma, güvenlik gibi zorunlu fiziksel ihtiyaçlar, arkadaşlık ilişkileri, saygınlık, sevgi görme gibi psikolojik düzeydeki ihtiyaçlarının yeteri kadar giderilmediği görülmektedir. İçerik kuramları, temel fiziksel ihtiyaçlar giderilmediğinde, üst seviyedeki psikolojik ihtiyaçların giderilmesinin zorlaştığını ortaya koymaktadır. Bu durumda, temel fiziksel ihtiyaçları bile giderilmeyen eğitimcilerin, iş doyumunu hissetmeleri,

öğrencilerine yararlı olmaları ve sosyal kimlik rollerini yerine getirerek, aydınlanmada etkin rol almalarını beklemek pek olanaklı gözükmemektedir (Toplu, 2012).

Sonuç itibari ile öğretmenlerin yaşamış oldukları tükenmişlik yaşamaları, verimlilik kaybına, ruhsal ve bedensel sağlıklarının bozulmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum, öğrencilerin aldığı eğitimin kalitesinde, olumsuz bir etki yaratabilmektedir. Dolayısıyla tükenmişlik duygusu, önüne geçilmesi ya da azaltılması büyük önem arz etmektedir (Cerit, 2008).

Öğretmen tükenmişliğini önlemek için, öğretmenlerin mesleğin ilk yıllarında tükenmişlik konusunda bilgi bilinçlendirilmeleri, tükenmişliğin belirtilerini fark ettiklerinde gerekli önlemleri almaya başlamaları, tükenmişliğin nedenleri ve sonuçlarıyla ilgili bilgi sahibi olmaları ve bireysel olarak da hangi yöntemlere başvurabilecekleri hakkında bilinçlendirilmeleri tükenmişlikle baş etmede etkili olacaktır (Öktem, 2009).

1.2.4. Psikolojik sağlamlık

Tarihsel olarak, kökleri 1950’li yıllara dayanan psikolojik sağlamlık kavramının manası, Latince “Resiliens” kelimesinden türetilmiştir ve *bir maddenin esnek olması, elastiki olması ve eski haline kolay bir şekilde yeniden dönebilmesi* anlamlarına karşılık gelmektedir (Doğan T. , 2015). İnsan psikolojisinde koruyucu görevi gören psikolojik sağlamlık kavramının tanımı alinyazında farklı şekillerde görülmüştür. 1993 yılında yapılan bir tanıma göre, psikolojik sağlamlık: “Geri sıçrama” sorunlar karşısında dayanıklılık gösterme, kendi kendini iyileştirme yeteneğidir. (Wolin, J. & Wolin, S., 1993; akt. Kımtar, 2020). Psikolojik sağlamlık yaşanılan çevreye uyumluluk, karşılaşılan problemlerin ardından psikolojik iyilik halini korumak veya tekrar kazanmak olarak tanımlanmıştır (Herman vd., 2011; akt. Kımtar, 2020). Kararımak Ö.’ye göre (2006) de, karşılaşılan kötü durumlarda dayanıklılık göstermektir. Başka bir deyişle psikolojik sağlamlık, sıkıntı yaratan durumlarda, alışılmışın dışındaki şartlara rağmen iyi ve başarılı neticelere ulaşmaktır (Fraser, Richman & Galinsky, 1999; akt.

Kımtır, 2020). Tüm bu tanımlardan yola çıkarak, psikolojik sağlamlık kavramını, kötü durumlardan, kaygı yaratan düşüncelerden ve negatif duygulardan, sıyrılarak baştaki durumuna dönebilmesidir (Ramirez, 2007).

Kişiyi zorlayıcı yaşam olaylarını oluşturan risk faktörlerini genel olarak üç gruba ayırabiliriz. Bunlar: Kişisel, ailesel ve sosyal risk faktörleridir. Kararımk Ö.'ye (2006) göre kişisel faktörler: otokontrol eksikliği, öfkeyi kontrol edememe, savunma mekanizmalarını sağlıklı şekilde kullanamamak, çevreye karşı uyumsuzluk, kalıtsal faktörler, toplumsal ve kültürel normlara yabancılık. Ailesel faktörler: Parçalanmış aile, sosyokültürel yapı, istismar. Toplumsal faktörler: çevresel felaketler, çatışmalar, yer değiştirme. Bunun yanında, bahsedilen faktörlerin olumsuzluklarını gidermeye yardımcı olan çeşitli koruyucu amaçlı faktörler de bulunmaktadır. Bunlar: Kişisel, ailesel ve çevresel olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Terzi, 2006; akt. Kımtır, 2020).

Psikolojik sağlamlığın, kişilerin zor koşulların üstesinden gelebilmesini sağlayan zihinsel, duygusal ve toplumsal özelliklerini kapsayan bir yetenek, kişisel bir özellik olduğu iddia edilmektedir (Ersalan Çapan & Arıcıoğlu, 2014). Ayrıca önceki çalışmalar psikolojik sağlamlılığı, bireyde genetik olarak ortaya çıkan içsel eğilimlerini belirten bireysel bir özellik olduğu ifade edilirken, bugün kavramın değişime ve dinamizme sahip bir yapısı olduğu ileri sürülmektedir (Luthar, Cicchetti, & Becker, 2000). Psikolojik anlamda sağlam olan bireyler, yoğun stres yaratan durumlar ve risk taşıyan olaylara karşı duygusal veya bedensel olarak zarar görmeden bu gibi durumlarla bahşedebilmektedir (Sipahioğlu, 2008). Bu kişiler sosyal olarak etkili iletişim becerileri yüksek; duygusal olarak özgüven, özsaygı ve kendilerini kabul düzeyleri, duygu denetimi ve idrak yetenekleri yüksek düzeyde olan, yeni durumlarla karşılaştıklarında kolay uyum sağlayabilen endişe ve engellenmelere karşı direnç gösterme düzeyi oldukça yüksektir (Kımtır, 2020).

Son yıllarda alan yazın incelendiğinde, olumsuz yaşam koşullarına rağmen olumsuz psikolojik durumların altından kalkabilen bireyleri kapsayan çalışmalar ilgi görmektedir (Traş & Aydın, 2019). Zorlu ve stresli yaşamın insanlarda psikolojik sağlamlığı, nasıl ortaya çıkarttığı, bu kavramla ilgili olarak etkili olan faktörlerin neler olduğu tartışılmaya devam etmekte ve araştırmacılar bu konuya ilgi göstermektedir (Kararımak & Siviş Çetinkaya, 2011).

1.2.4.1. COVID-19 korkusundan psikolojik sağlamlığa

Kişilerin, psikolojik sağlamlığının ortaya çıkması için, koruyucu faktörlerini ortaya çıkaran bir risk durumuyla karşılaşması gerekir (Terzi, 2006). Sonrasında risk durumunun neden olduğu olumsuzluklar karşısında, kişinin uyum sağlaması ve olumsuzluklardan daha az etkilenmesi gerekmektedir (Kararımak & Siviş Çetinkaya, 2011). Dolayısıyla psikolojik sağlamlık günlük yaşamda her şey yerli yerindeyken ortaya çıkmayıp, yakın birinin kaybı, önemli bir hastalık ya da hastalık riski, ayrılık, afetler, salgın hastalıklar gibi travma yaratan olaylar sonrasında ortaya çıkan bir süreci ortaya koymaktadır (Yazıcı Çelebi, 2020). Ökapu 'ya (2019) göre, travma yaratan durumların sonucu kişilerdeki yıkım etkisini azaltmak, uyum sağlama potansiyelini hızlandırmak, psikolojik bağlamlılığın özelliği olarak gösterilebilir.

1.2.4.2. Psikolojik sağlamlık ve çocukluk dönemi

İnsanlarda psikolojik sağlamlık özelliğinin erken yaşlardan başlayarak geliştirilip güçlendirilmesi, çocukların ilerleyen dönemlerde karşılaştıkları zorluklar konusunda daha güçlü ve sağlıklı oldukları, daha uzun yaşadıkları, kurdukları ilişkilerde daha ümitli olukları, eğitim ve mesleki yaşamlarında daha yüksek başarı gösterdikleri, depresyon riski ile daha az karşı karşıya kaldıkları ileri sürülmektedir (Best Start Resource Centre, 2018; akt. Kınter, 2020).

Kişilerin hayatta karşılaştıkları sıkıntıların ve zor durumların üstesinden gelinmesinde büyük katkı sağlayan psikolojik sağlamlık kavramının, insanların sahip olduğu kalıtsal özelliklerin sonucu olan avantaj ve dezavantajlı yönleri

olabilir (Ekşi, Boyalı, & Ümmet, 2019). Ancak psikolojik sağlamlık daha sonradan yaşantı yoluyla öğrenilebilen ve geliştirilebilen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Buz & Genç, 2019). Bu sebepten dolayı erken çocukluk döneminde psikolojik sağlamlığı geliştirmek ve güçlendirmek kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla erken çocukluk döneminde, çocuklar anne ve babalarını gözlemleyerek günlük kaygı yaratan, strese sebep olan olaylarla başa çıkma yollarını öğrenmektedirler (Özbey, 2019).

1.2.4.3. Psikolojik sağlamlıkta kişisel farklılık

Psikolojik sağlamlık kavramının kişisel farklılıkları içerdiğini dile getiren araştırmacılar vardır. Doğan'a (2015) göre insan yaşamı zorluklar, yıpratıcı, sıkıntılı, yaralayıcı olaylarla doludur. Hayat boyunca insanların karşılaştığı negatif olaylara verilen tepkiler kişiden kişiye değişim göstermektedir. Bazıları bu olaylara kaygı bozukluğu ya da stres reaksiyonları gösterirken, bazı insanlar bu gibi durumlardan daha az etkilenerek, daha kısa sürede kurtulmaktadır. Kendilerini daha kısa sürede toparlayabilen, günlük yaşamına daha hızlı dönebilen kişilerin sahip olduğu bu durum, psikolojik sağlamlıkla ilişkilidir.

Psikolojik sağlamlık seviyesi yüksek olan bireyler, kaygı içeren ve travmatik olaylar karşısında etkili bir şekilde duruş sergileyen, dışsal sebeplerden çok içsel motivasyon ile hareket edebilen kişilerdir (Ersalan Çapan & Arıcıoğlu, 2014). Psikolojik sağlamlık seviyesi fazla olan kişiler, farklı perspektiflerden bakabildikleri için kaygı yaratan ve travmatik durumlar karşısında bunlardan daha az etki görmekte ve bunlarla daha kolaylıkla mücadele edebilmektedirler (Okan, Yılmaztürk, & Kürüm, 2020).

COVID-19 salgınında psikolojik olarak büyüme gösterilmesini araştıran çalışmalar vardır: Karataş (2020), araştırmasında salgın döneminde insanların travma sonrası büyüme düzeylerinin %30,5 oranında arttığını ve çoğunlukla (%67,5) gelecekle ilgili endişelerin arttığını saptamıştır. Coronavirus salgınının travma sonrası güçlenme için bir fırsat olarak ele alınması gerekliliğini vurgulayan Karataş (2020), uzun vadeli psikolojik ya da sosyal etkilerin kişiler üzerinde olumlu etkiler bırakacağını önemini vurgulamıştır.

1.2.4.4. Psikolojik sağlamlık ve ğretmen tükenmişliği

Mesleki olarak tükenmişlik bedensel bitkinlik, ümitsizlik, çabuk yorulma, kişilere ve işe karşı sabırsız tutumlarla kendini ortaya koyan bir bulgu bütünüdür. (Maslach ve Jackson, 1981; akt. Gönen ve Koca Ballı, 2020). Aynı işyerinde görev yapan, aynı ortamda çalışan kişiler benzer meslek stresiyle karşılaşsa dahi tükenmişlik belirtileri göstermemektedir. Bu anlamda bazı kişisel farklılıkların bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, her bireyin kimi olayları stres kaynağı olarak görmemesi bireysel farklılıklarının sonucudur. Bu manada bahsedilen kavramın tükenmişliğe anlam veren değişkenlerden olduğu söylenebilmektedir (Garcia & Calvo, 2012). Kişilerin sıkıntılı olaylarla, önem taşıyan değişikliklerle ve tehdit verici durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, bunlarla mücadele edebilme yeteneği olarak tanımlanan, psikolojik sağlamlık (Stewart, Reid ve Mangham, 1997; akt. Gönen ve Koca Ballı, 2020), stresin olumsuz etkilerini en aza indirmekte ve sıkıntıdan sonra “geri dönme” kabiliyetini ortaya koyma anlamı taşımaktadır (Garcia & Calvo, 2012).

Eğitimi de içine alan farklı sahalarda, hizmet veren kişilerin de yaşamış olduğu, performans düşüklüğü, çeşitli mesleki rahatsızlıklar, iş bırakma yönelimi ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001; akt. Gönen ve Koca Ballı, 2020). Durak ve Seferoğlu (2017) ise eğitimin en önemli insan gücü olan öğretmenlerde fiziksel ve zihinsel çöküntüye sebep olan ve onların hazır bulunuşluk seviyelerini düşüren durumu tükenmişlik olarak ifade eder. Bu tür durumlar öğretmenlerin işlerini ortaya koymasını istenmeyen bir biçimde etkilemektedir. Yüksek seviyede tükenmişlik hissedeni, fakat öğretmenlik yapmaya devam eden eğitimcilerin, eğitim verme motivasyonları daha alçak seviyede olabilmekte, bu da ders içi etkinliklerin verimli olamamasına yol açabilmektedir (Olivier ve Venter, 2003; akt. Gönen ve Koca Ballı, 2020). Sonuç itibari ile öğretmenlerden beklenmiş olan yüksek başarı, öğretmenlerin bundan olumsuz bir şekilde etkilenerek, tükenmişlik imareleri göstermelerine neden olmaktadır. Bu nedenle, dayanıklı olma, dirençli olma, çabuk iyileşme gösterme yeteneği manalarına gelen psikolojik sağlamlık kavramının, öğretmenlerin gerek sınıf içinde gerekse iş ortamında yaşanabilecek

olumsuz tecrübelerine ve bıkkınlığa karşı daha güçlü olacağı düşünülmektedir (Gönen & Koca Ballı, 2020).

Yapılan araştırmadan ortaya çıkan sonuçlara göre: Genel olarak eğitimcilerin kendilerine ve hizmet verdikleri okullarına karşı edindikleri olumsuz deneyimler, yorgunluklar ve beklentilere cevap verememe durumları, birleşip meslek ile alakalı tükenmişliğine sebebiyet vereceği ifade edilmiştir. Sonuçlanmış olan çalışmalardan elde edilen bilgiler, dayanıklı olmanın, iş yerinde karşılaşılan stres ve tükenmişliğin yarattığı etkileri azalttığını ya da en aza indirdiğini göstermektedir. Öte yandan yapılan araştırmalar, daha az tükenme yaşayan kişilerin, yüksek dayanıklılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dayanıklılık değişkeninin daha yüksek olduğu düşünülen kişilerin, yüksek iş doyumuna sahip olduğu, iş stresini daha az duyumsadığı, duygusal manada tükenmişliği daha az düzeyde hissettiği ve sosyal desteğe sahip olduğu da düşünülmektedir (Kaçmaz, 2005).

Yang vd.'ne (2018) göre, duyarsızlaşma ve duygusal tükenmesi yüksek olan kişilerin psikolojik sağlamlığı düşük iken, kişisel başarısı yüksek kişilerin psikolojik sağlamlığı da yüksektir. Bir doğal gaz şirketi tarafından yapılan, 234 kişiyi konu alan araştırmaya göre psikolojik sağlamlık ve tükenmişlik ters yönde birbirini etkilemektedir. Buna göre psikolojik sağlamlığı üst seviye olan kişilerin tükenmişliğe ilişkin gösterdiği belirtiler daha azdır (Khaksar, Maghsoudi, & Young, 2019).

Eğitim ve eğitimle ilgili olan iş kolları, özellikle stres seviyesi yüksek şeklinde ifade edilmektedir (Chaplain, 2008). Okul içi kural sorunları, ücretlerin düşüklüğü, iş arkadaşlarıyla ve aile içinde anlaşmazlıklar ya da eğitim sürecini şekillendiren faktörler, strese zemin hazırlamaktadır. Eğitimcilerin diğer mesleklerle (beyaz yakalı çalışanlar ya da hizmet sektöründe görev yapan diğer kişiler) karşılaştırıldığında, daha yüksek düzeyde tükenmişliğe sahip oldukları düşünülmektedir (Hakanen, Bakker, & Schaufeli, 2006). Tükenmişliğin, eğitimcilerde fiziksel, mental bitkinliğe neden olduğu ve bu durumun da eğitim çalışanlarının işi ortaya koyma, organize etme ve öğretim ile ilgili performanslarını sergilemelerini, olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir

(Durak & Seferoğlu, 2017). Bu manada eğitim sekt6r6 çalışanlarının, işleriyle ilgili olan g6l6kleri, gidermesini 6đrenmesi b6y6k 6nem taşımaktadır. Olumsuz şartlar ve yaşantılarla, iletişim sorunlarıyla ve tehditk6r bir durumla y6z y6ze gelindiğinde; bunlarla sağlıklı bir biçimde m6cadele etme yeteneği olarak tanımlanan psikolojik sağlığın, (Stewart, Reid ve Mangham, 1997; akt. G6nen ve Koca Ballı, 2020) 6đretmenlerin t6kenmişliğini azaltacağı varsayılmaktadır.

Day & Gu'nun (2010) 6đretmenleri kapsayan araştırması ele alındığında, aynı ifadeye yakın çıkarımlara ulaşıldığı bulgulanmıştır. Bu kavram, kimi 6đretmenler iş yaşamlarının sıkıntı ve stresini kaldıramazken kimilerinin bu zorlukları aşmada nasıl başarılı olduklarını kavramaya yardımcı olmaktadır. Psikolojik sağlığın seviyesi ile strese dayanıklılık g6stererek çalışmanın arasında doğru orantı bulunmaktadır.

6đretmenlerin psikolojik sağlığlıklarının, t6kenmişliklerini negatif y6nde etkilediğini ortaya koyan çalışmalar vardır. Bu alışma sonucunda g6r6lm6řt6r ki, 6đretmenlerin psikolojik sağlığlığı arttıkça t6kenmişlik d6zeyleri azalmaktadır (Akyazı & 6zsoy, 2015).

6đrenci koçluğu yapan eğitmenler ile 6đrenci koçluğu yapmayan eğitmenleri ele alan bir diğer çalışma; eğitmenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile t6kenmişliğin farklı 6 alt boyutu arasında anlamlı bir korelasyon saptandığı g6r6lm6řt6r (Richard, Templin, Levesque-Bristol, & Blankenship, 2014). 6đretmenlerin iyi oluşlarını ele alan, 941 kişi ile yapılan bir diğer araştırmada ise eğitimcilerin t6kenmişlik seviyelerini d6ř6ren fakt6r6n psikolojik sağlığlıkları olduğu 6ne s6r6lm6řt6r (Buric, Sliskovic, & Penezic, 2019). ABD'nin Batısı b6lgesindeki eğitim kurumlarında, çalışan 415 eğitimcinin (241 orta, 174 ilkokul 6đretmen) katıldığı çalışma, 6đretmenlerin 6zerindeki iş kaygısını ve mesleki t6kenmişliklerini azaltmada, psikolojik sağlığlığın etkisinin varlığı kabul edilmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Pandemi döneminin başlangıcında uzaktan eğitime hazırlıksız bir şekilde yakalandıklarını söyleyen öğretmenlerin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde yaşadıkları sorunların incelenerek azamiye düşürülmesi bu tezin amacını oluşturmaktadır.

Okullarda ki eğitime ara verilmesi, başlangıçta öğretmenleri ve eğitime devam eden öğrencileri endişelendirmiş ve yeni gelişen duruma uyum sağlama sürecinde birtakım problemler yaşanmıştır. Bu problemlerin başlıca nedeni bundan önce benzer bir süreçle karşılaşılma olmaması ve tecrübe eksikliğinden kaynaklanmış olabilir. Bu dönemde, eğitim konusunda ortaya çıkan sorunların, bilimsel metotlarla belirlenmesi, tecrübe noksanlığını ortadan kaldıracak ve bundan sonra karşılaşılması olası herhangi bir afet için hazırlıklı bir hale gelinmiş olacaktır (Sarı & Nayır, 2020). Bu sebeple, yapılmış olan uzaktan eğitim uygulamalarını içeren analizlerin, değerlendirmesi ve geliştirilmesi büyük anlam ifade etmektedir. Bu bağlamda araştırma boyunca cevap aranacak sorular:

Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlıkları ve COVID-19 korkusu, cinsiyet ve kronik hastalığa göre farklılaşmakta mıdır?

Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde, mesleki tükenmişlikleri, cinsiyet ve mesleki kıdeme göre farklılaşmakta mıdır?

Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlıkları, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişlikleri arasında ilişki var mıdır?

1.4.Araştırmanın Modeli, Araştırmanın Değişkenleri, Hipotezler

Bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Karasar (2020) ilişkisel tarama modellerini şu şekilde tanımlar, “İki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanıldığından bu tür araştırmalar için uygun görülmektedir”

Bu çalışmada da psikolojik sağlamlık, COVID-19 olma korkusu ve mesleki tükenmişlik (Bağımsız Değişkenler) ilişkili olduğu düşünülen değişkenler; yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, kronik hastalık (Bağımlı Değişkenler) arasındaki ilişkinin niteliği araştırılacaktır.

H1 Hipotezi: Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlıkları ve COVID-19 korkusu, cinsiyet ve kronik hastalığa göre farklılaşmaktadır.

H2 Hipotezi: Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde, mesleki tükenmişlikleri cinsiyet ve mesleki kıdeme göre farklılaşmaktadır.

H3 Hipotezi: Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlıkları, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişlikleri arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. “İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanıldığından bu tür araştırmalar için uygun görülmektedir” (Karasar, 2020). Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ve +2 aralığında olduğunda değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (George & Mallery, 2010). Araştırmanın verilerinin normallik dağılımı bu doğrultuda ele alınmıştır. Varyansların homojenliğini araştırırken; anlamlılık düzeyi (p) 0.05’ten büyük ise varyansların homojen olduğu, 0.05’ten küçük ise varyansların homojen olmadığı kabul edilmiştir. Veriler analiz edilirken istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir (Levene, 1960).

2.1. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcılarını İstanbul ilinin, Bahçelievler, Bakırköy ve Zeytinburnu ilçelerinde görev yapan ilkökul öğretmenleri oluşturmaktadır. Anket tekniği kullanılarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Anket, belirli bir amaç ve plana göre düzenlenmiş soru listesidir. Her soru birbirinden bağımsız olarak değerlendirilir (Karasar, 2020). Araştırma Yayla İlkokulu Öğretmenleri, Bahçelievler’de bulunan komşu okullar ve yakınındaki Zeytinburnu ve Bakırköy ilçelerinde devam etmiştir. Her sınıf kademesinden eşit oranda öğretmen seçilmeye çalışılmıştır. Toplamda 211 sınıf öğretmeni araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya branş öğretmenleri dahil edilmemiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Coronavirus salgınında, uzaktan eğitim yapan ilkökul öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlığını, COVID-19 korkusunu ve mesleki tükenmişliklerinin incelenmesi konusunda yapılan araştırmada 3 farklı ölçek ve bir demografik form kullanılmıştır, bu ölçekler pandemi nedeniyle online anket olarak yapılmıştır. Ölçeklerin birer örnekleri Ek.1, Ek.2, Ek.3, Ek.4 'de sunulmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından oluşturulacak bu formda salgında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, yaş ve medeni durum, kiminle birlikte yaşadığı, çocuğa sahip olup olmadığı gibi demografik özelliklerine yer verilmektedir. Ayrıca kişisel bilgi formunda (KBF) öğretmenlerin hizmet yılına, 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında kaçınıcı sınıf okuttuğuna, kronik hastalığa sahip olup olmadıklarına, hangi ilçede görev yaptıklarına ilişkin veriler de bu bölümde sunulmaktadır. Toplamda 9 sorudan oluşmuştur.

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği: Bu ölçek, Smith vd.'leri (2008) tarafından kişilerin psikolojik sağlamlığını ölçebilmek için geliştirilmiştir. Türkçe uyarlama çalışması, Tayfun Doğan (2015) tarafından yapılmıştır ve 6 maddelik, öz bildirim tarzı bir ölçektir. Doğan'a (2015) göre ölçekte yer alan ters kodlanmış olan maddeler çevirme işlemi sonrasında hesaplanan puanlar, psikolojik sağlamlık anlamına gelir. Yüksek puanların sonucu yüksek sağlamlık anlamını taşımaktadır. KPSÖ, ölçekler içinde, 5'li Likert tipindedir.1'in karşılığı: Hiç uygun değil, 2'nin karşılığı: Uygun Değil, 3'ün karşılığı: Biraz Uygun, 4'ün karşılığı: Uygun, 5'in karşılığı: Tamamen Uygun'dur anlamına gelmektedir. Cevaplamalarda bu puanlar kullanılmaktadır. Tersten kodlanan maddeler ise: 2, 4, ile 6. 'dır. Doğan'ın (2015) araştırmasında "ölçeğin iç tutarlık kat sayısını .83, Cronbach alfa güvenilirliğini .81 olarak hesaplamıştır. Elde edilen bulgular, ölçeğin Türk kültüründe kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir" (Doğan T. , 2015).

Mesleki Tükenmişlik Ölçeği: Veri toplama formunun üçüncü bölümünde sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyini belirlemek için "Maslach Tükenmişlik Ölçeği-Eğitimci Formu (MTÖ-EF)" yer almaktadır. Maslach, Jackson & Schwab, 1981 yılında Maslach ve Jackson tarafından geliştirilen "Maslach Tükenmişlik Ölçeğini

(MTÖ)” küçük değişikliklerle eğitimcilere uyarlayarak MTÖ-EF’yi elde etmiştir.

“Güvenirlilik katsayıları, duygusal tükenmişlik için 0.90, kişisel başarı için 0.71, duyarsızlaşma boyutu için 0,79 olarak saptanmıştır” (C.Maslach., 2010; akt. İnce, 2014). Veri toplama formunda yer alan bu ölçeği Nuri Barış İnce (2014) yılında Türkçe uyarlama çalışması yapılarak araştırmada kullanılmıştır. “Yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olmak üzere üç boyutun bulunduğu 22 maddeden oluşan 7’li Likert tipi ölçeği geliştirmişlerdir” (İnce, 2014). “Bu ölçekte duygusal tükenme boyutu 9 madde, duyarsızlaşma boyutu 5 madde ve kişisel başarı boyutu ise 8 maddeden oluşmaktadır” (Maslach vd., 2001 akt; İnce, 2014).

COVID-19 Korkusu Ölçeği: Veri toplama formunun üçüncü bölümünde ise bireylerin COVID-19 salgınında ortaya çıkan korku seviyelerinin ölçülmesi için Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilmiş “COVID-19 Korkusu (KKÖ) Ölçeği” yer almaktadır. “Ölçeğin öğeleri korku üzerindeki mevcut ölçeklerin kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi, uzman değerlendirmeleri ve katılımcı görüşmeleri temel alınarak oluşturulmuştur”. Türkçe uyarlama çalışması Nefise Ladikli ve arkadaşları (2020) tarafından yapılmıştır. “Ölçek tek faktörlü yapıdadır ve beşli Likert tipinde (*1= Kesinlikle katılmıyorum;5=Kesinlikle katılıyorum*) yedi maddeden oluşmaktadır. Ölçekte test yönlü madde bulunmamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı 0,82 ve test- tekrar test güvenirliliği 0,72 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan, COVID-19 korkusunun yüksek olduğunu göstermektedir” (Ladikli vd., 2020).

2.3. Uygulama

Mevcut salgın önlemleri koşulları altında, veriler internet ortamında toplanmıştır. 15 Şubat 2021 tarihinde hazırlanan anket formu Google Formlar yardımı ile araştırmacı tarafından mail ve çevrimiçi internet yoluyla dağıtılmıştır. Uzaktan eğitim yapılırken başlanan veri toplama süreci, 3 Mart tarihinde uzaktan eğitimin sona erip yüz yüze eğitime geçilmesiyle birlikte devam edip kişi sayısı 211’i bulduğunda 10 Mart tarihinde sonlandırılmıştır. Katılımcılardan, ulaşabilecekleri çalışma grubu özelliklerine uyan kişilere, anketi ulaştırması istenmiştir. Soruların

cevaplanması ortalama 10 dakika sürmüştür. Katılım gönüllülük esasına bağlanmıştır. Veri toplama sürecinde bir sorun ile karşılaşılmasıdır.

2.4. Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS for Windows 24.0 programı kullanılmıştır. Kişisel bilgi formundaki yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, birlikte yaşanan kişi, görev yapılan ilçe, mesleki kıdem, okutulan sınıf ve kronik hastalık değişkenlerinin yüzde ve frekans hesaplaması yapılmıştır. Kısa Psikolojik Sağlamlık ölçeği ve COVID-19 Korkusu ölçeği cevapların ortalama puanı üzerinden analiz edilmiştir. COVID-19 Korkusu ölçeğinin 2., 4. ve 6. maddeleri ölçek yönergesi gereği analiz edilirken tersten kodlanmıştır. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği duygusal tükenme, duyarsızlık ve kişisel başarı alt boyutları üzerinden ele alınmıştır. Ölçeğin 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16 ve 20. sorularına verilen cevapların ortalaması duygusal tükenme alt boyutu; 5, 10, 11, 15 ve 22. sorularına verilen cevapların ortalaması duyarsızlaşma alt boyutu; 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19 ve 21. sorularına verilen cevapların ortalaması kişisel başarı alt boyutu olarak analize sokulmuştur.

Normallik testinde yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, görev yapılan ilçe, mesleki kıdem, okutulan sınıf, kronik hastalık, psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenme ve kişisel başarı değişkenlerinin basıklık ve çarpıklık değerleri +2 ile -2 arasında değiştiği için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Duyarsızlaşma değişkeninin basıklık ve çarpıklık değerleri +2 ile -2 arasında olmadığı için bu değişkenin analizinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Psikolojik sağlamlık ve COVID-19 korkusu ile cinsiyet ve kronik hastalık değişkenlerinin arasındaki ilişki, duygusal tükenme ve kişisel başarı ile cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişki bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Duygusal tükenme ve kişisel başarı ile mesleki kıdem değişkenleri arasındaki ilişkiyi araştırmak için “Tek Yönlü Varyans (One Way Anova) Analizi” yapılmıştır. Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenmişlik ve kişisel başarı

değişkenleri arasındaki ilişkinin yönünü ve şiddetini araştırmak için “Pearson Korelasyon Analizi” yapılmıştır.

Duyarsızlaşma değişkeni normal dağılım göstermediği için duyarsızlaşma ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki “Mann Whitney U Testi” ile, duyarsızlaşma ve mesleki kıdem değişkeni arasındaki ilişki “Kruskal Wallis Testi” ile analiz edilmiştir. Duyarsızlaşma ve psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenme, kişisel başarı değişkenleri arasındaki ilişkinin şiddeti ve yönü “Spearman Korelasyon Analizi” ile incelenmiştir. Bu araştırmalar doğrultusunda:

- Kişisel bilgi veri formunda cinsiyet, çocuk sahibi olma ve kronik hastalık değişkenleri, yaş, medeni durum, kiminle yaşandığı, hangi ilçede görev yapıldığı, mesleki kıdem, kaçınıcı sınıfı okuttukları ile ilgili sosyo-demografik değişkenlerin yüzde/frekans dağılım tablosu oluşturulmuştur.
- Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlamlıkları ve COVID-19 korkusu, cinsiyet ve kronik hastalık değişkenlerine göre farklılaşmasını araştırmak için ayrı ayrı t-testi ile incelenmiştir.
- Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde mesleki tükenmişliklerinin cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşmasını araştırmak için t-test yapılmıştır.
- Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin psikolojik sağlamlıkları, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişlikleri arasında korelasyon analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Kullanılan Ölçeklerle İlgili Bulgular

3.1.1. Kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri

Likert tipi ölçeklerde güvenilirliğini ölçme aracı olarak Cronbach's Alfa Katsayısı kullanılmaktadır. Ölçekteki maddelerin ayrı ayrı analiz edilmesi ve maddeler ile toplam puan arasında ilişki kurulması sonucunda elde edilen Cronbach's Alfa Katsayısı ölçeğin güvenilirliği hakkında bilgi sağlar.

Cronbach's Alfa katsayısı 0-1 değerleri arasında yer alır. Güvenilirlik katsayısının değerine göre değişiklik göstermektedir. Buna göre:

- “ $\alpha \geq 0,90$ ” = Oldukça yüksek düzeyde güvenilirliği ifade etmektedir.
- “ $0,70 \leq \alpha < 0,90$ ” = Yüksek düzeyde güvenilirliği ifade etmektedir.
- “ $0,60 \leq \alpha < 0,70$ ” = Yeterli düzeyde güvenilirliği ifade etmektedir.
- “ $0,50 \leq \alpha < 0,60$ ” = Düşük düzeyde güvenilirliği ifade etmektedir.
- “ $0,40 \leq \alpha < 0,50$ ” = Çok düşük düzeyde güvenilirliği ifade etmektedir.
- “ $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ” = Ölçeğin güvenilir olmadığını ifade etmektedir.

Sosyal bilimler için Cronbach's Alfa katsayısının 0,70 ve 0,70'den daha büyük olması önerilmektedir ve anlamlılık düzeyi (p)'nin 0,05'den küçük olması hedeflenmektedir (Kalaycı, 2009).

Bu araştırmada kullanılan ölçeklerle elde edilen verilerin bulguları ve istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki gibidir.

3.1.1.1. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin güvenilirlik analizi

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin güvenilirlik analizine ilişkin veriler Tablo 3.1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.1: Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi

(α=0,716)		
Ölçekte Yer Alan Maddeler	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	Madde Çıktığında Ölçeğin Alfasi
1.Madde	,527	,659
2.Madde	,520	,654
3.Madde	,359	,703
4.Madde	,479	,667
5.Madde	,325	,714
6.Madde	,500	,660

Madde Sayısı=6
N=211

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin maddelerinin tümüne güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Analizi neticesinde Cronbach's Alfa katsayısı 0,716 olarak bulunmuştur ve ölçeğin oldukça güvenilir olduğu saptanmıştır.

3.1.1.2. COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin güvenilirlik analizi

COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin güvenilirlik analizine ilişkin veriler Tablo 3.2'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.2: COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi

(α=0,906)		
Ölçekte Yer Alan Maddeler	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	Madde Çıktığında Ölçeğin Alfasi
1.Madde	,743	,889
2.Madde	,664	,899
3.Madde	,700	,894
4.Madde	,784	,885
5.Madde	,765	,887
6.Madde	,647	,900
7.Madde	,746	,889

Madde Sayısı=7, n=211

COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin maddelerinin tümüne güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Analizi neticesinde Cronbach's Alfa katsayısı 0,906 olarak bulunmuştur ve ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu saptanmıştır.

3.1.1.3. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin güvenilirlik analizi

Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin güvenilirlik analizine ilişkin veriler Tablo 3.3'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.3: Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin Güvenirlilik Analizi

($\alpha=0,724$)		
Ölçekte Yer Alan Maddeler	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	Madde Çıktığında Ölçeğin Alfası
1.Madde	,527	,695
2.Madde	,506	,690
3.Madde	,575	,684
4.Madde	,078	,727
5.Madde	,394	,706
6.Madde	,582	,684
7.Madde	,076	,728
8.Madde	,681	,676
9.Madde	,079	,728
10.Madde	,488	,700
11.Madde	,338	,710
12.Madde	-,255	,756
13.Madde	,487	,697
14.Madde	,462	,695
15.Madde	,108	,724
16.Madde	,374	,706
17.Madde	-,105	,740
18.Madde	-,054	,735
19.Madde	-,006	,738
20.Madde	,564	,695
21.Madde	-,083	,750
22.Madde	,277	,715

Madde Sayısı=22

N=211

Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin maddelerinin tümüne güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Analizi neticesinde Cronbach's Alfa katsayısı 0,724 olarak bulunmuştur ve ölçeğin oldukça güvenilir olduğu saptanmıştır.

3.1.2. Kullanılan ölçeklerin faktör analizleri

Ölçeklerin yapı geçerliliğinin ölçülmesi amacıyla faktör analizi uygulanmaktadır. Veri yapısı uygunluğunun belirlenmesi için kullanılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinin değer aralığı şu şekildedir:

- “ $KMO \geq 0,90$ ” = Ölçeğin analize uygunluğu mükemmel düzeydedir.
- “ $0,80 \leq KMO < 0,90$ ” = Ölçeğin analize uygunluğu güçlü düzeydedir.
- “ $0,70 \leq KMO < 0,80$ ” = Ölçeğin analize uygunluğu orta düzeydedir.
- “ $0,60 \leq KMO < 0,70$ ” = Ölçeğin analize uygunluğu zayıf düzeydedir.
- “ $0,50 \leq KMO < 0,60$ ” = Ölçeğin analize uygunluğu kötü düzeydedir.
- “ $0,00 \leq KMO < 0,50$ ” = Ölçeğin analize uygun olmadığı belirtilmektedir.

KMO testinin yanı sıra kullanılan diğer test Bartlett testidir. Bartlett testinin ki-kare değerinin $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olması gerekmektedir (Kalaycı, 2009).

3.1.2.1. Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin faktör analizi

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin faktör analizine ilişkin veriler Tablo 3.4'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.4: Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Faktör Analizi

Ölçekte Yer Alan Maddeler	Değer
1.Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.	,695
2.Stresli olayların üstesinden gelmekte güçlük çekerim. *	,713
3.Kötü bir şeyler olduğunda bunu atlatmak benim için zordur.	,541
4.Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlatırım.*	,696
5. Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlatırım.	,505
6.Hayatımdaki olumsuzlukların etkisinden kurtulmam uzun zaman alır. *	,706

*Toplam Açıklanan Varyans= %42 *Bu maddeler tersten kodlanmaktadır.*
Alfa Güvenilirlik Katsayısı= 0,716 p=,000
KMO= 0,713

Faktör analizinin sonuçlarına göre örneklem grubunun KMO değerinin 0,713 ve Bartlett testi anlamlılık düzeyinin $p=,000$ ($p < 0,001$) olduğu bulunmuştur ve örneklem grubunun faktör analizine uygun olduğu anlaşılmıştır. Psikolojik sağlık ile ilgili olan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %42'sini

açıklayan 1 faktör bulunmuştur. Ölçekten çıkarılması gereken herhangi bir madde olmadığı anlaşılmış ve ölçek ile ilgili analizler tek faktör üzerinden yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısının 0,716 olduğu saptanmıştır.

3.1.2.2. COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin faktör analizi

COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin faktör analizine ilişkin veriler Tablo 3.5'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.5: COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin Faktör Analizi

Ölçekte Yer Alan Maddeler	Değer
1. Corona Virüs 'ten (Covid-19) çok korkuyorum.	,811
2. Corona Virüs 'ü düşünmek beni rahatsız ediyor.	,748
3. Corona Virüs nedeniyle hayatımı kaybetmekten korkuyorum.	,786
4. Sosyal medyada Corona Virüs' le ilgili hikâyeleri ve haberleri gördüğümde gerilir veya endişelenirim.	,850
5. Sosyal medyada Corona Virüs'le ilgili hikayeleri ve haberleri gördüğümde gerilir veya endişelenirim.	,833
6. Corona Virüs'e yakalanacağım korkusundan dolayı uyuyamıyorum.	,746
7. Corona Virüs'e yakalanacağımı düşündüğümde kalbim hızla çarpmaya başlıyor.	,829

Toplam Açıklanan Varyans= %64,24
Alfa Güvenirlik Katsayısı= 0,906 p=,000
KMO= 0,871

Faktör analizinin sonuçlarına göre örneklem grubunun KMO değerinin 0,871 ve Bartlett testi anlamlılık düzeyinin $p=,000$ ($p<0,001$) olduğu bulunmuştur ve örneklem grubunun faktör analizine uygun olduğu anlaşılmıştır. COVID-19 korkusu ile ilgili olan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %64,24'ünü açıklayan 1 faktör bulunmuştur. Ölçekten çıkarılması gereken herhangi bir madde olmadığı anlaşılmış ve ölçek ile ilgili analizler tek faktör üzerinden yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısının 0,906 olduğu saptanmıştır.

3.1.2.3. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin faktör analizi

Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin faktör analizine ilişkin veriler Tablo 3.6'da gösterildiği gibidir.

Tablo 3.6: Mesleki Tükenmişlik Ölçeği'nin Faktör Analizi

Ölçekte Yer Alan Maddeler	Faktörler		
	D.T. %35,2	D. %8,5	K.B. %12,9
1.Öğretmenlikten duygusal olarak soğuduğumu hissediyorum.	,677		
2.Eğitim verirken günü bitirdiğimde kendimi bitkin hissediyorum.	,802		
3.Sabah kalkıp yeni bir iş gününe başlamam gerektiğinde kendimi yorgun hissediyorum.	,855		
4.Öğrencilerimin bir konu hakkında ne hissettiklerini kolayca anlayabiliyorum.			,557
5.Bazı öğrencilere sanki nesnelermiş gibi davrandığımı hissediyorum.		,617	
6.Bütün gün öğrencilerle çalışmak beni gerçekten zorluyor.	,792		
7.Öğrencilerimin sorunlarıyla çok etkin bir şekilde ilgileniyorum.			,619
8.Öğretmenliğin beni tükettiğini hissediyorum.	,853		
9.Bir öğretmen olarak öğrencilerimin yaşamlarını olumlu bir şekilde etkilediğimi hissediyorum.			,786
10.Öğretmenliğe başladığımdan beri, öğrencilere karşı daha çok duyersizlaştım.		,810	
11.Öğretmenliğin beni duygusal olarak daha çok katılaştırdığımı düşünüyorum.		,772	
12.Kendimi çok zinde hissediyorum.			,562
13.Öğretmenlik mesleğinin beni hayal kırıklığına uğrattığını düşünüyorum.	,632		
14.Öğretmenlikte iş yükümün çok fazla olduğunu düşünüyorum.	,681		
15.Bazı öğrencilere ne olduğunu gerçekten umursamıyorum		,603	
16.Öğrencilerle çalışıyor olmak beni gerçekten strese sokuyor.	,673		
17.Rahat bir çalışma ortamını öğrencilerle kolayca yaratabiliyorum.			,805
18.Öğrencilerimle iç içe gerçekleştirdiğim bir çalışmadan sonra içimin coşkuyla dolduğunu hissediyorum.			,795
19.Öğretmenlikte kayda değer pek çok şey başardım.			,717
20.Öğretmenliğe daha fazla dayanamayacak gibi hissediyorum.	,593		
21.İşimde karşılaştığım duygusal problemlerle oldukça sakin bir biçimde baş ediyorum.			,628
22.Öğrencilerin bazı sorunlarından dolayı beni suçladıklarını hissediyorum.		,636	

Toplam Açıklanan Varyans= %56,67

Alfa Güvenilirlik Katsayısı= 0,724

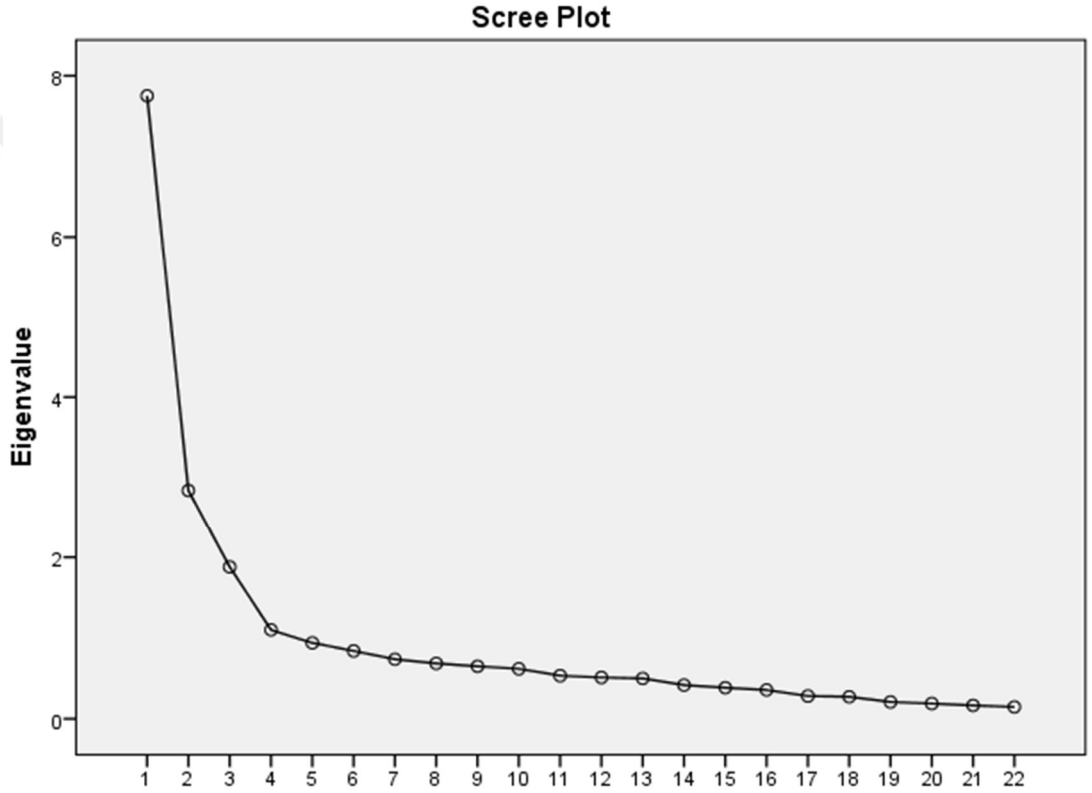
KMO= 0,877 p=,000

D.T.=Duygusal Tükenme

D.=Duyarsızlaşma

K.B.=Kişisel Başarı

Ölçeğin kaç faktör içerdiğini belirlerken özdeğeri 1 ve 1'den büyük faktörler alınmış ve yığın grafiği (scree plot) çıkartılmıştır. Toplam değişkenlik durumu incelendiğinde özdeğeri 1'den büyük olan 4 faktörlü bir yapı (sırasıyla özdeğerler: 7,751, 2,838, 1,879, 1,100) ortaya çıktığı ve bu 4 faktörün toplam varyansın %61.67'sini açıkladığı görülmektedir. Birinci faktörün %35,87, ikinci faktörün %12,90, üçüncü faktörün %8,54 ve dördüncü faktörün %4,99 varyans açıkladığı tespit edilmiş ve Şekil 3.1'deki yığın grafiği incelenmiştir.

Şekil 3.1: Mesleki Tükenmişlik Ölçeği Yığın Grafiği

Yığın grafiği incelendiğinde 1., 2. ve 3. faktörlerde eğimin çok fazla 4.faktörde ise birbirine fazla olmaması sebebiyle ölçeğin 3 faktörlü olarak kullanılabilceği ve 4.faktöre sahip olmadığı düşünülmüştür. Analiz 3 faktörlü olacak biçimde tekrar uygulandığında ölçek maddelerinin Tablo 3.6'da gösterildiği şekilde faktörler altında yeterli düzeyde yüklemeye yaptığı görülmüştür. Duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olarak 3 faktör belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0.724 olduğu saptanmıştır.

3.2. Hipotezlere İlişkin Bulgular

Sosyodemografik veriler, psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişlik üzerine öne sürülen hipotezlerle ilgili testler, verilerin bulguları ve istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki gibidir.

3.2.1. Verilerin normallik testi

Verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 3.7’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.7: Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Değişken	Basıklık Değeri (İstatistik Değeri)	Çarpıklık Değeri (İstatistik Değeri)
Yaş	-.671	.090
Cinsiyet	-1.269	.862
Medeni Durum	.103	-1.064
Çocuk Sahibi Olma	-1.226	.887
Birlikte Yaşadığı Kişi	2.461	-1.856
Görev Yapılan İlçe	-.488	1.127
Mesleki Kıdem	-.603	.288
Okutulan Sınıf	-1.415	.235
Kronik Hastalık	1.286	-1.809
Psikolojik Sağlamlık	-.025	-.213
COVID-19 Korkusu	-.695	.371
Duygusal Tükenme	-.478	.668
Duyarsızlaşma	2.874	1.863
Kişisel Başarı	1.989	-1.242

Aralık: -2 ve +2.

George ve Miller (2010)’a göre değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ve +2 aralığında olduğu durumda değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir. Buna göre tablo 1 incelendiğinde birlikte yaşadığı kişi ve duyarsızlaşma değişkenlerinin basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ve +2 aralığında olmadığı için değişkenlerin normal dağılmadığı kabul edilmiştir. Birlikte yaşadığı kişi ve duyarsızlaşma değişkenleri dışındaki tüm değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ve +2 aralığında olduğu için değişkenlerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

3.2.2. Sosyodemografik veriler

Sosyodemografik verilerin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3.8’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.8: Sosyodemografik Değişkenlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değişken	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Yaş		
20-35 Yaş	55	26,1
36-50 Yaş	119	56,4
51-65 Yaş	37	17,5
Cinsiyet		
Kadın	147	69,7
Erkek	64	30,3
Medeni Durumu		
İlişkisi Yok	36	17,1
İlişkisi Var	17	8,1
Evli	147	69,7
Diğer	11	5,2
Çocuk Sahibi Olma		
Evet	148	70,1
Hayır	63	29,9
Birlikte Yaşadığı Kişi		
Yalnız	20	9,5
Ev Arkadaşı	3	1,4
Kök Aile (anne, baba)	35	16,6
Aile (eş, çocuk)	150	71,1
Partner	3	1,4
Görev Yapılan İlçe		
Bahçelievler	145	68,7
Bakırköy	25	11,8
Zeytinburnu	41	19,4
Mesleki Kıdem		
1-7 Yıl	26	12,3
8-14 Yıl	53	25,1
14-20 Yıl	44	20,9
21-27 Yıl	50	23,7
28-34 Yıl	27	12,8
35-41 Yıl	9	4,3
42-48 Yıl	2	0,9
Okutulan Sınıf		
1.Sınıf	75	35,5
2.Sınıf	44	20,9
3.Sınıf	48	22,7
4.Sınıf	44	20,9

Tablo 3.8 (Devamı): Sosyodemografik Değişkenlerin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Kronik Hastalık		
Var	35	16,6
Yok	176	83,4
Toplam	211	100,0

Tablo 3.8 incelendiğinde; araştırmaya katılan uzaktan eğitim yapan 211 sınıf öğretmenin %26,1'i (n=55) 20-35 yaş, %56,4'ü (n=119) 36-50 yaş, %17,5'i (n=37) 51-65 yaş aralığındadır. Katılımcıların %69,7'si (n=147) kadın iken, %30,3'ü (n=64) erkektir. Araştırmaya katılanların %17,1'inin (n=36) medeni durumu ilişkisi yok, %8,1'inin (n=17), %69,7'si (n=147) evli, %5,2'si (n=11) diğer olarak ortaya çıkmıştır. %70,1'i (n=148) çocuk sahibi, %29,9'u (n=63) çocuk sahibi değildir. %9,5'i (n=20) yalnız, %1,4'ü (n=3) ev arkadaşı ile, 16.6'sı (n=35) kök aile (anne, baba) ile, %71,1'i (n=150) aile (eş, çocuk) ile, %1,4'ü (n=4) partneri ile yaşamaktadır. Yine araştırmaya katılan öğretmenlerin %68,7'si (n=145) Bahçelievler'de, %11,8'i (n=25) Bakırköy'de, %19,4'ü (n=41) Zeytinburnu'nda görev yapmaktadır. Katılımcıların %12,3'ünün (n=26) mesleki kıdemi 1-7 yıl, %25,1'inin (n=53) 8-14 yıl, %20,9'unun (n=44) 14-20 yıl, %23,7'sinin (n=50) 21-27 yıl, %12,8'inin (n=27) 28-34 yıl, %4,3'ünün (n=9) 35-41 yıl, %0,9'unun (n=2) 42-48 yıl arasındadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %35,5'i (n=75) 1.sınıfı, %20,9'u (n=44) 2.sınıfı, %22,7'si (n=48) 3.sınıfı, %20,9'u (n=44) 4.sınıfı okutmaktadır. %16,6'sının (n=35) kronik hastalığı varken, %83,4'ünün (n=176) kronik hastalığı yoktur.

Katılımcıların çoğunluğu 36-50 yaş aralığı (%56,4), kadın (%69,7), evli (%69,7), çocuk sahibi (%70,1), ailesiyle yaşayan (%71,1), Bahçelievler'de görev yapan (%68,7), 8-14 yıl mesleki kıdemi olan (%25,1), 1.sınıfı okutan (%35,5), kronik hastalığı bulunmayan (%83,4) kişilerden oluşmaktadır.

3.2.3. Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenme, kişisel başarı ve cinsiyet

Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenme, kişisel başarı ile cinsiyet arasındaki ilişki Tablo 3.9'da gösterildiği gibidir.

Tablo 3.9: Psikolojik Sağlık, COVID-19 Korkusu, Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	df	p
Psikolojik Sağlık	Kadın	147	3.4070	.70472	-1.041	209	.299
	Erkek	64	3.5156	.67633			
COVID-19 Korkusu	Kadın	147	2.5811	.96147	1.221	209	.224
	Erkek	64	2.4063	.94563			
Duygusal Tükenme	Kadın	147	1.7906	1.27023	.468	209	.64
	Erkek	64	1.6997	1.35718			
Kişisel Başarı	Kadın	147	5.0408	.89605	2.086	94.743	.04*
	Erkek	64	4.6914	1.20267			

*p<.05

*n=Kişi Sayısı, t=Bağımsız Örneklem t Testi, \bar{x} =Ortalama, ss=Standart Sapma
p=Anlamlılık Düzeyi, df=Serbestlik Derecesi,*

Tablo 3.9 incelendiğinde; uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda psikolojik sağlık ($t(209) = -1.041, p = .299 > .05$), COVID-19 korkusu ($t(209) = 1.221, p = .224 > .05$) ve duygusal tükenme ($t(209) = .468, p = .640 > .05$) puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği, kişisel başarı puan ortalamasının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($p < .05$)

Buna göre kadınların kişisel başarı puan ortalamasının ($\bar{x} = 5.0408$), erkeklerin kişisel başarı puan ortalamasından ($\bar{x} = 4.6914$) anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır ($t(94.743) = 2.086, p = .04 < .05$).

3.2.4. Psikolojik sağlık ve COVID-19 korkusu ile kronik hastalık ilişkisi

Psikolojik sağlık ve COVID-19 korkusu ile kronik hastalık arasındaki ilişki Tablo 3.10'da gösterildiği gibidir.

Tablo 3.10: Psikolojik Sağlık ve COVID-19 Korkusu ile Kronik Hastalık Arasındaki İlişki

Değişken	Kronik H.	n	\bar{x}	ss	t	df	p
Psikolojik Sağlık	Var	35	3.3190	.61353	-1.125	209	.262
	Yok	176	3.4640	.71089			
COVID-19 Korkusu	Var	35	2.7143	.86203	1.261	209	.209
	Yok	176	2.4911	.97379			

*n=Kişi Sayısı, \bar{x} =Ortalama, ss=Standart Sapma, p=Anlamlılık Düzeyi
t=Bağımsız Örneklem t Testi, df=Serbestlik Derecesi*

Tablo 3.10 incelendiğinde; uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda psikolojik sağlık puan ortalaması ($t(209) = -1.125, p = .262$) ve COVID-19 korkusu puan ortalamasının ($t(209) = 1.261, p = .209$) kronik hastalığa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür.

3.2.5. Duygusal tükenme ve kişisel başarı ile mesleki kıdem ilişkisi

Duygusal tükenme ve kişisel başarı ile mesleki kıdem arasındaki ilişki Tablo 3.11’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.11: Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı ile Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki

Değişken	Mesleki Kıdem	n	\bar{x}	ss	Var. K.	kt	df	ko	F	p
Duygusal Tükenme	1-7 Yıl	26	1.7350	1.24962	G.Ara.	30.54	6	5.09	3.23*	.005**
	8-14 Yıl	53	1.8428	1.17193	G.İçi	321.439	204	1.576		
	14-20 Yıl	44	2.2652	1.44974	Top.	351.979	210			
	21-27 Yıl	50	1.6956	1.29495						
	28-34 Yıl	27	1.4280	1.19460						
	35-41 Yıl	9	.5309	.38401						
	42-48 Yıl	2	.7222	.39284						
	Toplam	211	1.7630	1.29464						

Tablo 3.11 (Devamı): Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı ile Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki

	1-7 Yıl	26	4.4279	1.08925	G.Ara.	23.114	6	3.852	4.121*	.001**
	8-14 Yıl	53	4.7264	.97260	G.İçi	190.678	204	.935		
	14-20 Yıl	44	4.8750	.90340	Top.	213.791	210			
Kişisel Başarı	21-27 Yıl	50	5.3025	.70172						
	28-34 Yıl	27	4.9259	1.41517						
	35-41 Yıl	9	5.8056	.22631						
	42-48 Yıl	2	5.3750	.35355						
	Toplam	211	4.9348	1.00899						

* $F > 1.96$; ** $p < .05$

n =Kişi Sayısı, \bar{x} =Ortalama, kt =Katsayılar Toplamı, ss =Standart Sapma
 $va.k.$ =Varyansların Karşılaştırması, df =Serbestlik Derecesi, ko =Katsayılar Ortalaması
 F =Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), p =Anlamlılık Düzeyi

Tablo 3.11 incelendiğinde; tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda duygusal tükenme ve kişisel başarı ortalama puanlarının mesleki kıdeme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($p < .05$).

Buna göre en yüksek duygusal tükenme ortalama puanının ($\bar{x}=2.2652$) mesleki kıdemi 14-20 yıl olan kişilerde olduğu; en düşük duygusal tükenme ortalama puanının ($\bar{x}=.5309$) mesleki kıdemi 35-41 yıl olan kişilerde olduğu saptanmıştır ($F(6-204)=3.23$; $p=.005 < .05$).

En yüksek kişisel başarı ortalama puanının ($\bar{x}=5.8056$) mesleki kıdemi 35-41 yıl olan kişilerde olduğu; en düşük kişisel başarı ortalama puanının ($\bar{x}=4.4279$) mesleki kıdemi 1-7 yıl olan kişilerde olduğu saptanmıştır ($F(6-204)=4.121$; $p=.001 < .05$).

3.2.6. Duyarsızlaşma ve cinsiyet ilişkisi

Duyarsızlaşma ve cinsiyet arasındaki ilişki Tablo 3.12’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.12: Duyarsızlaşma ve Cinsiyet Arasındaki İlişki

Değişken	Cinsiyet	n	so	st	U	z	p
Duyarsızlaşma	Kadın	147	101.89	14978.50	4100.500	-1.543	.123
	Erkek	64	115.43	7387.50			

*n=Kişi Sayısı, z=Dağılım, p= Anlamlılık Düzeyi, so=Sıra Ortalaması
st=Sıra Toplamı, U= Mann Whitney U Testi*

Tablo 3.12 incelendiğinde; Mann Whitney U Testi sonucunda duyarsızlık ortalama puanının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür (U= 4100.500, z= -1.543, p= .123>.05)

3.2.7. Duyarsızlaşma ve mesleki kıdem ilişkisi

Duyarsızlaşma ve mesleki kıdem arasındaki ilişki Tablo 3.13’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.13: Duyarsızlaşma ve Mesleki Kıdem Arasındaki İlişki

Değişken	Mesleki K.	n	so	x ²	df	p
Duyarsızlaşma	1-7 Yıl	26	122.12	7.501	6	.277
	8-14 Yıl	53	115.27			
	14-20 Yıl	44	106.89			
	21-27 Yıl	50	100.12			
	28-34 Yıl	27	92.54			
	35-41 Yıl	9	80.28			
	42-48 Yıl	2	75.75			
	Toplam		211			

*n=Kişi Sayısı, x²=Ki-kare, p=Anlamlık Düzeyi
df=Serbestlik Derecesi, so=Sıra Ortalaması*

Tablo 3.13 incelendiğinde; Kruskal Wallis Testi sonucunda duyarsızlık ortalama puanının mesleki kідeme göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($\chi^2= 7.501$, $df= 6$, $p= 227>.05$).

3.2.8. Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenmişlik ve kişisel başarı arasındaki ilişki

Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenme ve kişisel başarı arasındaki ilişki Tablo 3.14’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.14: Psikolojik Sağlamlık, COVID-19 Korkusu, Duygusal Tükenmişlik ve Kişisel Başarı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Psikolojik Sağlamlık	COVID-19 Korkusu	Duygusal Tükenme	Kişisel Başarı
Psikolojik Sağlamlık				
r	1	-.416*	-.276*	.397*
p		0	0	0
n	211	211	211	211
COVID-19 Korkusu				
r		1	.281*	-.224*
p			0	.001
n		211	211	211
Duygusal Tükenme				
r			1	-.413*
p				0
n			211	211
Kişisel Başarı				
r				1
p				
n				211

* $p<.01$

r =Korelasyon Değeri, p =Anlamlılık Düzeyi, n =Toplam

Tablo 3.14 incelendiğinde; yapılan Pearson Korelasyon Analizine göre: Psikolojik sağlamlık ile COVID-19 korkusu arasında negatif yönlü orta şiddette ($r= -.416$, $p=.000<.01$), duygusal tükenme arasında negatif yönlü zayıf şiddette ($r= -.276$, $p=.000<.01$), kişisel başarı arasında pozitif yönlü orta şiddette ($r= .397$, $p=.000<.01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

COVID-19 korkusu ile duygusal tükenme arasında pozitif yönlü zayıf şiddette ($r= .281$, $p=.000<.01$), kişisel başarı arasında negatif yönlü zayıf şiddette ($r= -.224$, $p=.001<.01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Duygusal tükenme ile kişisel başarı arasında negatif yönlü orta şiddette ($r = -.413$, $p = .000 < .01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

3.2.9. Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenmişlik, kişisel başarı ile duyarsızlık arasındaki ilişki

Psikolojik sağlamlık, COVID-19 korkusu, duygusal tükenmişlik, kişisel başarı ile duyarsızlık arasındaki ilişki Tablo 3.15’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.15: Psikolojik Sağlamlık, COVID-19 Korkusu, Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarı ile Duyarsızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Psikolojik Sağlamlık	COVID-19 Korkusu	Duygusal Tükenme	Kişisel Başarı
Duyarsızlaşma r	-.162*	.167*	.507**	-.428**
p	0,019	0,015	0	0
n	211	211	211	211

* $p < .05$ ** $p < .01$

$r = \text{Korelasyon Değeri}$, $p = \text{Anlamlılık Düzeyi}$, $n = \text{Toplam}$

Tablo 3.15 incelendiğinde; yapılan Spearman Korelasyon Analizine göre: Duyarsızlaşma ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönlü zayıf şiddette ($r = -.162$, $p = .019 < .05$), COVID-19 korkusu arasında pozitif yönlü zayıf şiddette ($r = .167$, $p = .015 < .05$), duygusal tükenme arasında pozitif yönlü güçlü şiddette ($r = .507$, $p = .000 < .01$), kişisel başarı arasında negatif yönlü orta şiddette ($r = -.428$, $p = .000 < .01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecindeki, psikolojik sağlımlıkları, COVID-19 korkuları ve mesleki tükenmişliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İkincil olarak psikolojik sağlık ve COVID-19 korkuları değişkenlerinin demografik değişkenlerden, cinsiyet ve kronik hastalık durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Son olarak ise mesleki tükenmişlik değişkeninin, demografik değişkenlerden, cinsiyet ve kıdem durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına yönelik yapılmış ve bulgular bölümünde sunulmuş olan analizlerin sonuçlarına bakılarak değerlendirme yapılacak, literatüre bağlı bir şekilde tartışılacaktır.

1) Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlımlıkları ve COVID-19 korkuları, cinsiyet ve kronik hastalığa göre farklılaşmaktadır. Araştırmanın bu hipotezi kapsamında yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler şunlardır:

Sınıf öğretmenlerinde COVID-19 korkusu, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Bu araştırmadan farklı olarak, COVID-19 korkusunun cinsiyete göre farklılığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Gencer, 2020; Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan, 2020). Gencer'in (2020) 568 gönüllü kişi ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre COVID-19 korkusu ve cinsiyet anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Benzer

şekilde, Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan'ın (2020) çalışmalarında 18 ve 76 yaşları arası 960 kişiyle çalışarak, cinsiyetin COVID-19 korkusu düzeylerini etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Alan yazın incelendiğinde bu araştırmanın sonuçlarına benzer bulgular bulunmuştur (Cao, ve diğerleri, 2020; Huang, Han, Lou, Ren, & Zhou, 2020; Demir, 2020; Doğan & Düzel, 2020). Cao vd.'nin (2020) yaptığı çalışmada benzer şekilde Coronavirus salgınının kişiler üzerindeki etkisinde kız ya da erkek oluşun fark etmediğini, COVID-19 korkusunun cinsiyet fark etmeksizin kaygıya ve endişeye sebep olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine başka bir çalışmada Huang, Han, Lou, Ren, & Zhou'ya (2020) göre sağlık çalışanlarının çalışma sürecinde COVID-19 korkusu yaşamaları cinsiyet farkından etkilenmemiştir. Demir'in (2020) Sosyoloji öğrencileri ile yaptığı çalışmada, COVID-19 salgınının çalışma bulgularının cinsiyete göre anlamlı bir değişiklik göstermediği sonucuna varmıştır. Yaptığı araştırmanın sonucuna göre çalışma grubunda, COVID-19'un olumsuz etkilerinin olduğunu fakat bu olumsuz etkilerin cinsiyet faktöründen etkilenmediğini ortaya koymuştur. Doğan ve Düzel (2020)'in yaptıkları çalışmada benzer sonuç elde edilmiştir. Araştırmacılara göre, salgın koşullarında evden çalışma imkanına sahip olanlar üzerinde yapılmış olan çalışmada, cinsiyetin Coronavirus korkusunu ve kaygısını etkilemediği ortaya çıkmıştır.

Bal, Çakmak ve Uğuz'un (2013) cinsiyete göre semptom farklılıklarını inceledikleri çalışmalarına göre, kaygı ve panik bozukları, sosyal fobi, (OKB) Obsesif Kompulsif Bozukluk kadın cinsiyetinde erkek cinsiyetine oranla daha yüksek olduğu söylenmiştir. Araştırmacılara göre anksiyete bozuklukları en yaygın görülen ruhsal bozukluklardan biridir. Kaygı ve panik bozuklukları içerisinde kadın cinsiyetinin, erkek cinsiyetiyle arasındaki farklılıkların araştırılması, kadınlarda cinsiyete bağlı olarak daha yüksek belirtilerin olduğunu ortaya çıkartmıştır. Turk, Heimberg, Orsillo, & Gitow'a göre (1998) paniğe bağlı ortaya çıkabilecek bozuklukların, kadınlarda daha yoğun seyir ettiği ve semptomatolojide daha ciddi belirtilerle varlık gösterdiği belirtilmektedir. Komorbidite (eştanı) geliştirme ihtimalinin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal fobide de olduğu gibi kaygı bozukluğunda da komorbid psikiyatrik hastalıklar kadınlarda daha yüksek

oranda gözlenmiştir. Bal, Çakmak ve Uğuz'a göre (2013) "sosyal fobide kadınlarda daha kronik bir seyir, belirti şiddetinin ve işlevsellikteki bozulmanın daha fazla olduğu sonucuna varılabilmektedir. Menarş, premenstrüel dönem, gebelik, lohusalık dönemi OKB başlaması ile ilişkili bulunmuştur. Bu durum kadın üreme hormonlarının potansiyel rolünü akla getirmektedir". Bu yüzden çalışmanın bu bulgusu literatür ve hipotezimizi desteklememektedir.

Araştırmanın başka bir bulgusuna göre ise sınıf öğretmenlerinde COVID-19 korkusu kronik hastalığa göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazın incelendiğinde, araştırmacının bilgisi dahilinde bu çalışma bulgularıyla örtüşmeyen bir çalışmaya rastlanmıştır. Bakıoğlu, Korkmaz ve Ercan'ın (2020) 18-76 yaş arasındaki 960 kişi ile yapmış oldukları çalışmaya göre kronik hastalığı olan kişilerin Coronavirus korku düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

Yazgıcı Çelebi'ye (2020) göre hasta olma ve ölüm korkusunun fazlaca hissedildiği COVID-19 salgını sürecinde, psikolojik sağlamlık kişilere, bu olumsuz olaylardan daha az etkilenme durumu sağlar. Kımtır 'e (2020) göre Coronavirus salgını devam ederken vurgu yapılan konuların başında, kronik hastalığa sahip kişilerin daha fazla riskli oldukları gelmektedir. Fakat COVID-19 salgınında hayatta olan herkes, kronik hastalığı olsun ya da olmasın yüksek kaygı hissetmiş olabileceğini düşünülmektedir.

Alan yazın incelmesinde bu araştırmaya paralel olan sonuçlar da bulunmaktadır (Gencer, 2020 ve Kımtır, 2020). Gencer'in (2020) 568 gönüllü katılımcı ile yapmış olduğu çalışmaya göre Coronavirus korkusu kronik hastalığın varlığına göre farklılaşmamıştır. Gencer'e (2020) göre kronik diye nitelendirilen hastalıklar, kişilerin yaşamdan aldıkları zevkleri olumsuz yönde etkiler. Hastalık tedavi süreçleri, ilaç alımları ve sonrasında uyulması gereken prosedürler hastaları ve hasta yakınlarını zorlamaktadır. Coronavirus'e yakınlıkta olan kişiler ve yetkililer bu durumun kronik hastalığın yarattığı yıkıma benzer olduklarını sık sık dile getirmişlerdir. Bu sebepten ötürü kronik hastalığa sahip olmayan kişiler için COVID-19 korkusu daha zor baş edilebilir bir hal olarak algılanabilir.

Yine Gencer'e göre (2020) salgın sürecinde yaşanan hasta olma korkusu bireyle sınırlı kalmayıp ailesi ve sevdiği insanlar hakkında da endişe ve kaygı, panik ve korku gibi duyguların yoğun yaşamasına sebebiyet vermektedir. Salgın devam ederken risk altında bulunmak, salgınının sonlanacağı zamanı bilememek, salgında yaşanabilecek sosyal ve ekonomik sıkıntılara yönelik belirsiz durum, kişilerin ailelerini korumaya ilişkin kaygıları, stres ve endişeye neden olup, kişilerin ruh sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir (T.C Milli Eğitim Bakanlığı, 2020).

Bu çalışmada ise kronik hastalığa sahip kişilerin korona virüs kaygılarının farklılaşmamasının muhtemel sebeplerine bakıldığında, araştırmaya katılım gösteren insanların, sayıca büyük oranda kronik bir hastalık taşımadıkları görülmektedir. Ayrıca Kımtar 'ın (2020) de ifade ettiği gibi salgın süreci herkesi aynı düzeyde etkilememekte olup, bireyler kronik hastalığa sahip olsalar dahi psikolojik sağlamlığı stres yaratan durumla sağlıklı şekilde mücadele etmede önemli kriterlerden biridir. Dolayısıyla kronik hastalığın COVID-19 korkusunu belirleyen tek etmen olmadığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinde psikolojik sağlamlık, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazın taramasında bu sonuçtan tersi yönde, cinsiyetin psikolojik sağlamlık seviyelerinin anlamlı derecede etkilemiş olduğunu gösteren araştırmalar olduğu da görülmektedir (Kımtar, 2020; Aydın vd., 2019). Kımtar'ın (2020) yapmış olduğu çalışmada, cinsiyete göre bakıldığında, erkeklerin sahip oldukları psikolojik sağlamlık seviyeleri kadınların sahip oldukları psikolojik sağlamlık seviyelerinden anlamlı olarak daha yüksek bulunduğu ortaya konmuştur. Bu çalışma cinsiyetin, psikolojik sağlamlığı etkilediği ortaya koymuştur. Buna benzer sonuçlar: Aydın vd.'nin (2019) öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmanın sonucuyla benzerlik taşımaktadır. Bahsi geçen çalışmaya göre öğretmenliğe aday erkeklerin psikolojik sağlamlık düzeyleri, kadın adaylarınkinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.

Alan yazında bu çalışmaya benzer bulgulara birçok kez rastlanmıştır. (Sezgin, 2012; Akça, 2012; Aydoğdu, 2015; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018; Işık ve Çelik,2020; Karal ve Biçer, 2020; Alkım Arı ve Çakıt, 2020). Sezgin'in (2012) İlköğretim Okulu öğretmenleriyle yapmış olduğu çalışmada, psikolojik sağlamlık düzeyinin cinsiyet bakımından anlamlı farklılık göstermediği sonucu elde ettikleri görülmüştür. Benzer biçimde, Akça'nın (2012) genç yetişkinler üzerine ve Aydoğdu'nun (2015) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında psikolojik sağlamlık seviyesinin cinsiyet üzerinden anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmışlardır. Bir diğer çalışmada ise Aydın ve Egemberdiyeva 'nın (2018) üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlığına ilişkin bulgularında da psikolojik sağlamlığın cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Ayrıca Işık ve Çelik'in (2020) ergenlerde; Karal ve Biçer' in (2020) 350 farklı demografik yapıya sahip kişilerle yaptıkları araştırmada da psikolojik sağlamlığın cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Yine Alkım Arı ve Çakıt (2020) psikolojik sağlamlık ve cinsiyet değişkenini konu alan 57 yüksek lisans tezi, meta analiz tekniği ile incelediği araştırmalarında, cinsiyet farklılıklarına göre psikolojik sağlamlık seviyelerinde, istatistiksel inceleme sonucunda anlamlılık bakımından bir farklılık göstermediğini ortaya koymuşlardır.

Yapılmış olan bazı araştırmalarda (Sezgin, 2012; Akça, 2012; Aydoğdu, 2015; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018; Işık ve Çelik,2020; Karal ve Biçer, 2020; Alkım Arı ve Çakıt, 2020) bu araştırmada olduğu gibi cinsiyetin psikolojik sağlamlıkları üzerine etkili olmadığı gözlenirken bazı araştırmalarda ise (Kımtır, 2020; Aydın, 2019) psikolojik sağlamlık seviyelerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiğine yönelik bulgular elde edilmiştir. Bir değişken olarak cinsiyet ele alındığında psikolojik sağlamlık ile arasındaki ilişki veya farklılıkların yanında, yaşanan travmalar, yaşam koşullarının sağlıksız olması, stres unsurları, bedensel ve zihinsel sağlık, sosyal desteğe sahip olup olmamak gibi birçok faktörden kaynaklandığı iddia edilmiştir (Erkoç & Danış, 2020).

Araştırmanın diğer bulgusu ise sınıf öğretmenlerinde psikolojik sağlamlık kronik hastalığa göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Konu hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında benzer araştırma sonuçlarına ulaşıldığı görülmektedir (Karakış, 2019; Ak, 2016; Bahadır, 2009). Karakış (2019) tarafından hemşirelerle yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılanların bir sağlık sorununun bulunup bulunması, afet hazırlığı algısını ve psikolojik sağlık seviyelerini etkilemediği sonucu bulunmuştur. Aynı şekilde Ak (2016) tarafından ergenlerle yaptığı çalışmada, ergenlerin kronik hastalığa sahip olup olmamalarına göre psikolojik sağlıklarını incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre psikolojik sağlıklar düzeyleri kronik hastalığa bağlı olarak farklılaşmamıştır, sonuçta anlamlı bir farklılık beklenmiş ancak bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Araştırmacıya göre ergenlerin aile yapılarının farklılıklarıyla ya da sahip olunan çeşitli kişilik özellikleri ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Sağlık bölümleriyle ilgili eğitim alan öğrencilerle yapılmış olan bir araştırmanın sonucu da bu durumu ortaya çıkartmaktadır. Bahadır (2009) tarafından yapılmış bu çalışmada bir hastalığa sahip olan ve hastalık sonucu tedavi görmek zorunda olan öğrencilerin, psikolojik sağlıklarının ortanın altında düşük seviyede oldukları ortaya konmuştur.

Alan yazın incelendiğinde psikolojik sağlık kavramının, kronik hastalıktan çok diğer belirleyici faktörlerle ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. (Connor, Davidson, & Lee, 2003; Kımtır, 2020). Araştırmacılara göre, birden çok becerinin gelişimiyle ortaya çıkan psikolojik sağlık tek boyutlu değildir. Kişisel, çevresel ve ailevi faktörleri içermesiyle birlikte psikolojik sağlık, maneviyat seviyesinden de etki gördüğü düşünülmektedir (Connor, Davidson, & Lee, 2003; Kımtır, 2020).

Sonuç olarak kronik hastalık sınıf öğretmenlerinin psikolojik sağlığında belirleyici bir faktör olarak bulunmamıştır. Bunun bazı sebeplerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Kımtır (2020) psikolojik sağlığı etkileyen faktörlerden birinin eğitim olduğunu belirtmiştir. Ona göre, eğitim kişilere bilinç ve farkındalık katar, sosyalleştirir ve başarılı iletişim kurmalarına yardımcı olur. Bu yüzden, eğitim düzeyinin yükselmesi ile bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları olumsuz, stresli ve travmatik durumlarıyla sağlıklı olarak yüzleşmek olarak isimlendirebileceğimiz psikolojik sağlık seviyelerinin de yükselme göstermesi mümkün ve karşılaşılan bir durumdur. Kımtır 'in (2020) psikolojik sağlık ile

ilişki bulduğu sebeplerle, bu araştırmanın konusu olan öğretmenlerin eğitim durumlarının yüksek olması paralellik göstermektedir.

2) Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin, yüz yüze eğitime geçiş sürecinde, mesleki tükenmişlikleri cinsiyet ve mesleki kıdeme göre farklılaşmaktadır. Araştırmanın son hipotezi kapsamında yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler şunlardır:

Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutları olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazın incelendiğinde bu bulguyla örtüşmeyen bazı araştırmalar (Dericioğulları, Konak, Arslan ve Öztürk, 2007; Budak ve Sürvegil, 2005; Evers, Tomic & Brouwers, 2004) bulunmaktadır. Dericioğulları, Konak, Arslan ve Öztürk'ün (2007) Öğretim üyelerinin tükenmişliklerini inceledikleri çalışmalarında; Budak ve Sürvegil 'in (2005) akademik personellerin tükenmişlikleri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Bu sonuca benzer bir sonuçta Evers, Tomic & Brouwers'un (2004) öğretmenler ile yapmış olduğu araştırma sonucunda da görülmektedir.

Alan yazın taramasında bu araştırma bulgularına paralel, cinsiyet değişkeninin tükenmişliğe ve alt boyutlarına etkisinin olmadığını gösteren araştırmalar (Toplu Yılmaz, 2012; Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001; Dolunay ve Piyal, 2002; Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2003; Gündüz, 2004; Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Maraşlı, 2005; Gençay, 2007; Sarpkaya, 2011) da bulunmaktadır. Toplu Yılmaz'ın (2012) okul öncesi ve ilkokul öğretmenleri ile yaptığı çalışmasında benzer sonuçlar görülmektedir. Mesleki Tükenmişliğin alt boyutlarından olan duyarsızlaşma ve duygusal tükenmenin, cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin duyarsızlık ve duygusal tükenmişlik seviyelerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir. Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu'nun (2001); Dolunay ve Piyal 'in (2001); Kırılmaz, Çelen ve Sarp'ın (2003); Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman'ın (2005); Maraşlı'nın

(2005); Gençay'ın (2007); Sarpkaya'nın (2006) ve Gündüz 'ün (2004) öğretmenlerin meslek tükenmişlikleri ile yapmış oldukları çalışmalarda ortaya çıkan sonuç, duygusal tükenme ile duyarsızlaşma alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediğidir.

Anar, Karadağ, & Çoğaltay (2015) bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır: kadınların sahip oldukları toplumsal roller itibariyle aile içinde aldıkları sorumluluk, erkeklerden daha farklıdır. Çocuk bakımı ve eve ait olan bir takım kadına atfedilmiş olan sorumlulukların, salgın sürecinde diğer aile bireyleri ile paylaşılmış olması duyarsızlaşma ve duygusal tükenmemin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyduğu düşünülebilir. Evde eğitim yapan kadın öğretmenler, salgında eşlerinin evde olmasıyla birlikte bu süreci duyarsızlaşma ya da duygusal tükenme yaşamadan atlattığı olabilir. Salgın, kadın öğretmenlere iş ve aile yaşamlarında daha fazla destek almalarını sağlayacak yeni bir düzen sunmuş olabilir.

Araştırmanın başka bir bulgusuna göre Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutu olan kişisel başarı değişkeni cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ve farklılık kadın cinsiyet lehinedir.

Alan yazın incelendiğinde bu bulguya paralel bir araştırma bulunmaktadır (Peker, 2002-a). Peker'in (2002-a) yapmış olduğu bir çalışmada, erkek öğretmenlerin, tükenmişliğin alt boyutu olan kişisel başarıda düşüş durumunu, kadın öğretmenlere kıyasla anlamlı biçimde çok yaşadıklarını ortaya koymuştur. Peker 'in (2002-a) 100 farklı ilköğretim okulundan öğretmen ile yaptığı çalışmaya göre erkek öğretmenler, duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişliği kadın öğretmenlere oranla daha fazla göstermiştir. Neden olarak ise, erkek öğretmenlerin toplumdan, eğitim verdikleri kurumlardan ve kendilerinden beklentilerinin fazla olmasıyla ve bu beklentilerin istedikleri oranda karşılanmayışına bağlı olabilir. Bunun sonucunda yaşanan duyarsızlaşma, erkek öğretmenlerin kişisel başarı seviyelerini de düşürmektedir. Anar, Karadağ, & Çoğaltay 'a (2015) göre, ataerkil bir toplum olan, Türk toplumunda kadının meslek yaşamından erkeğe oranla daha uzak olması bu duruma paralel bir sebep olabilir. Kadına yüklenen toplumsal roller, çocuk bakımı ve evle ilgili sorumluklar kadını, iş yaşamından yoksun bırakmış olabilir. Sosyal

anlamada desteğe daha açık olan kadınlar, iş yaşamının yoğunluğunu ile karşılaştıklarında, aldıkları destek sonucu kişisel başarılarını koruyor olabilirler.

Cinsiyet değişkeninin, mesleki tükenmişliğin alt boyutu olan kişisel başarı üzerinde yapılmış çalışmalara bakıldığında, cinsiyetin kişisel başarıya göre farklılık gösterdiği çalışmalar (Peker, 2002-a; Anar, Karadağ, & Çoğaltay, 2015) olduğu gibi farklılaşmadığı bir çalışma da (Toplu, 2012) görülmektedir. Alan yazından görülen bu farklı sonuçların sebebi, çalışma şartlarının farklılığından, ailevi veya iktisadi durumlarından, sahip olunan kişisel nüanslardan ve sosyolojik kimlik statülerinin farklı algılanmasından kaynaklanıyor olabilir (Toplu, 2012). Anar, Karadağ, & Çoğaltay'ın (2015) yaptığı çalışmada ise iş ve toplumsal hayattaki gibi cinsiyet farklılığına dayalı yüklenmiş olan sosyal roller ve bu rollere uygun davranışlar sergilemek, kadın ile erkek arasındaki tükenmişlik oranını etkilemektedir.

Araştırmanın başka bir bulgusu: Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutu olan duyarsızlaşma, mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alan yazın incelenmesi sonucunda bu araştırmanın bulgusundan farklı sonuçlar da bulunmaktadır (Gürbüz, 2008; Dolunay ve Piyal, 2001; Öktem, 2009; Toplu, 2012). Toplu (2012), duyarsızlaşma ile mesleki kıdem arasındaki farklılaşmanın sebebi şu şekilde açıklar: “Öğretmenlerin duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişlik düzeyleri, kıdeme bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. 1-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin, duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişlik düzeylerinin, 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin, duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişlikten düzeylerinden daha fazla olduğu görülmüştür”.

Gürbüz (2004), duyarsızlaşmayı kendisinden ve sahip olduğu işten soğuyan insanların, mesleklerinden duygusal olarak uzaklaşmaları, iş yaptıkları kişilere kayıtsız kalmaları ve iletişimi sürdürmekte zorlanmaları şeklinde ifade eder. Bununla birlikte duyarsızlaşmanın, mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermemesini Toplu (2012) şu şekilde açıklar: Duyarsızlaşma, yıllar geçtikçe daha kolay mücadele edilebilir bir nitelik taşır ve kıdemi yükselen öğretmenler tecrübeleriyle birlikte işe karşı hissettikleri duyguları korumayı öğrenirler. Mesleğe yeni başlayan

öğretmenlerin duyarsızlaşma seviyelerinin daha yüksek olması, mesleğe yeni başlamaları ile birlikte gerek okul içinde karşılaştıkları zorluklarla gerekse sınıf içinde kontrolü sağlamada yaşayacakları güçlüklerle nasıl mücadele edeceklerini bilmedikleri için olabilir.

Alan yazın incelendiğinde bu çalışmaya benzer sonuçları olan çalışmalar da görülmektedir: Mesleki kıdemin, duyarsızlık boyutu üzerinde etkili olmadığını gösteren araştırma sonuçları vardır. (Peker, 2020-a; Peker, 2020-b; Çavuşoğlu, 2005; Arslan, 2007). Mesleki kıdem değişkeninin tükenmişliğin alt boyutu olan duyarsızlığı etkilemediği Peker'in (2002-a) İlköğretim okulu öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında ve yine aynı yıl yapmış olduğu, (2002-b) anaokulu, ilköğretim ve lise öğretmenlerinde yapmış olduğu çalışmasında, Çavuşoğlu'nun (2005) lise öğretmenleriyle yapmış olduğu çalışmada; Arslan 'nın (2007) okul müdürleri ile yapmış oldukları araştırmalarında bu durumu ortaya koymuşlardır.

Uzaktan eğitimin yapıldığı salgın günlerinde, mesleğe yeni atanmış ya da mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin, okul ortamının yarattığı stresten, işe yetişme kaygısından ya da sınıf kontrolünü sağlama endişesinden uzak, ev ortamında öğrencilere ulaşılmış olması duyarsızlaşma boyutununun kıdemden etkilenmemesine neden olmuş olabilir.

Araştırmanın başka bir bulgusu: Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutu olan kişisel başarı ve duygusal tükenme mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Alan yazın incelendiğinde, duygusal tükenme ile mesleki kıdemin anlamlı olarak farklılaştığını gösteren bir çalışma görülmektedir (Toplu, 2012). Topu'nun (2012) yaptığı araştırmaya göre: "11-15 Yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin kişisel başarı boyutundaki tükenmişlik düzeylerinin, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinden yüksek olmasının nedeni, meslek hayatının ilk yıllarının tükenmişlik için daha riskli olması, aldıkları eğitim ile çalışma hayatındaki koşulların farklılıkları, genç öğretmenlerin mesleğin ilk yıllarında daha idealist ve yüksek beklentilerle göreve başlamaları, tecrübe eksikliği, sorunlarla başa

çıkma stratejilerini tam olarak benimsememiş olmaları veya beklentilerinin tam olarak karşılanmadığı düşünceleri ile açıklanabilir”.

Diğer taraftan, alan yazında bu çalışmaya paralel olarak, kişisel başarı ile mesleki kıdem anlamı olarak farklılaştığını gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Gürbüz, 2008; Dolunay ve Piyal, 2001). Dolunay ve Piyal 'in (2001) öğretmenleri konu alan araştırmalarında, mesleki kıdem artması, duygusal tükenmenin azalmasına ve kişisel başarı hissinin yükselmesine sebebiyet vermektedir. Bahsedilen araştırmada mesleki kıdem, duygusal tükenme konusunda öğretmenleri korur nitelik taşımaktadır. Mesleki tecrübesi yükselen öğretmenler kendilerini duygusal tükenmeden korumayı öğrenmektedirler. Araştırmacılara göre, mesleki kıdem arttıkça duygusal tükenme azalmakta bunun sonucunda görülen kişisel başarı duygusu ortaya çıkmaktadır. Buna paralel olarak, Gürbüz (2008) Kars ilindeki anaokulu öğretmenleri ile yaptığı araştırmada mesleki kıdem ile kişisel başarı arasında anlamlı farklılaşma olduğunu ortaya koymuştur. Bahsedilen araştırmada, tükenmişliğin alt boyutu olan kişisel başarı, mesleki kıdem azaldıkça artmaktadır. Araştırmacıya göre, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin kişisel başarılarının yüksek olması, sosyal destek almaya daha açık olmalarından kaynaklanmaktadır. Mesleki kıdemi daha az öğretmenlerin gerek öğrencileriyle gerek aileleriyle gerekse okul yöneticileriyle daha fazla irtibat halinde olmaları, onların sosyal bağ kurmalarına ve gerekli zamanlarda gerekli sosyal desteği rahatça istemelerine sebep olmaktadır. Mesleki tükenmişliğin alt boyutu olan kişisel başarı ile mesleki kıdem farklılaşması sosyal destek aracılığı ile desteklenmektedir.

3) Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin yüz yüze eğitime geçiş sürecinde psikolojik sağlıkları, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişlikleri arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bu hipotezi kapsamında yapılan analizler sonucunda, elde edilen veriler şunlardır:

Psikolojik sağlamlık ile COVID-19 korkusu arasında negatif yönlü orta şiddette anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Alan yazın araştırmalarından (Kımtter,2020; Armata & Baldwin, 2008; Yazıcı Çelebi, 2020) elde edilen sonuçlara göre, psikolojik sağlamlık ve COVID-19 korkusu arasındaki negatif ilişki bu çalışmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Kımtter' in (2020) farklı demografik özelliklere sahip 337 kişiyle yapmış olduğu araştırmaya göre Coronavirus'ün sebep olduğu olumsuz durumlardan, geleceğe yönelik güvende hissetmeme, stres ve depresif belirtilerin ortaya çıkması ile psikolojik sağlamlık değişkeni arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Nitekim Armata & Baldwin 'in (2008) üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmada da psikolojik sağlamlık değişkeniyle algılanan stres ve kaygı düzeyi arasında negatif yönlü olmak üzere anlamlı görünen bir ilişki bulunmaktadır. Psikolojik sağlamlık, kişilerin stresli yaşantılardan olumlu sonuçlar çıkarmaya ve bu bahsedilen olumsuz durumlarla sağlıklı bir biçimde mücadele etmelerine olanak sağlamaktadır. Bu manada psikolojik sağlamlık, stresin sonucunda ortaya çıkan negatif durumları azaltan ve olumsuz olaylarla kolay bir şekilde yaşamayı sağlayan bir özellik olarak görülmektedir (Jacelon, 1997). Yazıcı Çelebi'nin (2020) farklı demografik özelliklere sahip 499 kişi ile yapmış olduğu çalışmasında, çalışmaya katılmış kişilerin % 28'i kadarı kendileri kimi zaman, COVID-19 korkusuna bağlı olarak, hastalık belirtileri içinde hissettiğini, % 35'i ise bunu bazen hissettiklerini ifade etmiştir ve aynı araştırmaya göre, COVID-19 salgının süreç boyunca kişilerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği, geleceğe yönelik bilinmezlik duygusunu hissettirdiği iddia edilmiştir. Yine aynı araştırmaya göre hasta olma kaygısı ve yaşamın son bulma korkusunun yoğun olarak hissedildiği COVID-19 salgın döneminde, bu hislerle başarılı bir şekilde mücadele edebilmede, psikolojik sağlamliğın bu durumu kolaylaştırma etkisine sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Kımtter 'in (2020) 337 gönüllü ile salgın döneminde yaptığı araştırmada, salgında hissedilen olumsuz duygular, kişinin yalnızca kendisine yönelik olmayıp, yakın çevresiyle ve ailesiyle ilgili de endişelenmesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte yine aynı araştırmada Kımtter (2020), salgın sürecinin her insanı aynı şekilde etkilemediğini, bazı kişilerin normal düzeyin üstünde kaygılandıklarını, hatta panik atağa benzer belirtileri gösterdiklerini dile getirmektedir. Bu durum onların sahip oldukları psikolojik sağlamlık düzeyleriyle ilişkilidir. Çünkü psikolojik sağlamlık

kavramı, bireylerin stres içeren yaşantıları sorunsuz atlatılmasına yardımcı olan bir durumdur.

Psikolojik sağlık ve Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutları olan duygusal tükenme ile arasında negatif yönlü zayıf şiddette, kişisel başarı ile arasında pozitif yönlü orta şiddette, duyarsızlaşma ile arasında negatif yönlü zayıf şiddette istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Alan yazın taramasında, bu araştırmanın bulgusuna benzer sonuçları olan çalışmalar görülmektedir (Kocaballı ve Gönen, 2020; Spence-Laschinger & Fida, 2014, Rees, Heritage, Osserian-Moisson & Chamberlain, 2016; Zou, Shen, Tian, Lui, Li, Kong ve Li,2016; Wagstaff, Hings, Larner & Fletcher, 2018; Khaksar, Maghsoudib ve Young, 2019; Akyazı ve Özsoy 2015; Burić, Slišković & Penezić, 2019; Richards vd., 2014; Richards, Levesque-Bristol, Templin & Graber, 2016; Armata & Baldwin 2008).

Kocaballı ve Gönen'nin (2020) öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarından elde edilen verilere göre, psikolojik sağlık ve tükenmişlik birbirini etkilemektedir. Mesleki tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma psikolojik sağlamlıktan ters yönlü etkilenirken, kişisel başarı alt boyutu paralel yönde etkilenmektedir. Dolayısıyla psikolojik sağlık seviyelerini yükseltebilen eğitimciler, mesleki tükenmişliklerini düşürmeyi başarabileceklerdir. Bununla ilişkili olarak, Armata & Baldwin 'in (2008) üniversite öğrencilerini konu alan çalışmalarında, psikolojik sağlık değişkeni ile kişilerde hissedilen stres seviyesi arasında negatif yönlü olarak anlamlı görünen bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik sağlamlığı yüksek kişiler stresli yaşantılardan daha az etkilenmekte ve daha az duyarsızlık hissederek daha az duygusal tükenme yaşamaktadırlar. Bununla birlikte kişisel başarı değişkeni psikolojik sağlamlığı yüksek kişilerde, stres ve endişe durumlarından daha az etkilenerek olumlu durumlarını korumaya devam etmişlerdir.

Buna benzer sonuçları gerek farklı sektörde çalışan bireylerle ilgili araştırmalar incelendiğinde (Spence-Laschinger & Fida, 2014, Rees, Heritage, Osserian-Moisson & Chamberlain, 2016; Zou, Shen, Tian, Lui, Li, Kong ve Li,2016; Wagstaff, Hings,

Larner & Fletcher, 2018; Khaksar, Maghsoudib ve Young, 2019) gerekse eğitim sektöründe çalışan öğretmenlerde üzerine yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde (Kocaballı ve Gönen, 2020; Akyazı ve Özsoy 2015; Burić, Slišković & Penezić, 2019; Richards vd., 2014; Richards, Levesque-Bristol, Templin & Graber, 2016) psikolojik sağlık ve mesleki tükenmişlik arasında bulunan ilişki, yapılan araştırma sonuçları ile ortak sonuçları içermektedir. Spence-Laschinger ve Fida'nın (2014) hemşireler ve sağlık çalışanları ile yapmış oldukları çalışmada; Rees, Heritage, Osseiran-Moisson, & Chamberlain 'in (2016) hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerle yapmış oldukları çalışmada; Zou, Shen, Tian, Lui, Li, Kong ve Li'nin (2016) kadın hemşirelerle yapmış oldukları çalışmada; Wagstaff, Hings, Larner & Fletcher'in (2018) Khaksar, Maghsoudib ve Young'un (2019) sporcu ve antrenörlerle yapmış oldukları çalışmada psikolojik sağlık ile mesleki tükenmişliğe ait alt boyutlardan, duygusal tükenme ve duyarsızlaşmayla negatif yönde ilişki olup, kişisel başarı alt boyutu ile arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptamıştır. Buna paralel bir şekilde, öğretmenlerle yapılmış olan araştırmalarda da benzer sonuçlarla karşılaşılabilmektedir. İnce (2014), mesleki tükenmişliği şu şekilde ifade eder, “duyarsızlık ve duygusal tükenme sonuçlarına bağlı olarak, hizmet verdiği insanlara ve kendine yönelik olumsuz bir tutum içine giren kişiler, yaptıkları işlerin gerektirdiği talepleri yerine getirmekte zorlandıklarından kişisel yeterlik duyguları azalır. Bu anlamda, kişisel başarı duygusunun azalması diğer iki yapıyla birlikte görülür”. Akyazı ve Özsoy'a (2015) göre, öğretmenlerin sahip oldukları psikolojik sağlıkları, hissedilen tükenmişlik seviyelerini azaltmaktadır. Çünkü psikolojik sağlık içinde bulunan olumsuz durumlardan daha az etkilenmeyi sağlar.

Buna paralel olarak Burić, Slišković ve Penezić'in (2019) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin sahip oldukları psikolojik sağlıklarının, tükenmişliklerini negatif anlamda etki ettiğini belirtmişlerdir. Yine eğitim çalışanları üzerinde yapılmış bir çalışmada Richards vd. (2014) eğitim çalışanlarının psikolojik sağlıkları ile mesleki tükenmişliğin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu dile getirmişlerdir. Buna benzer bir çalışma da ise Richards, Levesque-Bristol, Templin, & Graber, (2016) sahip olunan psikolojik sağlığın, yaşanan stresi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan tükenmişliği negatif anlamda etkilediğini belirtmişlerdir.

Kurum içinde oluşan disiplinle ilgili sorunlar, iş arkadaşlarıyla yaşanan problemler, aile içi çatışmalar, boşanmalar, yetersiz sosyal destek öğretmen tükenmişliğini meydana getirecek olan stres faktörünü yaratmaktadır. Eğitim sektörü çalışanlarının diğer meslek gruplarıyla karşılaştırıldığında, tükenmişlik düzeylerinin daha fazla olduğu söylenebilir (Hakanen, Bakker, & Schaufeli, 2006). Tükenmişliğin sonucunda eğitimcilerde, dikkat ve odaklanma eksikliği görülürken, yine tükenmişliğin ders içi etkinliklerde performans düşüklüğüne sebebiyet verdiği de söylenebilir (Durak & Seferoğlu, 2017). Bununla ilişkili olarak eğitimcilerin karşılaşılabilecekleri stres faktörlerinin tahmin edilmesi ve önüne geçilmesi, eğitimin sekteye uğramadan devam etmesi yönünden önemli görülmektedir. Gerek iletişim anlamında yaşanan sorunlarla gerekse tehdit edici herhangi bir durumla karşılaştığında, bunlara sağlıklı biçimde çözüm üretebilme kabiliyeti olduğu düşülen psikolojik sağlamlığın, (Stewart, Reid ve Mangham, 1997; akt. Gönen ve Koca Ballı, 2020) öğretmenlerin tükenmişliğini azaltan etmenlerin başında geldiği varsayılmaktadır.

COVID-19 korkusu ile Mesleki Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutları olan, duygusal tükenme ile arasında pozitif yönlü zayıf şiddette, duyarsızlaşma ile pozitif yönlü zayıf şiddette, kişisel başarı ile negatif yönlü zayıf şiddette istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde buna benzer çalışmalar görülmüştür (Alsancak & Kara,2020; Yakut, Kuru ve Güngör'ün (2020); Baki ve Piyal, 2020; Bitan ve vd. 2020; García-Reyna vd. 2020; Yavaş Çelik, 2021; Akam,2019). Alsancak & Kara'nın (2020) yaş ortalaması 42 olan 669 kişi ile yapmış oldukları çalışmada salgın sürecinin insan hayatına, iş yaşamına etkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bahsedilen araştırmaya göre "COVID-19 sürecinde, araştırmaya katılan kişilerin daha önceki rutinlerini büyük oranda (%77,1) değiştirdiklerini göstermektedir. Kısa sürede gerçekleşen köklü değişiklikler uyum, alışma ve yeni bir düzen kurmayla ilişkili olarak potansiyel problem alanları meydana getirebilecektir". Mesleki hayatı etkileyen bu durum kapsamında öğretmenlik gibi mesai ile çalışan ya da nöbet tutma zorunluğu olan bireylerin; çalışmayan ve hatta işten ayrılan bireylere kıyasla

işlerinde daha fazla duyarsızlaşma ve duygusal tükenme yaşama eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Baki ve Piyal'in (2020) sağlık personelleri ile yapmış oldukları çalışmada, sağlık personellerinin COVID-19 Virüs 'ünün ailelerine ve sevdikleri kişilere bulaşma ihtimalleri doğrultusunda işe gitmemek istememe durumlarını yarattığını belirtmişler. Bu çalışmaya göre COVID-19 korkusu sağlık çalışanları üzerinde strese kaygıya, iş arkadaşları ile çatışmaya, ailevi sorunlara, iletişim problemlerine, duygusal tükenmeye ve duyarsızlaşmaya sebep olduğu belirlenmiştir. Bitan vd.'nin (2020) İsrail toplumunda yaşayan insanlarla yapmış oldukları çalışmada; García-Reyna vd.'nin (2020) hemşirelerle yürüttüğü araştırmada, COVID-19 korkusu duyarsızlaşma ve duygusal tükenmeyi yükseltmektedir. Yavaş Çelik'in (2021) üniversite sınavına hazırlanan gençlerle yapmış olduğu araştırmada, Coronavirus korkusu ile, tükenmişlik ve anksiyete düzeylerinin birbiriyle alakalı olduğunu dile getirmiştir. Yine aynı araştırmaya göre anksiyete seviyesi yüksek olan öğrencilerin, COVID-19 korkuları ve tükenmişlik düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Yakut, Kuru ve Güngör'ün (2020) yapmış oldukları araştırmada, sağlık hizmetleri veren bir kurumda iş yükünün kapasitenin üstünde artış göstermesiyle, Coronavirus korkusunun sağlık çalışanlarında duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişlik algısını, yükselttiği tespit edilmiştir. Aşırı iş yükü çalışan insanlarda, duyarsızlığı ortaya çıkartmıştır. Yine aynı kişiler algılanan sosyal destek ile kişisel başarı düzeylerini artırarak, algılanan COVID-19 korkusuna bağlı ortaya çıkan olumsuzluklardan daha az etkilendiklerini tespit etmişlerdir.

Akman 'a göre (2019) iş hayatında stresin yoğun olarak gözlemlendiği meslek grupları arasında yer alan öğretmenliğin, strese ve kaygıya bağlı olarak tükenmişlik düzeyinde artış gözlemlenmektedir. Bunun sonucu olarak öğretilerde işine karşı duyarsızlaşma ve duygusal olarak tükenme meydana gelmektedir. Yine aynı araştırmaya göre, iş doyumuna ulaşmış öğretmenlerin kişisel başarı durumlarında yükselme gözlemlenmemiştir.

Başka bir ifadeyle Coronavirus korkusu, aşırı iş yükü ile birlikte kişilerde duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişliği artırırken, sosyal destek gören kişilerin

yükselen kişisel başarı düzeyinden ters yönde etkilediği ortaya çıkmıştır (Yakut, Kuru, & Güngör, 2020). Öğretmenlerin sahip oldukları sorumluluklar ve kendilerinden beklenen yüksek başarı sonucunda başlayan duygusal tükenme, beraberinde işe duyulan heyecanı yok etmesiyle birlikte duyarsızlaşma boyutunu oluşturduğu düşünülmektedir. Mesleki anlamda tükenmişliği meydana getiren duygusal tükenme ve duyarsızlaşma, salgın döneminin kişilerde yarattığı stres ve gelecek kaygısıyla öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini yükselttiği gözlemlenmiştir. Aynı şartlarda ki öğretmenlerin kişisel başarılarında azalmanın meydana gelmemesi alınan sosyal destekle ilişkilendirilmiştir COVID-19 korkusu öğretmenlerde tükenmişliğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutunu yükseltirken, mesleki tükenmişliğin diğer boyutu olan kişisel başarı boyutunu yükselmemiş ve test yönde birbirlerinden etkilenmişlerdir.

4.1. Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmanın amaçları doğrultusunda COVID-19 korkusu, demografik değişkenlerden olan kronik hastalığa sahip olma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Buna göre çalışma grubunda kronik hastalığı olan kişi sayısı oldukça az olarak görülmektedir ve bu durum genellenebilirliği düşürmektedir. Çalışma grubunda kronik hastalığa sahip olma eşit bir dağılım göstermediğinden araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

Bu çalışma Coronavirus salgını devam ederken yapılmıştır. Veri toplama süreci İnternet ortamından çevrimiçi anket yoluyla sağlanmıştır. Veri toplama sürecinin yüz yüze gerçekleştirilememesi, araştırmanın güvenliğini etkilemiş olabilir. Bu durum araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

Araştırmaya sadece sınıf öğretmenleri katılmıştır. Buna benzer çalışma yürütecek olan kişiler branş öğretmenlerini de veri toplama sürecine dahil edebilirler.

COVID-19 salgın sürecinde, bu durumdan en çok etkilenen meslek gruplarının başında öğretmenler gösterilmektedir. Doğası gereği öğretmenlik, üzerindeki fazla iş yükünden kaynaklı olarak, diğer meslek gruplarına kıyasla stres eğilimi daha yüksek olan bir işidir. Aynı işyerinde görev yapan, aynı ortamda çalışan birçok kimse benzer

şekilde stresini yaşasa dahi aynı oranda olumsuz etki altında kalmamaktadır. Bu manada psikolojik sağlamlığın bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Kişilerin olumsuz olaylarla, önem arz eden değişikliklerle ve tehdit olarak algıladığı durumlarla karşılaştığında, bunlarla sağlıklı bir şekilde mücadele edebilme olarak tanımlanan psikolojik sağlamlık, strese bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz sonuçları en aza indirmekte ve bu gibi olaylardan sonra “geri dönme” kabiliyetini teşvik etmektedir. Bu ve bundan sonraki yaşanacak olacak salgın ya da herhangi bir toplumsal travmaya hazırlıklı olunması açısından, eğitimin sekteye uğramadan devam etmesi sağlamak amaçlı, öğretmenlere psikolojik sağlamlıklarını yükseltebilecek eğitimlerin verilmesi işlevsel olabilir. Bunun için okul rehberlik servisleri konuyla ilgili uzman kişilerle görüşüp, bağlı oldukları kurum öğretmenlerine, psikolojik sağlamlıklarını yükseltme yöntemleri ya da stresle başa çıkma yolları gibi konularda bilgi almalarını sağlayabilirler.

Bu araştırma sınıf öğretmenleri ile ilgili olduğundan eğitim veya eğitim yönetimi alanında, motivasyon üzerine çalışan kişiler için, çalışmayı değerlendirmeleri uygun olabilir.

Son olarak, öğretmenlerin duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişlik seviyelerini azaltacak etmenlerin bulunması ve gereken tedbirlerin alınması, onların kişisel başarılarına olumlu katkı sağlayacaktır. Mutlu bir aile ortamı, olumlu ilişkiler, kişi için önem arz eden sosyal destek ve mesleki doyuma ulaşma kişinin mesleki tükenmişliğini en aza indirgeyen önemli etmenlerden oldukları söylenebilir (Akman, 2019).

KAYNAKLAR

- Ahorsu, D. K. (2020). The Fear of COVID-19 scale: Development and intial validation. *International Journal of Mantal Healty and Addiction*, 1-9.
- Ak, Ç. (2016). Orta okul öğrencilerinin duygusal zekaları ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, İstanbul*.
- Akcan, G. (2008). Tramva Sonrası Büyüme: Bir Gözden Geçirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 61-70.
- Akça, Z. K. (2012). *Genç yetişkinlikte algılanan anne-baba tutumlarının, kendini toplama gücü ve benlik saygısı arasındaki ilişki (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü.
- Akçamete, G. K. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik iş doyumunu ve kişilik*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akman, T. (2019). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Mesleki Doyumlarının İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi ve İstanbul Sabahattin N Zaim Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, 105.
- Aksoy, Ş. (2007). *Eskişehir İli Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Eskişehir, Osmangazi Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi.
- Akyazı, T., & Özsoy, N. (2015). Psikolojik dayanıklılık ile tükenmişlik arasındaki ilişki bir uygulama, 2. Yükseköğretim Stratejileri ve Kurumsal İşbirliği Sempozyumu. Mersin.
- Algan, E. (1996). Uzaktan Eğitimde Teknoloji Kullanımı ve Geleceğin Teknolojileri. *I. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, MEB FRTEB*, 23-24.
- Alkım Arı, F., & Çakıt, E. (2020). Investigation of resilience in terms of gender: A meta-analysis study. *Research on Education and Psychology (REP)*, 4, 34-52.
- Alsancak, F., & Kara, H. (2020). Koronavirüs pandemisinde problemlere karşı olumsuz tutum geliştirme üzerine bir çalışma. *Turkish Studies*, 15(6), 63-78. 03 14, 2021 tarihinde Turkish Studies: <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4508> adresinden alındı
- Altıparmak, M. (2011). E-Öğrenme ve Uzaktan Eğitimde Açık Kaynak Kodlu Öğrenme Yönetim Sistemleri. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri (Cilt II-XIII, s. 319-327)*. içinde Malatya.
- Anar, S., Karadağ, E., & Çoğaltay, N. (2015). Öğretmenlerin Tükenmişliğini Etkileyen Faktörler: Cinsiyetin ve Medeni Durumun Etkisine Yönelik Bir Meta-Analiz Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 695-707.

- Antalyalı, Ö. (2004). Uzaktan Eğitim Algısı ve Yöneylem Araştırması Dersinin Uzaktan Eğitim ile Verilebilirliği. *Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Dergisi*, s. 131-145.
- Armata, P., & Baldwin, D. (2008). Stress, optimism, resiliency and cortisol whit relation to digestive symptoms or diagnosis. *Individual Differences Research*, 6, 123-138.
- Arslan Özyurt, G. (2007). Okul müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Anlayışı ile Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliğinin Karşılaştırılması: Çaycuma Alan Araştırması Örneği. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Aslantaş, T. (2014). *Uzaktan Eğitim Teknolojileri ve Türkiye'de Bir Uygulama*. 04 19, 2021 tarihinde <http://www.tankutaslantas.com/wp-content/uploads/2014/04/Uzaktan-Egitim-UzaktanEgitim-Teknolojileri-ve-Turkiyede-bir-Uygulama.pdf> adresinden alındı
- Aşkın, R., Bozkurt, Y., & Zeybek, Z. (2019). COVID-19 Pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *Istanbul Ticeret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi COVID-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı(37)*, 304-318.
- Avşaroğlu, S. D. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Dergisi(14)*, 115-129.
- Aydın, İ., Öncü, E., Akbulut, V., & Küçükkılıç, S. (2019). Öğretmen adaylarında boş zaman sıkılma algısı ve psikolojik sağlık ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(1), 1-15.
- Aydın, M., & Egemberdiyeva, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 37-53.
- Aydoğdu, T. (2015). *Bağlanma Stilleri, Başa Çıkma Stratejileri ile Psikolojik dayanaklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Ankara: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bahadır, E. (2009). *Sağlıkla İlgili Fakültelerde Eğitime Başlayan Öğrencilerin Psikolojik Sağlık Düzeyleri*. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Baki, S. v. (2020). COVID-19 pandemisi ve benzeri olağanüstü durumlarda sağlık çalışanları açısından iş-aile çatılması. *Sağlık ve Toplum, Özel Sayı Temmuz*, 119-123.
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety and Stress. *Int J Ment Healyt Addiction*, 1-14.
- Bal, U., Çakmak, S., & Uğuz, Ş. (2013). Anksiyete bozukluklarında cinsiyete göre semptom farklılıkları. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 441-459.
- Balcı, A. (2002). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Baltaş, A., & Baltas, Z. (1997). *Stres ve Stresle Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Barutçu, E., & Serinkan, C. (2008). Günümüzün önemli sorunlarından biri olarak tükenmişlik sendromu ve Denizli'de yapılan bir araştırma. *Ege Academic Review*, 541-561.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020, 10 19). Koronavirüs pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), s. 368-397.

- Bayram, M. (2020). Uzaktan iş sağlığı ve güvenliği eğitim kalitesinin katılımcıların memnuniyet algıları üzerinde etkisi. *The Journal of Social Science*, 4(7), 110-120.
- Baysal, A. (1995). Lise ve dengi okul öğretmenlerinde tükenmişliğe etki eden faktörler. *Yayınlanmış Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimler Entitüsü*.
- BBS News Türkçe. (2021, 03 11). *COVID: WHO'nun Korona Virüs'ü Pandemi İlan Etmesinin Birinci Yılında Ülkelerde Son Durum ne?* 03 24, 2021 tarihinde [bbc.com: https://www.bbc.com/turke/haberler-dunya51719684](https://www.bbc.com/turke/haberler-dunya51719684) adresinden alındı
- Best Start Resource Cente. (2018). *Bulding resilience in young children*. 09 15, 2020 tarihinde <http://www.ecdc.syr.edu/wp-content/uploads/Building-Resilience-1.pdf> adresinden alındı
- Bitan, D. T.-G. (2020). Fear of COVID-19 scale: Psychometric characteristics, reliability and validity in the Israeli population. *Psychometric Reearch*, 1(5), 289-310.
- Bostan, S. E. (2020). The effect of COVID-19 pandemic on the Turkish Society. *Electron J Gen Med*, 17(6), 237-249.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Budak, G. S. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerine bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 95-108.
- Buheji, M., & Ahmed, D. (2020, march 10). *Lancet public Healty*. jenuary 10, 2020 tarihinde Foresight of coronavirus (COVID19): <https://doi.org/10.5923/j.economics.20201002.05>. adresinden alındı
- Buric, I., Sliskovic, A., & Penezic, Z. (2019). Understanding teacher well-being: a cross-lagged analysis of burnout, negative student-related emotions, psychopathological symptoms, and resilience. *Educational Psychology*, 39(9), 1136-1155.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Eğitim Bilimleri Yayını.
- Buz, S., & Genç, B. (2019). Sosyal Hizmet uzmanları için psikolojik dayanıklılığın önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 623-642.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>.
- Carver, S. P. (1998). Resilience and thriving: Issues, models, and linkages. *Journal of Social Issues*(54), 245-266.
- Cerit, Y. (2008). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Hizmet Yönelimli Liderlik Davranışlarının Öğretmenlerin Tükenmişliklerine Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 14(55), 547-570.
- Chaplain, R. P. (2008). Stress and psychological distress among trainee secondary teachers in England. *Educational Psychology*, 28, 195-209.
- Connor, K., Davidson, J., & Lee, L. (2003). Spirituality, resilience, and anger in survivors of violent trauma A community survey. *Journal of Traumatic Stress*, 5(16), 487-494.

- Çakın, M. &. (2020). COVID-19 süreci ve eğitime yansması: öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijsser/is- adresinden alındı>
- Çam, M. O. (1995). *Tükenmişlik*. İzmir: Saray Medikal Yayıncılık.
- Çavuşoğlu, İ. (2005). Endüstri Meslek Liselerinde Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri ile Bazı Kişisel Değişkenler Arasındaki İlişki (Bolu İli Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çoban, S. (2017). *Uzaktan ve Teknoloji Destekli Eğitimin Gelişimi*. İstanbul: XVI. Türkiye'de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı.
- Daniel, S. J. (2020, 12 14). Education and the COVID-19 Pandemic. doi:<https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>
- Day, C., & Gu, Q. (2010). *The new lives of teachers*. Newyork: NY:Routledge.
- Demir, A. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyoloji Öğrencilerinin Yaşçılığa Karşı Tutumları. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), s. 12-25.
- Dericioğulları, A. K. (2007). Öğretim elemanlarının tükenmişlik düzeyleri: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi örneği. *Furat Sağlık Hizmetleri dergisi*, 2(5), 278-300. 04 17, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/39596/387459> adresinden alındı
- Doğan, M., & Düzal, B. (2020). COVID-19 özelinde korku ve kaygı. *Turkish Studies*, 15(4), 739-752. doi:DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Dolunay, A. B. (2001). Öğretmenlerde Bazı Mesleki Özellikler ve Tükenmişlik. *Kriz Dergisi*, 11(1), 35-48.
- Durak, H., & Seferoğlu, S. (2017). Öğretmenlerde tükenmişlik duygusunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 759-788.
- Dworkin, A. G. (2001). Perspectives on teacher burnout and school reform. *International Education Journal*, 2(2), 69-78.
- Ekşi, H., Boyalı, C., & Ümmet, D. (2019). Öğretmen adaylarının spiritüel iyi oluş ile yaşamda anlam değişkenlerinin psikolojik dayanıklılığı yordaması: Bir yapısal eşitlik modeli (YEM) denemesi. *Katamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1695-1704.
- Ellis, R. J. (1994). *Bursing: A human needs approach*. Philadelphia: J. B. Lippincott Company.
- Erdinç, Ö. (2017). Travma ve Dissosiyasyon: Dissosiyatif Kimlik Bozukluğunun Psikoterapisi ve Aile Dinamikleri. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Erkoç, B., & Danış, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 34-42.
- Ersalan Çapan, B., & Arıcıoğlu, A. (2014). Psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak affedicilik. *Uluslararası Eğitim Aratırmaları Dergisi*, 5(4), 70-82.

- Evers, W. J. (2004). Burnout among teachers: students' and teachers' perceptions compred. *School psychology International*, 25(2), 131-148.
- Eygü, H. v. (2003). Uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59.
- Fidan, N. v. (1975). *Açık yükseköğretim sistemleri ve uzaktan eğitim*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Fraser, M. W. (1999). Social Work Research. *Risk, protectionand resilience: toward a conceptual framework for social work practice.*, 23, 129-208.
- Freudenberger, H. (1974). Staff Burn-Out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- G. S. Arı, E. B. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgüt açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Garcia, G., & Calvo, J. (2012). Emotional exhaustion of nursing staff: Influence of emotional. *International Nursing Review*, 59, 101-107.
- García-Reyna, B. C.-G.-C.-P.-M.-G. (2020). Fear of COVID-19 scale for hospital staff in regional hospitals in mexico: a survey study. *Research Square. Advance online publication.*, 87-99. doi: doi,s.10.21203/rs.3.rs-34065/v1
- Gencer, N. (2020). Pandemi Sürecinde Bireylerin Koronavirüs Korkusu: Çorum Örneği. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, 2(4), 2687-2641. doi:10.47994/usbad.791577
- Gençay, Ö. A. (2007). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 765-780.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update(10a ed.)*. Boston: Pearson.
- Girgin, G., & Baysal, A. (2006). *Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler (izmir örneği)*. 03 09, 2021 tarihinde dergipark.org.tr adresinden alındı
- Gönen, T., & Koca Ballı, A. (2020). Psikolojik Sağlamlığın Tükenmişliğe Etkisi: Özel Okullarda Çalışan Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma. *Turizm Ekonomi Ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 46-60.
- Gu, Q. &. (2007). Teacher resilience: A necessary condition for effectiveness. *Teaching and Techer Education*, 1302-1316.
- Gündüz, B. (2004). Öğretmenlerde Tükenmişliğin Akılcı Olmayan İnançlar ve Mesleki Değişkenlere Göre Yordanması. *Mersin Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 152-166.
- Gürbüz, Z. (2008). Kars İlinde Görevli Okul Öncesi Öğretmenlerin İş Tatmin Düzeyleri ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Hakanen, J., Bakker, A., & Schaufeli, W. (2006). Bornout and work engagement among teachers. *Journal of School Psychology*, 43, 495-513.

- Herrman, H. S.-G. (2011). What Is resilience? *Canadian Journal Of Psychiatry. Revue canadienne de psychiatrie*, 56(5), 258-265.
- Holt-Lustand, J. (2017). The potential public health relevance of social isolation and loneliness: Prevalence, epidemiology, and risk factors. *Public Policy & Aging Report*, 27(4), 127-130.
- Huang, J., Han, M., Lou, T., Ren, A., & Zhou, X. (2020). Mental healthy survey of medical staff in a tertiary infectious disease hospital for COVID-19. *Zhonghua Lao Dong Wei Sheng Zhi Ye Bing Za Zhi*, 38(3), 192-195.
- İnce, N. (2014, 07 09). Birleştirilmiş ve Bağımsız Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Doyum ve Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi*, s. 80-88.
- İşık, Y., & Çelik, E. (2020). Ergenlerde psikolojik sağlamlığın sosyal dışlanma, Sosyal kaygı, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 174-209. doi:10.26466/opu.642037
- İşman, A. (2008). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- İştar Işıklı, E. (2018). Hastahane Çalışanlarında Tükenmişlik: Düzce ve Sakarya İli Örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(1), 259-272.
- Izgar, H. (2001). *Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Jacelon, C. S. (1997). The Trait and Process of Resilience. *Journal of Advanced Nursing*, 25, 123-129.
- K. Sim, H. Y. (2010). Psychosocial and conig responses within the community healthy care setting towards a national outbreak of an infectious disease. *Journal of Psychosomatic Research*, 68(2), 195-202.
- Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (Burnout) Sendromu. *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 68(1), 29-32.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kantos, Z. E. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim ile İlgili Düşünceleri. K. ÇİFTYILDIZ (Dü.), 8. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi* içinde (s. 67-82). Çorum: Asos.
- Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik Sağlık, Risk faktörleri ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-139.
- Kararımk, Ö., & Siviş Çetinkaya, R. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. *Türk Psikoloji Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30-43.
- Karakış, S. (2019). *Kamu Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Afetlere Hazır Oluşluk Durumları ve Psikolojik Sağlamlıkları*. İstanbul: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Karal, B., & Gül Biçer, E. (2020). Salgın hastalık döneminde algılanan sosyal desteğin bireylerin psikolojik sağlamlığı üzerindeki etkinin incelenmesi. *Birey Toplum ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 129-156. doi:https://doi.org/10.20493/birtop.726411
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Kaya, B. (2020). Pandeminin Ruh Sağlığına Etkileri. *Klinik Psikiatri Dergisi*, 23(4), 123-124.
- Kaya, Z. (1996). *Uzaktan Eğitimde Ders Kitapları: Açık Öğretim Lisesi Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Baskı Atölyesi.
- Keskin, M., & Özer, D. (2020). COVID-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Khaksar, S., Maghsoudi, T., & Young, S. (2019). Social capital, psychological resilience and job burnout in hazardous work environment. *Labour & Industry: a Journal of the sosyal and economic relations of work*, 1-26.
- Kılıç, C. (2003). "Ruhsal Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişiminin Belirleyicileri: Bir Gözden Geçirme. Aker, Tamer ve Önder, M. Emin. *Psikolojik Travma ve Sonuçları*, 51-77.
- Kıntar, N. (2020). COVID-19 Günlerinde Bireylerin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*(Özel Sayı), 574-605.
- Kırılmaz, A. Y. (2003). İlköğretim'de çalışan bir öğretmen grubunda tükenmişlik durumu araştırması. *İlköğretim Online*, 2(1), 2-9. 04 17, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/pub/ilkonline/issue/8613/107272> adresinden alındı
- Kocaman, N. (2008). Hataların Psikososyal Tepkilerini Etkileyen Faktörler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 101-112.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Korucuk, B. (2020). *Sınıf Öğretmenleri Gözüyle Uzaktan Eğitim Memnuniyet Faktörlerinin Derecelendirilmesi Yönelik Bir Çalışma: Giresun İli Örneği*. 03 16, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/pub/itall> adresinden alındı
- Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F., Akkuzu, H., Karaman, G., & Türkkan, Z. (2020). Kovid-19 Korku Ölçeğinin Türkçe Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 71-80.
- Laschinger, H., & Fida, R. (2014). New nurses burnout and workplace wellbeing: The Influence of authentic leadership and psychological capital. *Burnout Research*, 1(1), 19-28.
- Levene, H. (1960). Robust Tests for Equality of Variances. *Contributions to Probability and Statistics:Essays in honor of Harold Hotelling*, 2:278-292.
- Lewin, J., & Sager, J. (2007). A process model of burnout among salespeople: Some new thoughts. *Journal of Business Research*, 60(12), 1216-1224.
- Luthar, S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Maraşlı, M. (2005). Bazı Özelliklerine ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeylerine Göre Lise Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri. *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 23(3), 27-33.

- Maslach, C. J. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*(2), 99-113.
- Maslach, C. J. (2010, 01 05). Marlach Burnout Inventory manual. 3. mindgarden.com: <https://www.mindgarden.com> adresinden alındı
- Maslach, C. S. (2001). Job Burnout. *Annual Review of psychology*, 52(1), 397-422.
- Moore, M. (1972). Moderator Effects of Ambivalence in Attitudemeasurement. *Paperread at the Annual Meeting of the Midwestern Psychological Association*,. ohio.
- Nizam, F. (2004). Eğitim-Öğretimde Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Olanakları Ve Avantajları. *KATÜ Akademik Bilişim*, s. 1-17.
- OECD. (2020). *Education disrupted – education rebuilt: Some insights from PISA on the availability and use of digital tools for learning- OECD Education and Skills Today*. <https://oecdeditoday.com/coronavirus-education-digital-tools-for-learning/> adresinden alındı
- Okan, N., Yılmaztürk, M., & Kürüm, B. (2020). Bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide temel empati becerilerinin aracı rol etkisinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 319-335.
- Olçay, A. v. (2016). Turizm eğitimi alan öğrencilerin internete dayalı uzaktan eğitim yöntemine yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Dergisi*, 7(1), 727-750.
- Oliver, M. A. (2003). the extent and causes of stress in teachers in the George region. *Soult Africa Journal of Education*, 23(3), 186-192.
- Öktem, E. (2009). İlköğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Afyonkarahisar- Sandıklı Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*.
- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye'de uzaktan eğitimin güncel durumu. *Uluslararası Eğitim BilimleriDergisi*(5), 378-394.
- Özbey, S. (2019). Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeğinin (PERİK) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ulusal Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 756-786.
- Özdoğan, A., & Berkant, H. (2020). COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Miili Eğitim*, 49(1), 13-44.
- Özkapu, Y. (2019). Suriyeli çocuklarla çalışan psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ve öz yeterlik algılarının psikolojik sağlımlıkları üzerindeki etkisi.
- Öztürk, Ö. K. (2020). COVID-19 Pandemi günlerinde anneler ne düşünür çocuklar ne ister? Anne ve çocukların pandemi algısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 204-220.
- Peker, R. (2002-a). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerine Etki Eden Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 305-318.
- Peker, R. (2002-b). “Anaokulu, İlköğretim ve Lise Öğretmenlerinde Mesleki Tükenmişliğin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 319-331.

- Ramirez, E. R. (2007). Resilience: A new concept analysis. *Nursing Forum*, 42(2), 73-82.
- Rees, S., Heritage, B., Osseiran-Moisson, R., & Chamberlain, D. (2016). Can we predict burnout among student nurses? An exploration of the ICWR-1 model of individual psychological resilience. *Frontiers in Psychology*, 7, 1072.
- Reimers, F. M. (2020). *A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. OECD. 04 14, 2020 tarihinde alındı
- Richard, K., Templin, T., Levesque-Bristol, C., & Blankenship, B. (2014). Understanding differences in role stressors, resilience, and burnout in teacher/coaches and non-coaching teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 33(3), 383-402.
- Richards, K., Levesque-Bristol, C., Templin, T., & Graber, K. (2016). The impact of resilience on role stressors and burnout in elementary and secondary teachers. *Social Psychology of Education*, 19(3), 511-536.
- S. Liu, H. Z. (2020). Online Blending Learning Model of School Enterprise Cooperation and Course Certificate İntegration During the COVID-19 Eğidemic. *science*, 8(2), 66-70.
- Sarı, T., & Nayır, F. (2020, 12 13). *Pandemi Dönemi Eğitim: Sorunlar ve Fırsatlar*. 01 25, 2021 tarihinde Turkish Studies: www.turkishstudies.net/turkishstudies adresinden alındı
- Sarpkaya, R. (2006). Yöneticilerin Öğretmenleri Güdülemesinde İçerik Kuramlarından Yararlanılması ve Bir Örnek Olay. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(77), 95-105.
- Sezgin, F. (2012). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklık Düzeylerinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 489-502.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). Farklı Risk Gruplarındaki Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi.
- Smith, B. W. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International journal of behavioral medicine*, 15, 194-200.
- Solak, H. İ. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin basılı ve dijital ortamdaki sınav başarılarının karşılaştırılması. *AUAD*, 6(1), 41-52.
- Stewart. M., R. G. (1997). Fostering children's resilience. *Journal of pediatric nursing*, 12(1), 21-31.
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). *Salgın dönemlerinde psikolojik sağlığını korumak*. 04 15, 2021 tarihinde http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/30112459_ailecocuk.pdf adresinden alındı
- Tedeschi, G. C. (2004). Psychological Inquiry. *Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Edivence*, 1(15), 1-18.
- TEDMEM. (2020). *COVID-19 sürecinde eğitim: Uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri (TEDMEM Analiz Dizisi 7)*. Ankara: Türk Eğitim Derneği yayınları.
- Terzi, Ş. (2006). Kendini toparlama gücü ölçeği'nin uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 77-84.

- Toplu, N. Y. (2012). *Okul Öncesi ve İlköğretim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri*. 03 06, 2021 tarihinde www.ulusaltezmerkezi.com: <https://www.ulusaltezmerkezi.net/okul-oncesi-ve-ilkogretim-ogretmenlerinin-tukenmislik-duzeyleri/> adresinden alındı
- Traş, Z., & Aydın, E. (2019). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile kendini toplama gücü arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Necbettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 71-78.
- Tuğrul Korucu, A., & Kabak, K. (2020). Türkiye'de Hibrit Öğrenme Uygulamaları ve Etkileri: Bir Meta Analiz Çalışması. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 88-112.
- Turk, C., Heimberg, R., Orsillo, S., & Gitow, A. (1998). An investigation of gender differences in social phobia. *J Anxiety Disord*, 12, 209-223.
- Tusaire, K. &. (2004). Resilience: A historical review of the construct. *Holistic Nursing Practice*, 18, 3-8.
- Tümkaya, S. (1996). Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları. *Yayınlanmış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi*.
- Usta, S. Y. (2020). Çocukların ve annelerin gözünden COVID-19. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 187-206.
- Wikipedi. (2020, 03 08). 'Açık Öğretim Lisesi'. 03 16, 2021 tarihinde Wikipedia: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Özel:History/Açık_Öğretim_Lisesi adresinden alındı
- Wagstaff, C., Hings, R., Larner, R., & Fletcher, D. (2018). Psychological resilience's moderation of the relationship between the frequency of organizational stressors and burnout in athletes and coaches. *The Sport Psychologist*, 32(3), 178-188.
- WHO. (2020, 1 12). 1 12, 2020 tarihinde Past Pandemics: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/communicable-diseases/influenza/pandemic-influenza/past-pandemics> adresinden alındı
- Wolin, S. J. (1993). *The resilient self - how survivors of troubled families rise above adversity*. New York: Villard Boks.
- Xiao, H. Z. (2020). Sosyal capital and sleep quality in individuals who self-isolated for 14 days during the Corona Virus disease 2019 (COVID-19) outbreak in January 2020 in China. *Medical science monitor: international medical journal of experimental and clinical reserch*, 26.
- Xu, D., Zhao, H., & Feng, Z. (2007). Epidemiological models with non-exponentially distributed disease stages and applications to disease control. *Bulletin of Mathematical Biology*, 69(5), 1511-1536.
- Yakut, E., Kuru, Ö., & Güngör, Y. (2020). Sağlık personelinin Covid-19 korkusu ile tükenmişliği arasındaki ilişkide aşırı iş yükü ve algılanan sosyal desteğin etkisinin yapısal eşitlik modeliyle belirlenmesi. *EKEV AKADEMİ DERGİSİ*, 24(83), 241-264.
- Yang, G. L. (2018). Burnout and resilience among transplant nurses in 21 hospitals in. *Transplantation Proceedings*, 50(10), 2905-2910.
- Yavaş Çelik, M. (2021). Üniversite Sınavına hazırlanan Gençlerin Covid-19 Korkusunun Öğrencilerin Tükenmişlik ve Anksiyetelerine Etkisi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1), 19-28.

- Yazıcı Çelebi, G. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 471-483.
- Yılmaz, B. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinin Çalışanlar Üzerine Etkisi: Kamu Sektöründe. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(3), 1724-1740.
- Yılmaz, E., Mutlu, H., & Doğanay, G. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktane eğitim sürecin niteliği*. Konya: Palet Yayınları.
- Zou, G., Shen, X., Tian, X., Liu, C., Li, G., Kong, L., & Li, P. (2016). Correlates of psychological distress, burnout and resilience among Chinese female nurses. *Industrial health*, 2015-2103.

EK'LER

EK I- KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Coronavirus Salgınında Uzaktan Eğitim Yapan Sınıf Öğretmenlerinin, Yüz yüze Eğitime Geçiş Sürecinde Psikolojik Sağlamlıkları, COVID-19 Korkusu ve Mesleki

Tükenmişlikleri

Bu araştırma, Ayvansaray Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Tez Öğrencisi Derya Şahin tarafından yapılmaktadır. Araştırmanın amacı Coronavirus salgınında uzaktan eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin, psikolojik sağlamlıkları, COVID-19 korkusu ve mesleki tükenmişliklerini incelemektir. Katılımcıların Coronavirus salgınında uzaktan eğitime katılmış sınıf öğretmeni olması gerekmektedir.

Sayın katılımcı, bu anket verileri bilimsel amaçlar için kullanılacak olup, elde edilen bilgilerin geçerliliğini sorulara vereceğiniz cevapların gerçek durumu yansımasıyla mümkün olacaktır. Elde edilen bilgiler gizli tutulacaktır. Anket dört bölümden oluşmaktadır. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Soruları atlamadan size en uygun olan durumu ifade eden kutucuğu işaretleyiniz. Katılım gönüllülük esasına bağlı olup, herhangi bir nedene bağlı olarak rahatsız hissedilme durumunda, araştırmadan ayrılabilirsiniz. Ankette isminiz sorulmayacaktır. Anketi doldurarak akademik çalışmaya yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Derya ŞAHİN

İletişim için: deryashn290@gmail.com

Araştırmaya Gönüllü olarak katılıyor musunuz?

Evet Hayır

Kişisel Bilgi Formu

Bu bölüm yer alan sorular, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik oluşturulmuştur.

1. Yaşınız? *

2.Cinsiyetiniz?

- Kadın Erkek Diğer

1. Medeni durumunuz?

- a) İlişkisi yok
b) ilişkisi var
c) Evli
d) Diğer

2. Çocuğunuz var mı?

- Evet,var Hayır,yok

3. Kiminle yaşamaktasınız?

- a) Yalnız yaşıyorum
b) Ev arkadaşım ile birlikte yaşıyorum
c) Kök ailem (anne, baba varsa kardeşler) ile birlikte yaşıyorum
d) Ailem (eş, varsa çocuk) ile birlikte yaşıyorum
e) Partnerim ile birlikte yaşıyorum

4. Hangi ilçede görev yapmaktasınız?

- a) Bahçelievler
b) Bakırköy
c) Zeytinburnu

5. Mesleki kıdeminiz?

- a) 1-7 yıl
 - b) 8-14 yıl
 - c) 14-20 yıl
 - d) 21-27 yıl
 - e) 28-34 yıl
 - f) 35-41 yıl
 - g) 42-48 yıl
-

6. 2020-2021 Eğitim Öğretim yılında kaçınıcı sınıfları okutuyorsunuz?

- a) 1.Sınıf
 - b) 2.sınıf
 - c) 3.sınıf
 - d) 4.sınıf
-

7. Herhangi bir kronik hastalığınız var mı?

- Evet, kronik bir hastalığa sahibim Hayır, kronik bir hastalığım yok

EK 2: MESLEKİ TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ

Bu bölümde Mesleki Tükenmişlik ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için, karşısında yer alan 7 seçenektan birisini işaretleyiniz.

Maddeler / Seçenekler	Hiç bir zaman	Yılda birkaç kez	Ayda bir kez	Ayda birkaç kez	Haftada bir kez	Haftada birkaç kez	Her gün
Öğretmenlikten duygusal olarak soğudumu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Okulda günü bitirdiğimde kendimi yorgun hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Öğrencilerimin bir konu hakkında ne hissettiğini kolayca anlayabiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Öğretmenliğin beni tükettiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Kendimi çok zinde hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Öğretmenlikte iş yükümün çok fazla olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Öğrencilerle çalışıyor olmak beni gerçekten strese sokuyor.	1	2	3	4	5	6	7
Rahat bir çalışma ortamını öğrencilerimle birlikte kolayca yaratabiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7

EK3: CORONAVIRUS (COVID-19) KORKUSU ÖLÇEĞİ

Bu bölümde Coronavirus korkusu ile ilgili taneler ifade bulunmaktadır. Her bir ifade için, karşısında yer alan 5 seçenektan birisini işaretleyiniz.

	1: Kesinlikle katılmıyorum,	2: Katılmıyorum,	3: Kararsızım,	4: Katılıyorum,	5: Kesinlikle katılıyorum
1. Coronavirus 'ten (COVID-19) çok korkuyorum.	1	2	3	4	5
2. Coronavirus 'ü düşünmek beni rahatsız ediyor.	1	2	3	4	5
3. Coronavirus nedeniyle hayatımı kaybetmekten korkuyorum.	1	2	3	4	5
4. Sosyal medyada Coronavirus' le ilgili hikâyeleri ve haberleri gördüğümde gerilir veya endişelenirim.	1	2	3	4	5
5. Coronavirus 'e yakalanacağım korkusundan dolayı uyuyamıyorum.	1	2	3	4	5

EK4: KISA PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ

Bu bölümde psikolojik sağlamlık ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için, karşısında yer alan 5 seçenekten birisini işaretleyiniz.

	Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1.Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.	1	2	3	4	5
2.Stresli olayların üstesinden gelmekte güçlük çekerim. *	1	2	3	4	5
4.Kötü bir şeyler olduğunda bunu atlatmak benim için zordur. *	1	2	3	4	5
5.Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlatırım.	1	2	3	4	5

* Bu maddeler tersten kodlanmaktadır.

EK5: ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2100003624
Konu : Etik Kurul Raporu Hk. (Derya
ŞAHİN)

31.03.2021

Sayın Araştırmacı Derya ŞAHİN

“Coronavirüs Salgınında Uzaktan Eğitim Yapan Sınıf Öğretmenlerinin, Yüz Yüze Eğitime Geçiş Sürecinde Psikolojik Sağlamlıkları, Covid-19 Korkusu ve Mesleki Tükenmişlikleri” konulu çalışmamız 23.03.2021 tarih 2021/02 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Barış BULUNMAZ
Rektör Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

Yenibosna Lisesi'ni bitirdikten sonra, Dumlupınar Üniversitesi'nde başladığı Sosyoloji bölümünü 2007 yılında onur öğrencisi olarak bitirdi. Yine aynı üniversitede Felsefe Tezsiz Yüksek Lisans'ını 2008 yılında bitirdi. Çobançeşme Lisesinde Felsefe Grubu öğretmenliği, Erguvan İlkokulunda Özel Eğitim Öğretmenliği ve vekaleten Sınıf Öğretmenliği yaptı. 2011 yılında Şırnak'ta bulunan Atatürk İlkokulu'na Rehber Öğretmen olarak atandı. 2012 yılında Bağcılar İbn-i Sina Anadolu Lisesinde 3 yıl görev yaptı. Marmara Üniversitesi'nde Aile Danışmanlığı eğitimi tamamladı (2015). Çocukları tanıma teknikleri eğitimi ve (2017), Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi eğitimi tamamladı (2018). Çocuk yogası eğitmenliği, akıl oyunları ve satranç eğitmenliğini aldı (2018). 2015 yılı itibari ile halen Yayla İlkokulunda Rehber Öğretmen olarak görev yapmaktadır.

Derya ŞAHİN